

politički

ZATVORENIK

GODINA IX. - VELJAČA 1999. - CIJENA 10 KN

BROJ 83

- U posjetu pritvorenicima u Den Haagu •
- Dr. Milan pl. Šuflay - lučonoša hrvatskog nacionalizma •
- Izpovijed Miroslava Krleže •
- Ideologija hrvatskog nacionalizma uoči Drugoga svjetskog rata •
- Dokumenti, sjećanja, svjedočenja •

Počelo je već viđeno

**"Hrvat mora biti slobodan u svojoj državi.
Dosta robstva, ma tko držao
bić."**

prof. Ivan Oršanić (1961.)

Početkom ove godine krenuli smo u susret dvjetisućitoj. Ovom godinom devetaje godina kako su odškrinuta vrata naše slobode. Još nisu zacijelile stare rane, koje su usječene u naše duše, a usijecaju se nove. Sjedne strane nehuman i sebični moćnici svijeta razdiru pritiscima i lažnim obtužbama. Danomice grickaju naše nacionalno biće, dok s druge strane njihovi poltroni i dodvorice za Judine škude pripomažu da u Hrvatskoj traje mučno stanje ni rata ni mira, pa zbog toga trajno trpimo neizvještost i gospodarsku nesigurnost.

Kako onda živjeti bez zabrinutosti za ovu našu, težkom mukom stvorenu Državu dok smo svakodnevno u žrvnju ambicija pojedinaca, koji se lažno prikazuju demokratima i socijalistima, a sluge su tudi gospodara. Nije zaluđ Isus rekao: "Po djelima ćete ih njihovim prepoznati." Kako biti nezabrinut dok se u našoj najzapadnjoj županiji, Istri, trga hrvatsko znamenje - zastava i grb? Hrvata se vrijeda i kleveće, i navodi ga se da se odrekne svog imena, nameću se opet tuda imena ulica i sli. Zar nam nije dosta što se na iztočnim stranama treba boriti s onima koji se i sad javno opiru prihvati naš barjak, grb i jezik? Nije li to poticaj s istog mjesta i od istih onih koji ne žele Hrvatsku, pa ni ovoliku kolika je danas. Zar smo zaboravili kako su srpski političari, Nikola Pašić npr., širokom rukom dijelili naše otoke i Istru Talijanima u kraljevskoj Jugoslaviji, a sad ovi iz "memorandumskih" vremena Dobrice Cosića opet su ponudili sveto, samonekle Hrvatska što manja.

Čitam u novinama kako se u Belom Manastiru opiru nastavnici raditi po programu hrvatskog Ministarstva prosvjete. Iritiraju djecu i roditelje-ne rade, a primaju plaću! Opravdano je negodovanje naših radnika što rade, a plaće nema! Dokle će to tako? Zašto se ne srede Zakon i Pravda, da je za sve jednaka i dostupna? Dok se vodi iztražni postupak u Den Haagu ili ovdje za obitelj Šakić u Zagrebu, dotle se na zaprepaštenje naših stradalnika iz Podunavlja predlaže Pupovca (žrtve se tomu suprotstavljaju) za pomoćnika ministra unutarnjih poslova. Ili, kako ostati miran dok X. korpus slavi 55. obljetnicu svoga osnutka, a znano je kolikoje zla pričinio (njihovo priznanje u ratnim dnevnicima).

Dok g. Canjuga, kao izaslanik Predsjednika RH, svojim pripuznim govorom udobrovoljava stare slavljenike, oni razjareno, u snažnom afektu, zvižde i podižu stolice (vidi fotografije u *Jutarnjem listu* od 17. siječnja o.g.). Mi shvaćamo dobru volju dr. Franje Tuđmana da se zakopaju ratne sjekire i prihvati pomirenje, ali ne shvaćamo da sve žučnje ti razni Fumići, Bulati i Kufrini drzko, baš u ovo vrijeme sebe prikazuju antifašističkim borcima.

Dobro je neki dan, 23. siječnja, izložio Carl Gustav Strohm, strani čovjek koji nije osjetio blagodati naših "osloboditelja", ali otvoreno u svom razmišljanju veli da se pod skute antifašizma skrivaju notorni komunisti, čvrsti sljedbenici Titova puta. Isti komentator 30. siječnja piše pod naslovom "Stari drugovi imaju iskustva". U Večernjem listu od 29. siječnja na desetoj se stranici prenosi reakcija zagrebačke HVIDR-e na Canjugin govor. Ovi se naši ratni vitezovi iz Domovinskog rata osjećaju podcijenjeni što se njihova krv i muka zapostavlja u omjeru koliko se zasluge pripisuju "antifašistima". Znamo da i sam Predsjednik, u nekim okolnostima, mora izkoristiti borbu partizana, od kojih su zaista neki krenuli poneseni idejom antifašizma, ali, na žalost, komandanti, komesari i predvodnici taj su zanos preokrenuli u borbu za boljevizam, protiv interesa hrvatskog naroda.

Nekako u siječnju piše g. Ivan Ćukinc iz Ozlja i pita: "Ima li veze Jazovka i Ovčara?" (Jutarnji list, 14.1.1999.) U tom članku osvrće se na riječi gdje. Jadranke Kosor pri odkrivanju spomenika za 200 vukovarskih žrtava na Ovčari. Veli, dok gđa. Kosor pita "Gdje je pravda ako Sljivančanu, Radiću i Mrkšiću za zločine u Vukovaru i na Ovčari dodjeljuju odličja?", g. Ćukina nešto dalje postavlja pitanje, citiram: "Sada se postavlja pitanje je li pravedno što su Marko Belinić, Rade Bulat, Bozo Spaček, Marko Horvat, Ivan Denec, Petar Klen, Mile Marković, Joco Toralić i drugi dobili odlikovanja i unapređenje za pokolj 180 ranjenika 02. siječnja 1943. u Krašiću 218 hrvatskih vojnika i oružnika 04. siječnja 1943. u Sošićima koje su bacili u jamu Jazovku (?). I žrtve Jazovke i žrtve Ovčare bili su Hrvati, koji su htjeli i borili se za svoju Hrvatsku". O tim događajima postoje i pisani dokumenti koje su podpisali sudionici zločina. **Tko ima pravo zataškavati tu istinu???**

U Nedjeljnju vjesniku od 17. siječnja piše Petar Buković: "Mladi esdepeovci klicali Che Guevari, pjevali pjesme Riblje čorbe i razbijali čaše". Podnaslov: "Nakon što su se opustili uz omiljene si glazbenike iz Srbije, mladi esdepeovci su razbili stotinjak čaša i nekoliko stolica, te zapalili vatru na stolu".

Komentator nastavlja: "Nije nedostajalo (tvrdje u HDZ-u) niti SDP-u najomiljenijih partizanskih i komunističkih pjesama (primjerice: Mlada partizanka bombe bacala, Po šumama i gorama, Internacionala)". Gosp. Hrvoje Klarić, novoizabrani predsjednik mlađeži SDP veli: "U službenom dijelu konferencije nije bilo veličanja Che Guevare, niti se pjevanjem veličala revolucija, ato što je netko poslije pjevao, njegova je privatna stvar."

Tako, eto, dok se uzborkalajavnost zbogjavne proslave 55. obljetnice i lumperaja SDP-ove mlađeži, glavu dižu sljedbenici SRP-a, stranke Stipe Šuvara, prekaljenog Titovog komunista. I on se kune daje socijalist: stranka SRP znači (pazi ovo) Socijalistička radnička partija. Pod tim znamenjem izpisani su graffiti prošlog tjedna po zidovima zgrada na zadarskim pročeljima. A, eto, siroti Šuvar nijeće bilo kakvu vezu s tim grafitima, ali izjavljuje da njegov simbol nije zvijezda petokraka, već pentagram, koji je simbol prastarih vremena, no, ujedno, sarkastično veli: "Možda su neki Zadrani ocijenili da je počelo predizbornvo vrijeme, iako, vidim, u Zagrebu već godinama traje rat grafitima. Važno je da se ne oštećuju spomenici kulture i pročelja."

ZATVORENIK
GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA
PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković
UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Mato Marčinko, Višnja Sever,
Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar,
Jure Knežević
GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić
UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 3
tel: 01/46 55 301, fax: 01/46 55 279
LEKTOR
Mario Bilić
PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32
CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 10 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 120 kn
za inozemstvo: Europa 240 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 480 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju,
list ureduje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/46 55 301,
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Slika na naslovnoj stranici:
Friz glava na vanjskom dijelu katedrale
(snimio Damir Fabijanić)

Slika na predposljednjoj stranici:
Ostaci grada Imotskoga

Slika na posljednjoj stranici:
Katedrala Sv. Jakova u Sibeniku
(snimio Damir Fabijanić)

(nastavak na 38. stranici)

Razlozi za optimizam?

Nedavno održani sabor Hrvatske čiste stranke prava, s kojih petstotinjak izaslanika i još toliko gostiju i uzvanika, zbog svojih bi vanjskih obilježja i nekih političkih poruka mogao biti zanimljiv svima (a njih nije tako malo!) koji se s pravom pitaju o razlozima marginalizacije organiziranog pravaštva u Hrvatskoj.

Čini se, da prvo valja iztaknuti ponudu, koju je tom prigodom pravašima upravila vladajuća stranka. Izaslanica Hrvatske demokratske zajednice pozvala je u ime svoje stranke hrvatske nacionaliste ("državotvorce") u "formalnu ili neformalnu koaliciju" s HDZ-om. Taj poziv, doduše, jasno govori da u redovima vladajuće stranke jača svijest o tome da će na predstojećim izborima oporbena šestorica uzeti dobar, ako ne i lavovski dio vlasti, ali istodobno znači da se u HDZ-u ne misli stvarno na "malu koaliciju" s pravaškim strankama. Jer, unatoč svemu poštovanju koje osjećam prema gospodri izaslanici vladajuće stranke, notorno je da ona spada u treću garnituru HDZ-a. Kako nije ukusno poruke takve važnosti upućivati javno, a ponajmanje po glasnicima iz treće garniture, moglo bi se zaključiti da se ta poruka - ako je doista bila poruka vodstva HDZ-a, a ne izraz izaslačnih osobnih nagnuća - mora tumačiti bitno drugačije od onoga kako je izgovorena.

Pitanje je, naime, je li HDZ-u uobiće potrebna koalicija s pravaškim strankama, tj. smije li se pravaška politička taktika ravnati prema dojmu koji je ta ponuda mogla ostaviti. U državno-pravnim će pitanjima HDZ i pravaši u pravilu zauzeti jednaka ili slična stanovišta, s tim da će potonji na verbalnoj razini povremeno pokazati više radikalizma. I u ostalim stvarima, organizacijski slabe pravaške snage radije će se prikloniti bližemu HDZ-u nego oporbenoj šestorki u kojoj, osim kad je riječ o velikoj većini članstva HSS-a i dijelom Budišina HSLS-a, nema srodnih grupacija, paje nerazumno previdjeti posve prirodni odklon u odnosu na IDS, SDP, HNS, pa i Gotovčev LS, da ne govorimo o prirepcima poput Degenovih socijalista.

Kad je već tako, onda HDZ nema stvarnog računa ići za koalicijom s pravašima, nego ovim pozivom hoće pokazati svoju širinu, skrb za dobrobit nacije i prigušiti nezadovoljstvo koje nesumnjivo vlada u onome dijelu biračkog tijela koje intimno nagnje pravašima. HDZ u biti taj dio biračkog tijela drži također svojim, paje svjestan da će se on, ne bude li apstinirao, uz prikidan pristup i tradicionalno vatrenu predizbornu retoriku, podredno ipak odlučiti za HDZ.

Prema tome, od koalicije HDZ-a i okupljenih pravaških stranaka očito ne će biti ništa. Za neke će to biti obezhrabrujuća Činjenica, ali ne mislim da je treba tako ocjenjivati. Pravaši moraju tražiti treći, doista, stvarno, a ne samo formalno neovisan put, put između vladajuće stranke i oporbene šestorice, potvrđujući svoj identitet podporom svim prijedlozima koji jačaju državni suverenitet i neovisnost, ali ujedno oštro šibajući po pretvorbenoj alkemiji, Potemkinovim selima socijalne sigurnosti i blagostanja, sirovoj bahatosti novopečenih bogataša i podrepničkom mentalitetu koji se tako brižno njeguje u solidnu dijelu vladajuće stranke.

Izgrađivanjem takve slike o sebi, pravaši bi mogli računati na priličan broj zastupničkih mesta, a time i udio u odlučivanju o sudbini države, dijelom samostalno, a dijelom u suradnji s vjerojatno ideoložki najbližom Hrvatskom seljačkom strankom ili jednim dijelom HDZ-a, koji će tada već biti u oporbi, a samim time i oslobođen balasta oportuniste i srebroljubaca. Različiti pogledi na prošlost nikad ne smiju sami po sebi biti dovoljnim razlogom da se i na budućnost gleda različito.

Dakako da je iluzorno govoriti o takvim perspektivama organiziranog pravaštva u današnjoj situaciji, kad postoji hrpa malih i još manjih stranaka. Toliko željeno i toliko puta prizvano jedinstvo nikad nije bilo ostvarivo, niti će ga biti moguće ostvariti naizgled najlakšim i najjednostavnijim, mehaničkim ujedinjavanjem, koje se u pravilu promatra kao "okupljanje oko jedne stranke". Možda baš jakost koju je Hrvatska čista strankaprava pokazala na nedavnom saboru pripomogne raztrježnjenju. U trenutku kad postaje upitno, tko bi se i oko koga trebao "okupiti", možda se prestane s tim bezplodnim razpredanjima.

Naravno, potreba, pače nužnost da se prekine s inzistiranjem na okupljanju oko jedne stranke, ne znači i potrebu da se prekine s inzistiranjem na okupljanju oko jednoga programa i jednog, makar neutralnog imena. Budući da je interes naroda i interes članstva bjelodan, u tom je svjetlu najveća odgovornost na prvacima pravaških stranaka, pa se - unatoč svim zlim znacima - valja nadati da su oni svjestni vlastite odgovornosti i da će, imajući na umu nacionalne interese i sud povijesti, znati primijeti potrebne žrtve.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA:

Jutel na ekranu?	3
Tihomir DUJMOVIĆ	
Odjeci partizanske proslave	4
Josip Ljubomir BRDAR	
Kratki izlet u ... Den Haag	6
Andrija VUČEMIL	
Nedopustiv položaj pritvorenika u DEN HAAGU	9
Drakonske kazne pred varażdinskim okružnim sudom	10
Kaja PEREKOVIC	
Blaženi kardinal dr. Alojzije Stepinac, lepoglavski uznik	14
Dr. Augustin FRANIĆ	
Stepinac i masonstvo (II.)	17
Dr. Ivan MUŽIĆ	
Pisma iz Istre	20
Blaž PILJUH	
Novi velikosrbski memorandum nazvan Deklaracija (18.)	21
Mato MARČINKO	
Odjeci jačanja autoritarnih pokreta i režima u Hrvatskoj	23
Tomislav JONJIĆ	
Sloboda i neprijatelj	25
Darko GAŠPAROVIĆ	
Dr. Milan pl. Šufflay u svome i našem vremenu	26
Mr. Darko SAGRACK	
Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII. (4.)	28
Tomislav HERES	
Krležina ispojed	32
Stanislav PEJKOVIĆ	
Bibliografija časopisa "Politički zatvorenik"	35
Zorka ZANE	
I bi grad Šibenik	36
Mato MARČINKO	
Stradanja Hrvata u koprivničko-križevačkoj županiji (XI.)	39
Stjepan DOLENEC	
Tragedija obitelji Barusić	40
Stjepan DOLENEC	
Poratna ubojstva više imočana u Splitu i Zagvozdju (II.)	42
Dr. Mate ŠIMUNDIĆ	
Krvavo hrvatsko poslijeratno	43
PROLJEĆE U GOSPIĆU (II.)	
Nikola BIĆANIĆ	

Dogodilo se u siječnju 1999.

6.1. - Američki veleposlanik u Hrvatskoj za *Glas Amerike* izjavio kako se u Hrvatskoj američko inzistiranje na poštivanju nekih kriterija doživljava kao pritisak. U tom pogledu se može govoriti o pogrešnu pristupu: neka Hrvati sami odluče kad će prihvati te kriterije, koji su uvjet za ulazak u euroatlantske integracije.

7. I. - Zbog bojkota oporbenih zastupnika, zatražena odgoda rasprave o Hrvatskoj u Odboru za monitoring Vijeća Europe.

8.1. - U izvještu koje hrvatska diplomacija ocjenjuje "dobronamjernim, ali nedorečenim", glavni tajnik UN predložio Vijeću sigurnosti produljenje mandata vojnih promatrača na Prevaci (UNMOP) do 15. srpnja 1999.

10.1. - Pripadnici SFOR-a započeli uništavati zaplijenjeno oružje HVO-a, zahvaljujući što hrvatski član Predsjedništva BiH, A. Jelavić, nije opozvao odluku o imenovanju i promaknuću nekih hrvatskih časnika u Vojsci Federacije BiH. Kompromis postignut 13. siječnja: SFOR će vratiti oružje, a imenovanje generala ne će biti moguće bez suglasnosti SFOR-a.

10.1. - Na zahtjev BiH, ICTY dopustio kazneni progon Fikreta Abdića u BiH. Na tom temelju federalni MUP raspisao tjeralicu za Fikretom Abdićem, pozivajući Hrvatsku da ga uhiti.

20.1. - Na zajedničkoj sjednici obaju saborskih domova Predsjednik Republike podnio izvješće o stanju države i nacije. Otvoreni granični prijelazi između Hrvatske i Crne Gore.

23.1. - U Zagrebu održan 3. obči sabor Hrvatske čiste stranke prava.

25.1. - Predsjednik Republike i drugi državni dužnostnici primili zapovjednika SFOR-a, američkoga generala Montgomeryja Meigsa. Pogranične sporove između Hrvatske i BiH ubuduće bi trebalo rješavati Međudržavno povjerenstvo za granice.

26. I. - Predsjednik Republike primio I. Račana i D. Budišu. Predsjednik HSLS-a odbio prijedlog da njegova stranka sudjeluje u novoj, koalicijskoj vladi.

29.1. - Predsjednik madžarske vlade Viktor Orban doputovao u trodnevni službeni posjet Hrvatskoj: Madžarska je zainteresirana za stratežko savezništvo s Hrvatskom.

29.1. - Objavljene vijesti o ostavkama i imenovanjima visokih dužnostnika Ministarstva obrane i Hrvatske obavještajne zajednice.

31. I. - Umro general-bojnik Nijaz Batlak, poznatiji pod imenom Mate Šarića-Daidža.

**ROK ZA SLANJE
PRILOGA JE 25. U
MJESECU!**

**(VAŽNA OBAVIJEST
SURADNICIMA)**

U više smo navrata upozoravali suradnike da je rok slanja priloga 25. u mjesecu. Već to upozorenje u novinstvu je vrlo neuobičajeno, a u našem je listu primjenjeno samo iz obzira prema činjenici da većina suradnika čine politički uznici, koji drže da u "svome" listu imaju "posebna" prava. Na žalost, taj su rok redovito (pa i po deset dana!) prekoračivali upravo oni suradnici, koji su najviše prigovarali zbog "kašnjenja" lista. List "kasni" (ako kasni) samo zbog zakašnjelih tekstova stalnih suradnika i možebitnih važnih društvenih događaja. U protivnom bi bio distribuiran najkasnije svakoga desetog u mjesecu. Zakašnjeli tekstovi ne prolaze lekturu, pa se povećava broj pogrešaka za koje se krivi one, koji krivi nisu.

Kako bismo se navikli na urednost i pomogli podignuti kakvoću lista, ubuduće ćemo se morati čvrsto i bez izuzetka pridržavati ovog roka. Pritom podsjećamo i suradnike i čitatelje, da uredništvo nema profesionalno zaposlenih osoba, daktilografa, tekliča, lektora i korektora. Pregled tekstova, njihovo odnošenje na lekturu, preuzimanje nakon lekture i slanje poštom na prijepis u tiskaru obavlja jedna jedina osoba. Kao što se vidi, to uzima i vrijeme i novac. Tko se ne obazire na to, ne zaslzuje da mu se podari iznimski, povlašten položaj (i na taj način ujedno vrijeda druge suradnike, koji se roka pridržavaju).

List izlazi mjesечно i ritam je dovoljno "spor" da se prilozi (prilagođeni mjesечnom, a ne dnevnom tempu izlaženja) mogu poslati na vrijeme. Dakle, molimo suradnike da bez posebnih (kako usmenih, tako i pismenih) molbi i upita svoje priloge šalju na vrijeme i da ne mole za poček. Izuzetaka ne će biti. List može izlaziti bez svakoga od nas. Zahvaljujemo na razumijevanju.

(Glavni urednik)

PREUZIMA LI GORAN MILIĆ ČELNU FUNKCIJU NA HTV-u

JUTEL NA EKRANU?

Rad su stigle devedesete, Goran Milić je od svih mogućih strana izabrao JUTEL koji je zapravo bio medijska logistika onoga što se još zvalo Jugoslavijom.

Ako je upravo Milić danas postao neka vrsta mjere vrijednosti, onda je plejada hrvatskih novinara uludo utrošila deset godina života upozoravajući na sav mrok koji nam je donosila ta ista tvorevina zvana Jugoslavija

Kad god vidim Gorana Milića na televiziji, očekujem da će se u kadru pojavit Mića Orlović i da je potom na redu nast-

Piše:

Tihomir DUJMOVIĆ

je tako po kuloarskim informacijama Goran Milić najozbiljniji pretendent na najviše mjesta u jedinoj nam televiziji!

Ako je dakle danas Goran Milić postao neka vrsta mjere vrijednosti, ako nam on stiže kao fantom slobode, ako se radi o hodačuoj instituciji "vrhunskog profesionalca", onda je za nekoliko generacija hrvatskih novinara umobolnica u Vrapču jedino logično odredište! Jer čemu su primjerice novinari mitskih 70-ih gubili godine života objašnjavajući što je sve velikosrpski hegemonizam, što je hrvatski, a što srpski jezik, koliko se svake jeseni otme deviza, čemu su glavu stavljali na panj upinjući se da pokažu na svekoliku srpsku prevlast u Jugoslaviji upozoravajući na stanja u vojsci i policiji...

Nije li šaka onih što su 80-ih godina upozoravali na puzajuću okupaciju, lagano stezanje srbijskog obruča oko drugih, na Memorandum, na Bijelu knjigu, na dolazak Miloševića, na prva batinanja Albanaca, faktično bila šaka diletanata što je u osnovi izgubila 10 godina života ni u čemu, ako je dakle danas mjera vrijednosti profesionalizma, i to onog vrhunskog, upravo Goran Milić koji je u to vrijeme gradio blistavu karijeru TV dopisnika iz New Yorka.

Kad su stigle devedesete, Milić je od svih mogućih strana izabrao JUTEL. Čemu je služio JUTEL ako ne medijskoj logistici onoga što se još zvalo Jugoslavijom? Jeste li ikada od JUTEL-a čuli sad već notornu povijesnu istinu o velikosrpskom hegemonizmu koji sada i oružjem nastoji ostvariti svoje ciljeve?

JUTEL čak nije znao tko puca u ovom ratu i bilo bi uputno fakultetski izučavati kako pratiti čak i jedan rat, a da se izbjegne čak i elementarni odgovor na pitanje: tko je koga napao, zbog čega i o čemu se u tom

ratu zapravo radi? Samo je JUTEL uspijevaо pronalaziti neograničenu količinu upravo nevjerojatnih ljudskih spodoba koje i nareportersko pitanje: "Deda, tko to puca po vašem selu", gotovo nadrealistički odgovarao: "Bogami, ne znam".

Za to vrijeme su stotine stranih novinara sasvim jezgrovitno informirale svijet da je nekajedinica JNA, ili neka tek formirana jedinica četnika upala u neko selo, poklala što je stigla i da se borbe nastavljaju u drugim mjestima.

Koja je razina cinizma, sarkazma, političkog bezobrazluka ili elementarne ograničenosti bila potrebna da se s JUTEL-ovom karavanom stigne u ljeto 1991. u Osijek pod sloganom "Mir, mir, nitko nije kriv"?

Budete li ubrzo u Zagrebu vidjeli kolonu autobusa koja lagano klizi prema Vrapču i čujete li iz autobusa skandiranje "Mir, mir nitko nije kriv", to će biti znak da je scenografija potpuna, da je priča zaokružena i da su sve stvari na svom mjestu.

(preneseno iz Slobodne Dalmacije)

VRIJEME APSURDA [redatelj: Tihomir Dujmović] [fotograf: Bojan Šimić] [prod. podrijetlo: TV Zagreb]

PREUZIMA LI GORAN MILIĆ ČELNU FUNKCIJU NA HTV-u

JUTEL na ekranu?

Foto: Tihomir Dujmović

Kad su stigle devedesete, Goran Milić je od svih mogućih strana izabrao JUTEL koji je zapravo bio medijska logistika onoga što se još zvalo Jugoslavijom. Ako je upravo Milić danas postao neka vrsta mjere vrijednosti, onda je uludio, dobrovoljno, deset godina života upozoravajući na sav mrok koji nam je donosila ta ista tvorevina zvana Jugoslavija.

[Kad su stigle devedesete, Goran Milić je od svih mogućih strana izabrao JUTEL koji je zapravo bio medijska logistika onoga što se još zvalo Jugoslavijom. Ako je upravo Milić danas postao neka vrsta mjere vrijednosti, onda je uludio, dobrovoljno, deset godina života upozoravajući na sav mrok koji nam je donosila ta ista tvorevina zvana Jugoslavija.]

Goran Milić - autor: Bojan Šimić

TV ZAGREB [redatelj: Tihomir Dujmović] [fotograf: Bojan Šimić] [prod. podrijetlo: TV Zagreb]

JUTEL [redatelj: Tihomir Dujmović] [fotograf: Bojan Šimić] [prod. podrijetlo: TV Zagreb]

GORAN MILIĆ [redatelj: Tihomir Dujmović] [fotograf: Bojan Šimić] [prod. podrijetlo: TV Zagreb]

ČELNU FUNKCIJU NA HTV-u [redatelj: Tihomir Dujmović] [fotograf: Bojan Šimić] [prod. podrijetlo: TV Zagreb]

vak serije "Otpisani" u kojoj će opet snalažljivi partizani uništiti barem dvije divizije retardiranih njemačkih vojnika.

Doista protiv Gorana Milića nemam ništa protiv, ali priča o Miliću je priča o fenomenu, o pojavi, o današnjim kriterijima hrvatskog društva, priča je to o jednom vremenu apsurda u kojem će ako ovako nastavimo, naša djeca rijeći moral, obraz, poštjenje i karakter morati tražiti u rječniku stranih riječi!

Goran Milić nam stiže kao neka vrsta prvih rezultata sukcesije imovine bivše Jugoslavije. Ono pak što je u priči o Milicu danas iritantno je njegov novinarski put do sada može karakterizirati frazom "vrhunskog profesionalca", a tu je i tendencija da se na ovome nikako ne stane pa

OBAVIJEST ČLANOVIMA

Ovih dana, upravo u vrijeme dok čitate ove redke, trebala bi početi izplata mirovine po predujmu na temelju izmjene Zakona, koja je stupila na snagu 1.siječnja 1999.

Molimo Vas da u svoju podružnicu dostavite (pošaljete ili donesete) odrezak od mirovine (može i preslik) za prosinac 1998. i ovaj koji ćete dobiti u ožujku ove godine. To nam je potrebno radi praćenja izpravnosti izplate i pružanja potrebne pomoći u slučaju nepoštivanja Zakona odnosno male ili никакve povišice mirovine.

ODJECI PARTIZANSKE PROSLAVE

(UZ 55. OBLJETNICU X. KORPUSA ZAGREBAČKOG)

Vraćajući se zrakoplovom 17. siječnja 1999. godine iz posjeta zatočenim Hrvatima u DEN Haagu, opterećen dojmom o njihovoj svakodnevnoj patnji i neizvjesnošći budućeg vremena koje će odrediti njihovu, pa i našu sudbinu, opterećen dakle tim mislima, primjećujem kod susjeda "naše" novine i uočavam prikaz proslave 55. obljetnice 10. zagrebačkog korpusa.

Iskreno rečeno, pomislio sam u prvi mah da čovjek čita neke stare novine, jer sam iz podsvijesti izbrisao tijekom vremena sve one bezbrojne partizanske proslave i obljetnice.

Čitam i trijezni se. Gledam ikonografiju, čitam poruke, zahtjeve, zvižduk izaslaniku Predsjednika Republike. Na fotografijama prepoznajem ostajela lica "narodnih heroja".

Sve to vidim i osjećam kako mi to nije srcu drago. Čovjek se tijekom svojega života ravna i osjećajem i razumom. Racionalnom prosudbom znam što je dobro za Hrvatsku. To je svrstavanje uz stečevine demokracije. To je svrstavanje na stranu dobra. Dio tog dobra je i antifašizam. I to ne dovodom u pitanje. Klanjanje se pred svakim pojedincem koji se u ona teška i turobna vremena suprotstavio fašističkoj tiraniji u smislu zaštite vlastitog života, obitelji i domovine mu Hrvatske. Iako je 10. zagrebački korpus metafora borbe za državu Hrvatsku, priklanjaju

Piše:

Josip Ljubomir BRDAR

čiji i oživljavanju komunizma.

Promotrimo malo političku i medijsku sliku Hrvatske danas, pa donesimo valjanu prosudu. Bez namjere amnestiranja aktualne

*Izaslanik Predsjednika Republike
na obilježavanju
55. obljetnice X. korpusa*

vlasti za promašaje i reflekse tih promašaja na sveukupni život ljudi, sigurno je da lavlji dio učinka na demoniziranju Hrvatske kao tobožnje mračne profašističke tvorevine, snose bivši povlašteni komunistički kadrovi i njihovi simpatizeri.

Nema niti jednog segmenta gospodarskog, društvenog i političkog života koji nije obojen demonskim bojama. I sigurno je da tih "slikara" nema mali broj. Osim prikazivanja Hrvatske na globalnom svjetskom političkom "tržištu" kao profašističke države, još veći obol pokušavaju ti isti komunistički "promidžbenjaci" polučiti kod kuće. Proučimo njihove "ankete" pa ćete uočiti kako kotira Tito ili Račan, a kako aktualni Predsjednik države. Jeste li slušali anketu Radia 101? I tko će to sve nabrajati?

Zato ne bi valjalo odveć žurno reagirati na bit proslave 55. obljetnice zagrebačkog partizanskog korpusa i njegovih ostajelih "antifašista", kad kažem "reagirati", mislim na njihovo nekulturno ponašanje prema izaslaniku Predsjednika Države, mislim na njihovu ikonografiju i mislim na njihove zahtjeve.

Pa, pošto je prigoda upitao bih te "antifašiste", ako su oni ti, za što se predstavljaju, dakle temelj današnje Hrvatske, zašto su mene štipali u zatvor (a strpali su me jer sam "razbijao" Jugoslaviju i pokušao odvojiti Hrvatsku), zašto su mi odvodili oca iz bolesničke postelje na strijeljanje, zašto su mi

zatvarali brata, a zašto su moje kolege i kolege, bivše političke zatvorenicke osudili na cea 450 tisuća godina zatvora. Ubijali su nas i sudili na robiju jer smo se mi svi odreda protivili njihovu - "antifašizmu". Njima kao i svima ostalima ova država i ova vlast i ovaj demokratski izabran predsjednik, ponudio je ruku pomirnicu kao cijenu za Hrvatsku kao slobodnu i demokratsku državu. Ali što to njima znači? Baš ništa. U njihovoj svijesti istu vrijednosnu razinu ima spomenik tenku na nekom bivšem sovjetskom kolholzu kao i - Bašćanska ploča. Takav je otpriklike domet njihova domoljublja.

I pošto znamo puno, a za onoliko koliko znamo pre malo je prostora, no preostalo je vremena dosta za vrijednosni povijesni sud. Nu, mi, koji smo bili i jesmo živi svjedoci pakla na zemlji - komunističkog fašizma, ne bismo smjeli imati razloga gladiti, maziti, i udvarati se sumnjivim antifašistima. Poglavitno stoga što oni otvoreno iskazuju svoj prezir prema Hrvatskoj državi i svim atribucijama te države.

Jedan primjer medijskog eha i njihove (i njegove) mržnje je i kolumna stare komunjare Radovana Stipetića u Jutarnjem listu (23.01.1999.) pod naslovom: "Zašto se Zlatko Canjuga 1999. uputio u šumu". Ja se isto to pitam. Zašto?

Šuma je za partizane. Neka šuma ostane njihova emocionalna svojina i sve ono što su oni po šumama i gorama radili. Oni su ostali i Stipetićeva emocionalna svojina ("časni ljudi, koji se nisu dali zavesti od Tuđmanovog mračnog režima").

NARODNI LIST

Godina I. — Štampane u srpanju 1999. 89481

IZVOJEVALI SMO SLOBODU

SADA U NOVU BORBУ — ZA IZGRADNJU I OBNOVU NAŠE SLOBODNE DOMOVINE

Te je riječ uputio maršal Tito svojim dragim Zagrepčanima koji su mu razdrogani arca čestitali rođendan

Eto, oni još lutaju po šumama i gorama. A Stipetićeva podvala o namjeri kupovanja partizanskih glasova je obična glupost. Ti glasovi, u to nema sumnje, bit će prirodna potpora njihovom prirodnom savezniku, tj. SRP-u Stipe Šuvare.

I da zaključim. Antifašizam je i treba biti naša odrednica, isto tako kao i antikomunizam. Na nama je da dobro motrimo i razlučimo koji su to istinski antifašisti, a koji su - glumci. □

Jedini zakon je - kuršum!

(Iz govora Marka Belinića na "velikoj sindikalnoj konferenciji", održanoj u Zagrebu, 18. svibnja 1945.)

"Naša slavna armija zarobila je oko 50.000 ustaških koljača na austrijskoj granici... Razbijene smo ustaške bande iz naše zemlje protjerali i u ogromnom dijelu do temelja uništili... Fašističke tipove, koji su skriveni po kojekakvima rupama, naša je dužnost, radnička dužnost, da ih pronađemo i uništimo... Jedini zakon koji ćemo primijeniti na njih jest - kuršum... Hoću da vam kažem, da pročistite odmah danas vaša poduzeća od fašističkih zlotvora. Radnici imaju pravo, da ih na licu mjesta likvidiraju, bez obzira na to da li će netko reći da li imaju dozvolu od komande grada. Mi smo tu dozvolu stekli tokom naše teške i krvave borbe. Nas su učila ruska braća kako se brane tekovine, koje je narod svojom krvlju izvojeva. Mi se rukovodimo njihovim primjerom..."

Iz govora general-lajtnanta Ivana Češnjaka,

komandanta Glavnoga štaba Hrvatske, održanog u Zagrebu, 11. svibnja 1945.

"U ovoj velikoj borbi koja se ovih dana završava, naši narodi izvojevali su jednu od najvećih svojih pobjeda, postigli su ono što nije moglo biti za vrijeme stare korupcionaške Jugoslavije, postigli su jedinstvo među svojim narodima, koje se manifestiralo u četrigodišnjem ratu, koji je došlo do izražaja prigodom oslobođenja Beograda, gdje su hrvatske, slovenske, makedonske i crnogorske jedinice oslobadale Beograd zajedno sa Srbijancima. To jedinstvo manifestiralo se i posljednjih dana, kada su 1., 2. i 3. armija, sastavljene od junačkih sinova Srbije, Crne Gore, Makedonije, Bosne i Vojvodine došle ovamo i zajedno s nama oslobođile još preostale dijelove Hrvatske i naš Zagreb. Ovo jedinstvo koje je stvoreno u zajedničkoj prolivenoj krvi, nerazorivo je. To jedinstvo je zalog našeg budućeg života. To jedinstvo i bratstvo

naših naroda je najveći plod koji je donio narodno-oslobodilački rat".

(*Vjesnik*, god. V, br. 19, 12. svibnja 1945., str. 1.)

Iz govora generallajtnanta Koče Popovića,

komandanta II. armije Jugoslavenske vojske, održanog u Zagrebu, 11. svibnja 1945.

"...Pozdravljam vas u ime jedinica I. i II. armije (Živeli!), koje su imale sreću da učestvuju u oslobođenju Zagreba (Živio!). Govorim vam i kao sin Srbije (urnebesni pljesak i poklici: Živjela Srbija!), demokratske federalivne nove Titove Srbije (urnebesan pljesak). Naše učešće u borbi za oslobođenje Zagreba mi smo shvatili i osjetili najprije kao dug obavezanosti i zahvalnosti borcima Hrvatima i borcima ostalih naroda Jugoslavije, koji su nam pomogli da očistimo od okupatora i domaćih izdajnika (poklici: Dolje!) majku Srbiju (Živjela Srbija!), kao zahvalnost prema borcima koji su nam pomogli, koji su dali svoju krv za to, da bi se oslobođio Beograd, prijestolnica jedinstvene Jugoslavije".

(*Vjesnik*, god. V, br. 19, 12. svibnja 1945., str. 1.)

slavije, koji su nam pomogli da očistimo od okupatora i domaćih izdajnika (poklici: Dolje!) majku Srbiju (Živjela Srbija!), kao zahvalnost prema borcima koji su nam pomogli, koji su dali svoju krv za to, da bi se oslobođio Beograd, prijestolnica jedinstvene Jugoslavije".

Goni štenad!

"Goni ih, druže borče, goni! Protjeraj štenad prokletu da više ne skvrnu stope njihove zemlju tvoju, da više ne truju pogana usta ovaj zrak..."

* * *

"...Poslije godina teških i krvavih borbi u Zagoru i na Kalniku, u Moslavini i u Po-

dravini, vratili su se bori - Zagrepčani u svoj grad. I onih je dočekao. To veselje, veselje grada, koji je u svoj naručaj primio svoje borce, nije mogao poremetiti nitko. Zaklikao je Zagreb od veselja, i periferija i centar grada, Vlaška ulica i Jelačićev trg, začudio se i zadvio. Došli su 'naši dečki'. Došli su i naši Srbijanci i Crnogorci i Makedonci. Svi su oni za Zagreb postali 'naši'..."

(*Narodni vojnik*, izd. Glavnoga štaba Hrvatske, god. II., br. 34, 11. svibnja 1945., str. 2.)

Zagrebačka HIDRA traži ispriku Canjuge

ZAGREB, 28. siječnja - Ogorčeni nedavnom izjavom predsjednika zagrebačke Gradske skupštine Zlatka Canjuge na gođišnjoj skupštini boraca 10. korpusa NOV-a, članovi HIDR-e grada Zagreba i zagrebačke županije u srijedu su uputili Canjugi proslijedno pismo zahtijevajući njegovu ispriku. Istaknuto je to u četvrtak na redovnoj izvještajnoj skupštini HIDR-e.

Članovi HIDR-e ne mogu se složiti s Canjuginom izjavom da je spomenuti korpus oslobođio Zagreb. Smataju da je Zagreb oslobođen od Hrvata i hrvatske države. Da su partizani bili na strani hrvatskog naroda i "svete NDH, ostala bi tada naša država Hrvatska i mi danas ne bismo morali ratovati", zaključuju članovi HIDR-e. Sramotno je i to da Zagreb još nema spomenika poginulim hrvatskim braniteljima, da nema naziva ulica i trgova po hrvatskim braniteljima, stoji u pismu HIDR-e Canjugi.

U raspravi, obilježenoj polemičkim tonovima, članovi su naglasili da se ne slažu s najavljenim planom da se spomenik hrvatskim braniteljima podigne na Jarunu, već zahtijevaju da on zauzme mjesto u centru grada.

Na skupštini nije prihvaćeno izvješće o radu Udruge u prošloj godini koju je pismeno dostavio bivši predsjednik Udruge, Žarko Jelenek, kao ni izvješće Nadzornog odbora Udruge. (Hina)

KRATKI IZLET U ... DEN HAAG

dlukom Vijeća HDPZ-a, u posjet zatočenim Hrvatima iz BiH u Den Haagu išlo je izaslanstvo u sastavu: Jure Knežović, Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar i Tomislav Jonjić sa zadatkom da im prenesu pozdrave naše Udruge, rječi ohrađenja i podrške, a da ozbiljno i temeljito razvide u kakvima uvjetima žive, ostvaruju li se data obećanja i što je s njihovim temeljnim ljudskim pravima. Posjet je prošao vrlo korektno počevši od vrlo susretljivih predstavnika našeg veleposlaništva do zatvorskih nizozemskih i Un-ovih službenika i čuvara. Zahvaljujemo im se svima što su nam omogućili posjet i na vrlo korektnom odnosu prema nama i zatočenicima. Tekst koji slijedi osobno je autorsko (više literarno) promišljenje Kratkog izleta u... Den Haag, a ne službeno izvješće. Očitovanje naše Udruge u formi službenog priopćenja za javnost objavljujemo također u ovom broju.

U hrvatskoj ispisanoj i pisanoj zbilji ili književnosti, *kratki izlet* (počevši od Krleže, preko Šoljana do Cvetnića), bili su i jesu nešto osobito, moglo bi se i reći značajno i znakovito, pa, eto, i ja, ponukan zbiljom, pišem o jednom kratkom izletu, ne u one šoljanovske niti cvetnićevske prostore, nego u one koji nam mogu biti odrednica svekolike budućnosti osobne i državne, pa mi se nakon završetka *kratkog izleta* Šoljanova i Cvetnićeva zbilja čine mačji kašalj prema čorbi (da, dobro ste pročitali, čorbi) koja se kuha tamo negdje daleko iza sedam gora, preko sedam voda...

Dakle, o kratkom izletu zaista je riječ, a koji može biti i čitava vječnost ako se ne otrijeznimo i vidimo kamo nas to vode i vabe sirenki glasovi europskih i inih integracija. Moji prijatelji i ja krenusmo po odluci Vijeća HDPZ-a nakon više od mjesec i pol dana pripremanja i odgađanja u posjet zatočenim Hrvatima iz BiH. Napokon je osvanuo i taj petak 15. siječnja, kada se u Haag mora krenuti. Takva nam je subrina zapisana od onog trena kad se dogodila povijesna zbiljnost uskrsnuća

Piše:

Andrija VUČEMIL

hrvatske države da će, ako ne svi, onda mnogi putovi voditi u Haag...

Zračna luka Zagreb obavijena maglom ne sluti dobar početak, ali naša četvorka ispraćena simpatičnom Varaždinkom, veselo ulazi u zrakoplov i polijeće iznad Mitteleurope zastrte oblačinama na zapad. Iznad nas sunce i nebeske plavetne vedrine, ispod nas magla i oblaci, a s nama, u ne baš prepunom zrakoplovu, ljudke hostese nude okrjepu i putovanje

čine ljepšim i udobnijim.

Dok letimo moćnim i pouzdanim zrakoplovom iznad europskih prostranstava, dolje u dubini, iako sakriven od mog pogleda, odvija se život u svojoj punini i prisiljava me da dok zagledan u pamučinastu bjelinu razmišljam: moram li zaista poznavati sve europske i ine pravne sisteme da bih bio pravičan i pravedan prema onima koji kroje pravdu u međunarodnom sudištu u Den Haagu, ili mi je dostatno naše robijaško iskustvo kako bih mogao prosuđivati o pritvaranju, zatvaranju, uhićenju, istraživanju i svim onim radnjama koje se čine u sudskim procesima? Stoje s humanizmom? Što s ljudskim pravima? Je li tamo dolje u Haagu čovjek uistinu čovjek ili je samo broj, sredstvo za potkusuivanje nekih nama tuđih interesa?

Muslim dalje: Hrvatski politički robijaši koji odrobijaše svoje u bivšim sustavima ili još robijaju u tuđem svijetu kao nedvojben moralni autoritet samo pokušavaju dokazati narodima Europe pravo na vlastitu samostojnost, pravo na svoju vlastitu domovinu u kojoj će svima biti lijepo, jer smo kao narod poznati po svojoj dobrohotnosti i gostoljubivosti, a tek famozna hrvatska sklonost zaboravu, oprostu i pomirbi veliki su zalog za mir i pravednost. Ali, uvjek se u našim osobnim a naročito državnim planovima, ispriječi taj famozni ali, planovi i interesi velikih i moćnih ne poklapaju se s našima. A naročito kad se ispriječi tzv. povijesna naklonost velikih prema našim susjedima i ometa Hrvate da ostvare pravo na svoj način života i svoj hrvatski san. Tzv. veliki učiniše nemale zločine, zatrše čitave narode, prekrojše kontinent i nikom ništa... a danas, koristeći blagodati tehnike i uljublene tekovine, uporno nameću svoj način života i sile nas da sanjamo njihove snove, ali, opet taj ali, Hrvati stoljećima dokazuju da se ne daju tek tako ukrotiti. Zemlju su nam prekrajali i patmjili, milijune rastjerali po svim kontinentima, sabijali u logore, organizirali križne tisućakilometarske puteve, klali, u jame bacali, ali pravo na san nisu nam mogli uskratiti, na san o svojoj domovini, o Lijepoj Našoj, plamičak svijesti o svojoj državi nisu povijesni orkani mogli ugasnuti, on tinja i svijetli u svakoj duši...

Iz polusna prenu me zapovjedni glas kapetana da se vežemo jer za koji trenutak slijedećemo u amsterdansku zračnu luku. A onda formalnosti ulaska u Nizozemsku, zaista su kratke i formalne. Čeka nas Slavko iz Veleposlanstva i vozi brzom cestom nekih šezdesetak kilometara na jugozapad u Den Haag, prijestolnicu, grad od pola milijuna stanovnika, a čini ti se da si došao u neki malo veći nizinski grad. Ništa od velegradske buke, zimski ugodaj pitomog mjesta s kućama kao iz bajke. Neodoljivo me podsjećaju na slike Voje Radoičića, riječkog likovnjaka koji se vjerojatno na svojim skitnjama po svijetu

nadahnjivao i Den Haagom.

Za posjet zatočenicima sve je preko amba-

**OTVORENO PISMO PREDSJEDNIKA HRVATSKE SVJETSKOG KONGRESA HELSINSKOJ FEDERACIJI
MEĐUNARODNOJ LIGI ZA LJUDSKA PRAVA I ORGANIZACIJI AMNESTY INTERNATIONAL**

Tko će suditi Haaškome sudu?!

Pukovnju dana u gospodarje, Šimun Vučić je bio uključen u odlaganje stvari pod svega hudo optužbi. Međutim, naredni su saslušani i proglašeni bezbjedno. U posljednjem putovanju po potraživanju u Bosnu i Hercegovinu, Vučić je učestvovao u nekoliko događaja, ali je u svakom slučaju bio dobrodošao i učestvovao u raznim događajima, naročito u političkim. Pregled ITCY postupa protiv svih konvencijskih i ljudskim pravima u isti sljuzbeni i profesionalni okvir. Uz to, Vučić je bio učestvovao u osmijenjivanju, osmijenjen je primaren i diskvalificiran već neko vrijeme, a u posljednjem putovanju u Bosnu i Hercegovinu, te je nije učestvovao u koliko treba da ostvare trivice ITCY-a, ili, u obesodobnino učestvovao u nekom događaju.

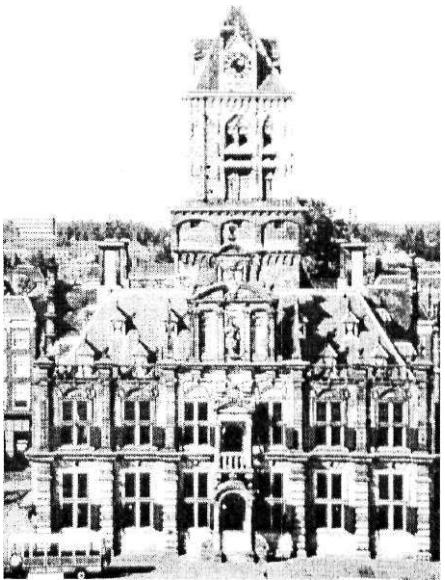
■ Haaški sud (ICTY) postupa protiv svih konvencijskih i ljudskim pravima (u hrvatske), osmijenjivačima bezgranično drži u pritvoru, tijera ih da oni dokazuju svoju nevinost umjesto da ITCY dokazuje njihovu krivljinu, te i ne pomislija na odštetu ljudima koji su bez dozvola proglašeni ratnim zločincima.

Piše: prof. dr. Šimun Štočić, Bern, Švicarska

moguće izdržati tu strašnu neizvjesnost početka i kraja igre oko zatočenih Hrvata u zatvoru Ujedinjenih naroda. Mi smo

varaju. U sobi za rekreaciju imaju štednjak i mogu si nešto skuhati. Zatvorski je samo jedan topli obrok dnevno i teško ima pada privikavanje na ovdašnji način pripreme i kuhanja hrane, a kad su na sudu dobiju samo malo salame, sira i kruha i tako iz dana u dan. U ćeliji ih čeka njihov ručak u stiroporskem tanjuru. Na prvom katu u kuhanju se natječu Zlatko i Anto, a na drugom najbolji je Drago. U jedanaest i četrdeset i pet, sobe se zatvaraju, to je doba ručka. U trinaest sati sobe se ponovo otključavaju do šesnaest i četrdeset i pet. U tom vremenu predviđen je i obvezni jedan sat šetnje na svježem zraku u strogo ogradijenom dvorištu. Sobe se ponovno zaključavaju do osamnaest sati kada je vrijeme za večeru i donosi im se sutrašnji zajutrac. U dvadeset i trideset sobe se zaključavaju do jutra. Svjetlo gori cijelu noć. Televizija se može gledati nizozemska i nešto satelitskih programa. Vode se dugi, teški a ponekad neshvatljivo komplikirani pregovori da im se omogući gledanje hrvatskoga satelitskog programa. Ovi na prvom katu ne mogu slušati hrvatske radiostanice, dok oni na drugom i trećem mogu. Elektronske smetnje su vrlo jake. Nemaju mogućnosti viđanja s onima na drugom katu, osim jednom mješevito. Sreća je da su uglavnom dobrog zdravlja. Liječnik dolazi samo jednom tjedno (utorkom), navodno će u ovoj godini to biti dva puta. Pri svakom izlasku iz zatvorskih prostorija stavljaju im lisice, a odlazak na sud tijekom dvije godine zasebna je priča. Svaki izlazak imao je posebnu proceduru, od stavljanja neprozirnih naočala, navlačenja pancirnog

prsluka i lisičina, a tek strogoća sudskih čuvara i njihov ritual detaljnog pregledanja koji djeluje strašno agresivno i rigidno, bila je to priča za sebe. Posljednjih mjeseci to se malo poboljšalo, ali je sada nedopustivo ponižavajuće. Zašto je to tako i tko propisuje pravila i režim života tijekom istražnih godina ljudi, kojima se tek treba dokazati krivica trebala bi biti briga svih koji se brinu diljem svijeta o ljudskim pravima. Drugog dana posjeta od devet ujutro pa do kasno poslije podne bili smo pojedinačno s desetoricom zatočenika. Pričali su nam potanko svaki o svome slučaju i opći je dojam da na ovim ljudima nema ni trunka krivice. Hrvatsku i svjetsku javnost treba hitno upoznati s ovim što se događa u Den Haagu, treba pod pravnički sitnozor staviti Pravilnik i Statut haškog Tribunala i

upoznati svijet što se događa i što se još može dogoditi kada moćnici provode svoju politiku, te zlorabe pravo i sud u dnevne političke potrebe. Posebno se tragično doimljе slučaj Vlatka Ku-preškića, bolesnog čovjeka od djet-injstva, koji s ratom i događajima, kako kaže, nema nikakve veze, čak ne može biti ni svjedokom, jer ništa ne zna. I tako cijeli dan razgovarao o istom: krivice nema, ne mogu je dokazati i zato se to sve oteže u nedogled. Teško je i prosvjedovati, jer sve što se poduzme može ići na štetu optuženika, pravila se često mijenjaju na njihovu štetu i nisu procesno zaštićeni. Tužiteljima se dopušta sve što hoće i za

svoje propuste i pogrešan rad ne polazu nikomu račune. Optužili su čak i mrtvog čovjeka. Slučaj generala Blaškića je eklatantan primjer obmane hrvatske i svjetske javnosti o BRZOM, POŠTENOM i PRAVEDNOM suđenju. Ručak koji nam je u prizemlju, u sobama za razgovore servirao Dario, ostaje u vječnom sjećanju, ali moram naglasiti, kako reče, da je on bio samo pomoćnik, a glavni kuhar je bio Anto Furundžija. Obećah sebi i njima da ih vodim kod Bevande u Opatiju na večeru kad se, ako Bog da ubrzo, nađemo na slobodi, to smo im dužni i još više za ove trenutke vjere i nade da istina mora

elinić: Trebamo surađivati s Haagom, ali ne smijemo biti neravnopravni

Stjepan Šekelić, predstavnik Vladičanstvenog suda u Haagu. U poslijepodnevnim vremenskim izdanjima Hrvoje Šekelić je učestvovao u temeljnoj izradi Hrvatske zahtjeve u Haagu, a ranije

• Želim podsjetiti da je Hrvatska bila jedna od članica koja je u UN-u podpisala konvenciju Suda 1993. godine, da je uključena u međunarodnu pravnu ordinaciju i priznajući odgovornost ustanova i pojedinaca da će domaći Ustavni zakon o suradnji sa Sudom te da će Vlada donijeti i potpisati ugovor o suradnji s Međunarodnim sudom u Haagu. Sve je to bila želja za prečišćenje stane o Delu Timeljitko, ali i za učinkovito i efikasno obavljanje Hrvatske na međunarodnem pravu. Petroljeviči Uva-Hrvatska gomeline i dalje su u suradnji s Sudom, sumo pretevajući i međunarodnim oblicima.

• Po stonom nazivu: puni naziv Sud je Međunarodni sudsavatelj i arbitražni sud u slučaju međunarodnog sporazuma o suradnji s Međunarodnim sudsavateljem u Haagu. U poslijepodnevnim vremenskim izdanjima učestvujem u temeljnoj izradi Hrvatske zahtjeve u Haagu, a ranije

Godine prolaze, hej! Nije li došla punina vremena kada moramo upregnuti sve ono ljudsko i dostojanstveno odbaciti iluzije o europsko-unovskom brzom, pravednom i poštenom suđenju i neprekidno svijetu, zaista cijelom svijetu, servirati istinu o zločinima i istinu o haškom Tribunalu kao instrumentu politike i pravne neutemeljenosti sadašnjih njihovih postupaka osobito tužiteljstva. Istine se ne smije nitko bojati! A isto tako moramo smatrati svojom moralnom i političkom obvezom omogućiti pravno gonjenje ratnih zločinaca, ma tko ih kada i gdje počinio, kako na prostorima bivše države, ne samo

u ovim ratovima na prostorima bivše države, nego i onih prije, a isto tako i u cijelom svijetu. Nije se ratovalo i ne ratuje se samo na Balkanu. Nevine civilne ubijaju i danas diljem svijeta.

I tako, umjesto da uživam u ljepotama ovog zaista prelijepog grada, ja prebiram teške misli o

pokvarenoj i nerazumljivoj politici kojoj nije do nikakvog konačnog rješenja, a najmanje im je stalno do pravičnog rješenja problema malih naroda na Balkanu i svijetu uopće. Uvijek i svuda gdje se pojavje kao rješavatelji, da ne kažem ružnu riječ imperialisti, ostave sjeme budućeg razdora. Jer kad bi sve rješavali brzo, pravedno i pošteno, što bi onda oni radili, što bi učinili sa svojom moći u uljuđenom i bogobojaznom svijetu? Tada ne bi mogli biti velika braća i svjetski policajci s trvdom batinom u jednoj, a s trulom mrkvom u drugoj ruci.

Naš kratki izlet u Den Haag bliži se kraju. Vjetrovito i prohладno, kišica kao da hoće i ne će padati. Zrakoplov za Zagreb polijeće iza jedanaeste ure iz amsterdamske zračne luke, ogromne i zastrašujuće futurističke. Kupujemo neke sitnice za uspomenu i točno u minuti poljećemo. Vedri se i dok letimo iznad osunčane Europe, samozadovoljne u svojoj ujediniteljskoj uspješnosti, ne mogu se oteti heretičkim mislima da u Europskom parlamentu prevladavaju crveni socijaldemokrati (doduše nisu svi obojeni istom jačinom crvene boje i nisu svi jednak izživjeli svoju ultraljevičarsku mladost i

prokuhali marksističko-lenjinističku literaturu) i nismo li na pragu novoga inkvizicijskog doba, kad će crvena internacionala progoniti nacionaliste jer im smetaju u ostvarivanju globalnog sela. Doduše ne će ih spaljivati na lomačama, ali će ih držati zatočene iza elektronskih brava, bez prirodnog svjetla i zraka. Što nam je činiti, dakle?

HDPZ se obratio Vijeću sigurnosti OUN i drugim međunarodnim tijelima

Nakon posjeta hrvatskim pritorenicima u Den Haagu, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika održalo je 20. siječnja 1999. konferenciju za tisak, na kojoj je objavljeno priobćenje koje objavljujemo u prilogu. Također je poslano pismo predsjedatelju Vijeća sigurnosti OUN, predsjedatelju Opće skupštine OUN, predsjednicu Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije u Den Haagu, Komisiji OUN za ljudska prava u Genovi, Europskom parlamentu i Vijeću ministara EU.

U tom se pismu zahtijeva od međunarodnih čimbenika da ulože svoj utjecaj kako bi Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije prestao biti instrumentom političkih pritisaka i postao instrumentom za ostvarivanje pravednosti i načela međunarodnog prava. Također se inzistira na izmjeni Pravila suda, kako bi se vremenski ograničio iztražni pritvor, a okrivljenicima koji budu oslobođeni odgovornosti priznalo pravo na naknadu štete.

U istom se smislu HDPZ obratio i hrvatskoj vladi odnosno vladi Federacije BiH, a sličan zahtjev upravljenje i Internacionaloj asocijaciji bivših političkih uznika i žrtava komunizma.

NEDOPUSTIV POLOŽAJ PRITVORENIKA U DEN HAAGU

(Priopćenje Hrvatskoga društva političkih zatvorenika)

abrinuto za položaj svih koji su trpjeli i trpe radi ostvarenja hrvatske državne neovisnosti, slobode i demokracije, izaslanstvo Hrvatskog društva političkih zatvorenika (HDPZ) posjetilo je jedanaest hrvatskih pritvorenika u pritvoru Međunarodnoga suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije (ICTY) u Den Haagu.

Kao nevladina udruga, koja okuplja više od pet tisuća ljudi i predstavlja stožer okupljanja onih koji su odrubljivali pola milijuna godina zbog ljubavi prema Hrvatskoj, slobodi i demokraciji, te posebno s obzirom na općeprihvaćeno načelo da nitko nije kriv dok mu se pravomoćnom presudom ne

Glavna tužiteljica Louise Arbour

dokaže suprotno, HDPZ želi upozoriti hrvatsku i svjetsku javnost napose na sljedeće:

1. Unatoč susretljivosti i trudu uprave zatvorskog odjela pod nadzorom UN, na čelu s g. Timothyjem McFederom, da se život svih pritvorenika u Haagu, neovisno o njihovoj nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti, pa i neovisno o težini djela koja im se stavljuju na teret, učini podnošljivim, položaj svih pritvorenika vrlo je težak. Ključnu odgovornost za to snose ICTY i OUN.

2. Statut i Pravila ICTY-ja ne ograničavaju potanje vrijeme pritvora odnosno duljinu trajanja istrage. Zbog togaje moguće da pojedini pritvorenici provedu i više godina u pritvoru prije nego što

optužnica bude podignuta. Nema čvrstih rokova u pogledu izricanja odluke i žalbenog postupka. Kao bivši robijaši, znamo svu muku koju pritvorenik osjeća zbog neizvjesnosti. Stoga takva postupovna pravila držimo neprihvatljivima i neljudskima.

3. Statut i Pravila ICTY-ja sastavljeni su tako površno i neprecizno, da se tužiteljskoj strani daju ovlaštenja, koja osumnjičenike stavljaju u neravnopravan i podređen položaj. Posebno su neprihvatljive promjene postupovnih pravila tijekom postupka, koje se događaju isključivo na štetu osumnjičenika, te nepostojanje sankcija za pogreške, propuste i zloupotrebe tužiteljske strane. Time se - protivno svim uobičajenim predodžbama i pravilima - osumnjičenika stavla u položaj da mora dokazivati svoju nedužnost, umjesto da tužitelj mora dokazivati njegovu krivicu.

4. Birokratska sporost u rješavanju pritvoreničkih zahtjeva glede svakodnevnoga života u pritvoru (npr. u pogledu prehrane, liječničkih posjeta i nadzora, satelitske antene i s.) teško je shvatljiva, te u biti predstavlja ozbiljno kršenje njihovih ljudskih prava.

5. Skandaloznim držimo pravilo da osumnjičenicima koji budu pravomoćno oslobođeni odgovornosti ne pripada nikakvo pravo na naknadu ni materijalne ni nematerijalne štete. Takvo pravilo nema uporišta ni u jednome pravnom sustavu, niti može imati ljudsko i čudodredno opravdanje.

HDPZ posebno ističe da je u pogledu svih ovih točaka istovjetan položaj svih pritvorenika, neovisno o njihovoj nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti.

Držeći da je osuda svakog zločina, a posebno osuda kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom nužna pretpostavka boljštaka svijeta i napretka čovječanstva, HDPZ ne dovodi u pitanje opravdanost postojanja međunarodnog sudišta za ratne zločine. Međutim, odluka tog sudišta ne će imati moralno opravdanje, moralnu poruku i pouku, ako

je donesena na temelju nemoralnih pravila i ispolitiziranih argumenata.

Bez moralne potke međunarodni sud za ratne zločine gubi svoj smisao.

Stoga će se HDPZ apelima obratiti ICTY-ju, Glavnoj skupštini i Vijeću sigurnosti UN, Povjerenstvu UN za ljudska prava, Vijeću Europe, Europskom parlamentu, Internacionalnoj asocijaciji bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma, Amnesty Internationalu i drugim organizacijama za zaštitu ljudskih prava, moleći ih da upotrijebi svoj utjecaj, kako bi ICTY prestao biti instrumentom politike i postao instrumentom pravde, da bi se svim pritvorenicima moglo osigurati brzo, pravedno i pošteno suđenje.

Posebno skrbeći za Hrvate pritvorene u Haagu, HDPZ će pozvati hrvatsku javnost da im pruži potporu i razumijevanje.

Istodobno će se obratiti vlastima Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, tražeći da zakonodavnim sredstvima osiguraju ljudska prava svojih državljana osumnjičenih za počinjenje ratnih zločina, te da diplomatskim putem zahtijevaju promjenu i preciziranje Statuta i Pravila ICTY-a, kako bi se osumnjičenicima omogućilo pravedno i pošteno suđenje, a onima koji budu oslobođeni optužbe naknada materijalne i nematerijalne štete.

IZPRAVCI

Podlistak Mate Marčinka u prošlom je broju naslovjen "Veliki hrvatski memorandum...", umjesto "Novi velikosrbski memorandum...". Zbog nečitka rukopisa prezime gđe Marije Kocijan Nikšić odtisnuto je kao "Nilešić". Tehničkim su propustom izpuštene oznake bilježaka u tekstu dr. Ivana Mužića. U tekstu Martina Grabarevića iz br. 81. treba stajati da su u sisačkome križarskom procesu 1947. na smrt strijeljanjem osuđeni Stjepan Krivošić, Zlata Kolarić, Đuro Hatić i Milan Lupinski, dok su ostali osuđeni na pet do dvadeset godina robije. Izpričavamo se auktorima i čitateljima.

Dokumenti o hrvatskoj osloboditeljskoj borbi nakon Drugoga svjetskog rata (XI.)

DRAKONSKE KAZNE PRED VARAŽDINSKIM OKRUŽNIM SUDOM

U IME NARODA!

Priredila:

Kaja PEREKOVIC

Okružni sud u Varaždinu u vijeću u kojem predsjeda sudac Okružnog suda Matija Čepanec kao predsjednik vijeća te suci porotnici Markoč Ignac te Bevk Ljudevit kao članovi vijeća uz sudjelovanje zapisničara Bedernjak Marije protiv Mesarić Danice i Dragice iz Vižanovca, Mesarić Zlatka iz Čubinca, Funjek Fanike iz Kukunjevca, Varga Amalije iz Batine Gor., Pljuščec Florijana i Cimić Vinka iz Vižanovca, Štrkalj Barice iz Datine Dolj., Pljuščec Amalije iz Vižanovca, Licitar Petra iz Batine Dolj., Liciter Dragutina iz Batine Gor., Holenda Mirka iz Vižanovca, Simunić Alojza iz Batine Dolj., Vujec Ivke iz Pomperovca, Kukec Gabre iz Petruševca, Potočki Jurja iz Vižanovca i Valjak Gabra iz Marijigutića, radi krivičnih djela po zakonu o krivičnim djelima protiv naroda i države, nakon na optužnicu javnog tužištva okruga Varaždin, objavljene dne 16. lipnja 1947. glavne rasprave u prisutnosti optuženih, koji se nalaze u pritvoru, te branitelja, advokata Ščedrov Georgija, za optužene Pljuščec Florijana i Amaliju, Vujec Ivku i Potočki Jurja, te zastupnika javne optužbe, javnog tužioca Novak Mije, donio je ovu

presudu:

I. MESARJC DANICA, kćer Mirka i Kate rođ. Valjak, rođene 16.04.1921. u Vižanovcu, kotar Zlatar, boravi u Prikraju, kotar Križevci, kućanica, Hrvatica, državljanica FNRJ, neudata, posjeduje sa braćom kuću sa 300 čhv. zemlje, pismena, svršila 4 razreda osnovne škole, neporočna

II. MESARIĆ DRAGICA, kćer Mirka i Kate rođ. Valjak, rođena 21.06.1924. u Vižanovcu, kotar Zlatar, boravi u Prikraju, kotar Križevci, kućanica, državljanica FNRJ, pismena, svršila 3 razreda osnovne škole, neudata, sa braćom posjeduje kuću sa 300 čhv. zemlje, neosudjivana.

III. MESARIĆ ZLATKO, sin Mirka i Kate rođ. Valjak, rođen 25.08.1928. u Čubincu, kotar Križevci, boravi u Prikraju, kotar Križevci, strojobavarски naučnik, Hrvat, državljanin FNRJ, oženjen, otac troje djece, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, majka troje djece, posjeduje 1 1/2 j. oranice i vinograda sa kućom, neosudjivan.

13.06.1898. u Batini Gornjoj, kotar Zlatar, gdje i boravi, kućanica, Hrvatica, državljanica FNRJ, pismena, svršila 4 razreda osnovne škole, udata, majka troje djece, posjeduje 1 1/2 j. oranice i vinograda sa kućom, neosudjivana.

VI. PLJUŠČEC FLORIJAN, sin Djure i pok. Jane rođ. Delija, rođen 03.05.1902. u Vižanovcu, kotar Zlatar, gdje i boravi, ratar, Hrvat, državljanin FNRJ, oženjen, otac troje djece, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, sa ženom posjeduje 8 j. zemlje sa kućom, neosudjivan.

VII. CMIĆ VINKO, sin Jakoba i Reze rođ. Ambulić, rođen 25.02.1917. u Vižanovcu gdje i stalno boravi, ratar, Hrvat, državljanin FNRJ, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, oženjen, otac troje djece, vojsku služio, navodno neosudjivan.

VIII. ŠTRKALJ BARICA, kćer Andreje i pok. Rože rođ. Vugarić, rođena 02.11.1925. u Donjoj Batini, kotar Zlatar gdje i stalno boravi, kućanica, Hrvatica, državljanica FNRJ, pismena, svršila 3 razreda osnovne škole, neudata, bez imovine, neporočna.

IX. PLJUŠČEC AMALIJA, kćer pok. Franje i Kate rođ. Kušec, rođena 1906. u Marigutiću, boravi u Vižanovcu, kotar Zlatar, kućanica, Hrvatica, državljanica FNRJ, pismena, svršila 3 razreda osnovne škole, neudata, sa braćom posjeduje kuću sa 300 čhv. zemlje, neporočna.

X. LICITER PETAR, sin Augusta i Kate rođ. Franje i Kate rođ. Kušec, rođena 1912. u Batini Dolnjoj, kotar Zlatar, gdje i boravi, ratar, Hrvat, državljanin FNRJ, oženjen, otac troje djece, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, sa ženom posjeduje 8 j. zemlje sa kućom, neosudjivan,

XI. LICITER DRAGUTIN, sin Augu-sta i Kate rođ. Pljuščec, rođen 15.03.1906. u Batini Gornjoj, kotar Zlatar, gdje i boravi, radnik, Hrvat, državljanin FNRJ, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, neoženjen, vojsku služio, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, neporočan.

XII. HOLENDA MIRKO, sin Djure i Pavle rođ. Totor, rođen 23.10.1925. u Vižanovcu, kotar Zlatar, gdje i boravi, ruder, Hrvat, državljanin FNRJ, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, neporočan.

državljanin FNRJ, posjeduje u zajednici sa braćom kuću sa 300 čhv. zemlje, neporočan.

IV. FUNJEK FANIKA, kćer pok. Franje i pok. Emilije rođ. Tumar, rođena 13.01.1924. u Kukunjevcu, kotar Pakrac, gdje i boravi, kućanica, Hrvatica, državljanica FNRJ, pismena, svršila 4 razreda osnovne škole, neudata, bez imovine, neporočna.

V. VARGA AMALIJA, rođ. Šimunić, kćer Jakoba i Ane rođ. Kušek, rođena 13.VII.1908 u Batini Gornjoj, kotar Zlatar, gdje i boravi, kućanica, Hrvatica, državljanica FNRJ, pismena, svršila 4 razreda osnovne škole, udata, majka troje djece, posjeduje 1 1/2 j. oranice i vinograda sa kućom, neosudjivana.

VI. PLJUŠČEC FLORIJAN, sin Djure i pok. Jane rođ. Delija, rođen 03.05.1902. u Vižanovcu, kotar Zlatar, gdje i boravi, ratar, Hrvat, državljanin FNRJ, oženjen, otac troje djece, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, sa ženom posjeduje 8 j. zemlje sa kućom, neosudjivan,

br. 83, veljača 1999. *ZATVORENIK*

osnovne škole, neoženjen, bez imovine, neporočan.

XIII. HOLENDA DJURO, sin pok. Ivana i pok. Bare rođ. Gazdek, rođen 25.05.1899. u Ivancu, kotar Zlatar, gdje i boravi, rudar, Hrvat, državljanin FNRJ, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, oženjen, otac 4-ero djece, posjeduje 4 jutra zemlje sa kućom, vojsku služio, neporočan.

XIV. ŠIMUNIĆ ALOJZ, sin pok. Josipa i pok. Jane rođ. Škrlec, rođen 1884. u Batini Dolnjoj, kotar Zlatar, gdje i boravi, rudar, Hrvat, državljanin FNRJ, nepismen, oženjen, otac 5-ero djece, vojsku služio, posjeduje oko 8 j. zemlje sa kućom, neporočan.

XV. VUJEC IVICA, kćer Vinka i pok. Bare rođ. Margetić, rođena 06.01.1903. u Pomperovcu, kotar Zlatar, boravi u Vižanovcu, kotar Zlatar, kućanica, Hrvatica, državljanica FNRJ, udovica, majka 3 djece, posjeduje 4 j. zemlje sa kućom, neporočna.

XVI. KUKEC GABRA, kćer Stjepana i Terezije rođ. Rožić, rođena 12.03.1923. u Petruševcu, kotar Zlatar, gdje i boravi, kućanica, Hrvatica, državljanica FNRJ, pismena, svršila 4 razreda osnovne škole, neudata, posjeduje u zajednici sa bratom 3 j. zemlje sa kućom, neporočna.

XVII. POTOČKI JURAJ, SIN POK. Mirka i Amalije rođ. Futač, rođen 30.03.1920. u Vižanovcu, kotar Zlatar, gdje i boravi, rudar, Hrvat, državljanin FNRJ, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, oženjen, otac troje djece, posjeduje sa majkom 4 j. zemlje sa kućom, neporočan.

XVIII. VALJAK GABRO, sin pok. Franje i Rože rođ. Pelko, rođen 1908. U Marigutiću, kotar Zlatar, gdje i boravi, ratar, Hrvat, državljanin FNRJ, pismen, svršio 4 razreda osnovne škole, oženjen, otac troje djece, sa majkom i braćom posjeduje 12 j. zemlje sa kućom, vojsku služio, neporočan.

K R I V I S U :

1. optužena MESARIĆ DANICA, što je dne 02.11.1946. povezala se sa naoružanim banditima Pljušćec Dragutinom i Ivanom, te ih je na razne načine skrivala pred vlastima, poveši bandita Ivana Pljušćec iz Vižanovca u selu Prikraj, k. Križevci, svojoj obitelji krijući ga kod svoje kuće, zatim pronašla službu u Sv. Martinu gdje se je isti krio do veljače 1947. i pribavila mu legitimaciju pomoći koju se dalje skrivaо, dok je bandita Pljušćec dragutina namjestila kod Kunović Marije u Bedekovčini, zatim ga povela svojom kući u Prikraj, krijući ga do veljače 1947., putovala zbog njega u Stare Mikanovce po raznu njegovu robu, koncem veljače sakrila istog bandita kod Peremin Jelke u Zagrebu, omogućivši mu da tako izbjegne hapšenju, a za sve vrijeme je ove bandite hranila i povezivala sa drugim ljudima, iako je znala da se radi o ratnim zločincima,

dakle je pomagala osobe koje su se kao naoružani banditi odmetnuli od vlasti dajući im sklonište i hranu, održavajući im veze i čineći druge usluge, ometajući državne organe u njihovom otkrivanju i hvatanju,

čime je počinila krivično djelo iz člana 3 t. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po članu 4 istog zakona.

II. MESARIĆ DRAGICA s ostalim članovima svoje obitelji u svojoj kući u Prikraju od mjeseca studena 1946. do sredine veljače 1947. sakrivala i hranila bandita Pljušćec Ivana, a 16.02.1947. istoga obavjestila o hapšenju njegove majke, te mu time dala signal da promjeni svoje sklonište i tako izbjegne hvatanju,

dakle je skrivajući, hraneći, održavajući vezu i čineći druge usluge pomagala osobu koja se je odmetnula od vlasti, ometajući državne organe u njihovom otkrivanju i hvatanju,

čime je počinila krivično djelo iz čl. 3, 1.14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

III. MESARIĆ ZLATKO, stope zajedno sa Mesarić Dragicom krio i hrano Pljušćec Dragutina omogućavajući mu skrivanje za sve vrijeme kao i Mesarić Dragica,

dakle je pomagao osobu koja se je odmetnula od vlasti kao naoružani bandit, krijući ju i dajući joj sklonište, te ometao državne organe u njenom otkrivanju i hvatanju,

čime je počinio krivično djelo iz čl. 3, toč. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

IV. FUNJEK FANIKA, primivši 4 pisma i jedan brzojav od opt. Mesarić Danice došla k njoj u kuću, sastala sa banditima Pljušćec Dragutinom i Ivanom i davala im podatke o vezeme sa Mađarskom, te je zajedno sa Mesarić Danicom iz Starih Mikanovaca kod obitelji Pejaković donijela banditu robu koju je isti kao ustaša spremio, skrivala kod sebe u Kukunjevcima bandita Pljušćec Ivana 8-10 dana u veljači 1947. i našla mu posao na pruzi Okučani - Psunj, a 05.03.1947. sastala se sa banditom Pljušćec Dragutinom u Dugom Selu, odvela ga k sebi u Kukunjevac i omogućila mu sastanak sa banditom Ivanom, te ga obavještavala o situaciji kod opt. Mesarić Danice u Prikraju,

dakle je pomagala osobe, koje su se odmetnule od vlasti kao naoružani banditi, dajući im sklonište i hranu, te služeći im za održavanje veze i čineći im druge usluge ometao državne organe u njihovom hvatanju i otkrivanju,

čime je počinila krivično djelo iz čl. 3, točka 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

V. VARGA AMALIJA, što je koncem listopada 1946. primila i skrivala u bunkeru u svojoj kući ispod poda dajući im hranu, bandite Pljušćec Dragutina i Ivana iako je znala da su ustaški ratni zločinci i da su aktivno sudjelovali u razbojničkoj bandi nakon oslobođenja, omogućila im sastanak u svojoj kući sa vođom jedne banditske grupe Kurtanjek Stankom u mjesecu ožujku 1947., a održavala veze sa oba Pljušćeca i onda kada se je Dragutin krio u Prikraju odlazeći lično u njemu, a i inače mu slala hranu i druge stvari,

dakle je pomagala osobe, koje su se odmetnule od vlasti i bili aktivni članovi naoružane bande, dajući im sklonište i hranu i drugo, služeći im za održavanje veze i čineći druge usluge, ometajući tako državne organe u njihovu otkrivanju i hvatanju,

čime je počinila krivično djelo iz čl. 3, točka 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

VI. PLJUŠĆEC FLORINA, što je znajući da su Pljušćec Dragutin i Ivan odmetnici i naoružani banditi, odmah nakon oslobođenja počeo ih primati u svoju kuću, pa je tako od oslobođenja do konca 1946. oba bandita više puta primio u svoju kuću, pojedinačno ili zajedno, a par puta i cijelu grupu od 10 križarskih bandita krijući ih i hraneći kroz dulje vremena, te je primio od Ivana šmajser sa velikim brojem metaka, pištolj sa 16 metaka i to zakopao u vrtu, a od Pljušćec dragutina također jedan šmajser i jedan pištolj sa municijom te raznu drugu vojničku opremu i sanitetski materijal i sve to zakopao u sušu pored svoje kuće,

dakle je pomagao naoružanu bandu, koja se je odmetnula od vlasti, dajući joj sklonište i hranu i čineći joj druge usluge, ometajući tako državne organe u njenom otkrivanju i hvatanju,

čime je počinio krivično djelo iz čl. 3, toč. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države.

VII. CIMIĆ VINKO, što je 10 dana nakon oslobođenja primio na konak i hranu kroz jednu noć ustaškog poručnika Pljušćec Dragutinu i još dva ustaška zastavnika, a u lipnju 1945. ponovno primio u svoju kuću Pljušćec Dragutinu sa 10 ustaša naoružanih sa šmajserima, koje oružje je Pljušćec Dragutin i Ivan, te Mesarić Stjepan sakrio u šumi Cingulica, dok su svi ostali ustaše ostali kod opt. Cimića na hrani i stanu, a primao ih je i nadalje do konca 1945. bandite Pljušćec Dragutinu i Ivana i neke druge skrivači ih i hraneći ih,

dakle je pomagao naoružanu bandu, dajući im sklonište i hranu i čineći joj druge usluge, te tako državne organe ometao u njihovom hvatanju i otkrivanju,

čime je počinio krivično djelo iz čl. 3, toč. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

VIII. ŠTRKALJ BARICA, što je mjeseca rujna 1945. do rujna 1946. primala i sakrivala pojedinačno ili u manjim grupama bandite Pljušćec Dragutina i Ivana, Srvtan Alojza i Milana, Šimunić Slavka, Borgudan Josipa te Hunjak Adolfa, te ih hranila i održavala među njima vezu unatoč tome što je znala da su to banditi i da su među ostalim ubili Havoić Rudolfa,

dakle je pomagala aktivne članove naoružane bande, dajući im sklonište i hranu i održavajući veze, te ometala državne organe u njihovom hvatanju i otkrivanju,

čime je počinila krivično djelo iz čl. 3, toč. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

IX. PLJUŠĆEC AMALIJA, što je od ljeta 1945. do konca 1946. sakrivala i davala i nosila hranu svojim sinovima Dragutinu i Ivanu te ostalim članovima njihove bande, održavajući s njima vezu. Kada su se krili u drugim kućama podržavala tu vezu sve do svoga hapšenja,

dakle je pomagala aktivne članove naoružane bande, dajući im sklonište i hranu, služeći im za održavanje veze i time ometala državne organe u njihovom otkrivanju i hvatanju,

čime je počinila krivično djelo iz čl. 3, toč. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

X. i XI. LICITAR PETAR i LICITAR DRAGUTIN, što su početkom rujna sakrili u svojoj kući i staji te 21 dan hranili ustaške bandite Pljušćec Dragutina i Ivana i to u rujnu 1946., a u ožujku 1946. ponovo kod sebe sakrili i hranili kroz 8 dana, odnosno 4 dana oba ova bandita,

dakle su pomagala aktivne članove naoružane bande, davali im sklonište i hranu i druge usluge, ometali državne organe u njihovom otkrivanju i hvatanju,

čime su počinili krivično djelo iz čl. 3, toč. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

XII. i XIII. HOLENDI MIRKO I HOLENDI DJURO, što su u više navrata tokom mjeseca srpnja i kolovoza 1945. primili u svoju kuću na skrivanje i hranu križarskog bandita Pljušćec Ivana, omogućivši mu sastajanje sa njegovim suradnicima, ma da je bilo poznato da je isti član križarske bande,

dakle su pomagali osobu, koja se kao aktivni član odmetnula od vlasti, dajući joj sklonište i hranu i služeći joj za

održavanje veze, ometajući državne organe u njihovom otkrivanju i hvatanju,

čime su počinili krivično djelo iz čl. 3, toč. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

XIV. - XVIII. ŠIMUNIĆ ALOJZ, VUJEC IVKA, KUKEC GABRA, POTOČKI JURAJ i VALJAK GABRO, što su, iako su znali za pojedine bandite, da su članovi razbojničke bande, primali ih ipak u svoje kuće, davali im sklonište i hranu i održavali s njima vezu. Tako je Šimunić Alojz u rujnu 1946. primio u svoju kuću i dulje vremena

janju od 16 (šesnaest) godina, u koju joj se uračunava istražni pritvor od 13.03.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 5 (pet) godina po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

II. MESARIĆ DRAGICA na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom od 10 (deset) godina u koju joj se uračunava istražni pritvor od 20.03.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 3 (tri) godine po izdržanju ili oproštenoj kazni.

III. MESARIĆ ZLATKO na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 8 (osam) godina, u koju mu se uračunava istražni pritvor od 05.03.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 2 (dvije) godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

IV. FUNJEK FANIKA na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 15 godina u koju joj se uračunava istražni pritvor od 20.03.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 5 godina po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

V. VARGA AMALIJA na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom od 12 (dvanaest) godina u koju joj se uračunava istražni pritvor od 01.03.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 3 (tri) godine nakon izdržane ili oproštene kazne.

VI. PLJUŠĆEC FLORIJAN na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 15 (petnaest) godina u koju mu se uračunava istražni pritvor od 20.03.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 5 (pet) godina kao i na konfiskaciju cijelokupne imovine.

VII. CIMIĆ VINKO na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 15 (petnaest) godina u koju mu se uračunava istražni pritvor od 20.03.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 5 (pet) godina po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

VIII. ŠTRKALJ BARICA na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 6 (šest) godina u koju joj se uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 2 (dvije) godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

IX. PLJUŠĆEC AMALIJA na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 8 (osam) godina u koju joj se uračunava istražni pritvor od 10.02.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od 3 (tri) godine nakon

Prizor iz Varaždina

skrivač Pljušćec Dragutina i Ivana i Capek Zvonka. Vujec Ivka u siječnju sakrivala je Pljušćec Ivana. Kukec Gabra u lipnju 1946., te ponovno u rujnu 1946. Na dulje vrijeme sakrivala Pljušćec Dragutina i Ivana. Potočki Juraj 1946. sakrivač kroz 3 dana i hranio Pljušćec Dragutina i Ivana, a Valjak u srpnju 1945. kroz 7 dana sakrivač Pljušćec Dragutina i Ivana, Capek Zvonka, a opet u svibnju 1946. kroz 3 dana sakrivač i hranio oba Pljušćeca,

dakle su pomagali aktivne članove naoružane bande krijući ih, dajući im hranu i čineći im druge usluge, ometajući državne organe u njihovom otkrivanju i hvatanju,

čime su počinili krivično djelo iz čl. 3, toč. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, kažnjivo po čl. 4 istog zakona.

Pa se radi toga

p r e s u d u j u :

I. MESARIĆ DANICA na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u tra-

izdržane ili oproštene glavne kazne.

X. LICITER PETAR na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 7 (sedam) godina u koju mu se uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od dvije godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

XI. LICITER DRAGUTIN na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 7 (sedam) godina u koju mu se uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od dvije godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

XII. HOLEND MIRKO na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od pet godina u koju mu se uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od jedne godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

XIII. HOLEND DJURO na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 5 (pet) godina u koju mu se kaznu uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od jedne godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

XIV. ŠIMUNIĆ ALOJZ na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 4 (četiri) godine u koju mu se uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od jedne godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

XV. VUJEC IVKA na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom od 5 (pet) godina u koju joj se uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od jedne godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

XVI. KUKEC GABRA, na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od sedam godina u koju joj se uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od dvije godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

XVII. POTOČKI JURAJ, na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 5 (pet) godina u koju mu se uračunava istražni pritvor od 17.04.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od jedne godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

XVIII. VALJAK GABRO, na glavnu kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u tra-

janju od 5 (pet) godina u koju mu se uračunava istražni pritvor od 14.02.1947., te na sporednu kaznu gubitka svih političkih prava u trajanju od jedne godine po izdržanoj ili oproštenoj kazni.

Svi optuženi presuduju se na snašanje solidarnih troškova krivičnog postupka, a svaki za se troškove izvršenja kazne, koji se za sada proglašuju nenaplativima.

Svi se optuženi oslobađaju od plaćanja paušalnog iznosa.

RAZLOZI:

Javni tužilac svojom optužnicom od 11.06.1947. br. J.734/47 tuži optužene radi krivičnih djela opisanih u dipozitivu presude.

Svi optuženi brane se priznajući, kako u izvidima tako i na glavnoj raspravi čin i krivnju.

Pozivom na slobodno sudsko uvjerenje i na osnovu priznanja optuženih, koje je dano sasvim dobrovoljno i bez ikakove prisile sa bilo koje strane, sud se uvjerio o postojanju subjektivne krivnje svih optuženih, a i o postojanju objektivnog učina.

Nakon mnogih žrtava naših naroda, naše J.A., stupila je naša zemlja u stadij obnove i ispunjenja petogodišnjeg plana. Međutim, neprijatelji ne miruju već preko odmetničkih banda rovare po našim selima. Ovi odmetnici ne bi bili u stanju da se održe na terenu i na najkraće vrijeme, kada ne bi imali podrške kod svojih rođaka i znanaca, koji ih pomažu sakrivanjem i hranom, služeći im kao veza itd.

Svaki onaj, koji podržava vezu sa odmetnicima i pruža im pomoć počinju teško krivično djelo protiv vlastitog naroda te treba da bude primjerenog kažnen.

Kod odmjere kazne sud je uvažio kao olakotno potpuno priznanje optuženih kao i neporočnost, dok kao otegotno nije uzeo ništa, pa se kazna ukazuje primjerenom stepenu krivične odgovornosti optuženih, kao i stepenu njihove opasnosti za društvenu jedinicu.

Izrekao konfiskaciji imovine VI. optuženog Pljušćec Florijana opravdana je s obzirom na njegov socijalni položaj, imovinsko stanje, jer je on održavajući veze sa odmetnicima davao loš primjer za svoju okolinu.

Ostali dio presude temelji se na citiranim zakonskim propisima.

dne, 16. lipnja 1947.

Zapisničar:

Marija Bedemjak, v.r.

Predsjednik vijeća:

Matija Cepanec, v.r.

Da je ovaj prijepis vjeran svome originalu tvrdi i ovjerava:

OKRUŽNI SUD U VARAŽDINU,

dne, 24. srpnja 1963.

Upravitelj sudske kancelarije:

Stjepan Lukaček

Osvrt na osudu

Iz ove presude vidimo da su sve osobe osuđene zbog djela milosrda i humanih razloga, što su pomogli ugroženim i proganjениm pripadnicima vojske NDH. koji se skrivaju ispred srpskomunističke osvete. Dalje zapažamo da se radi o rođacima i prijateljima, koji su u zreloj dobi (rođeni 1884., a najmlađi rođen je 1928. godine). Ne bi se moglo govoriti o avanturi, već o svjestnom sudjelništvu u spašavanju ugroženih, koji su na udaru osvete partizanskih pobjednika, protiv vojnika koji su branili svoju Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Ne znam kako su ti ljudi završili, ali su zajedno sa mnom, u Požegi, izdržavale kaznu sestre Mesarić, Fanika Funjek, Amalija Varga, Barica Štrkalj, Amalija Pljušćec. Kako su sestre Mesarić, Fanika Funjek i Amalija Varga osuđene na više od 10 godina kazne, bile su s nama u trinaestici - 6-djelu s osuđenicama na smrt, čije su kazne preinačene na 20 i nešto niže kazne. Sestre Mesarić bile su vesele, mlade djevojke. Iz razgovora doznala sam da su svi obtuženi u njihovoj skupini bili blizki rođaci, koji su pomagali braću Pljušćec i njihove kolege, bez obzira na to što bi i sami mogli zapasti u težkoće s komunističko-partizanskim vlašću, jer krv nije voda, a to su smatrali humanim djelom, da pomognu one u nevolji. Suvršno bi bilo svako razglabljati ovog slučaja, jer presude govore same za sebe - kaznaje trebala stići majku i oca, brata i sestraru, ako su pomagali one koji su branili Hrvatsku državu.

Kako se povijest još ne piše ravnom crtom, jer se povjestničari sustežu javno priznati golu istinu, držim kako je potrebno preko ovoga našeg glasila ukazati na gole činjenice, koje mogu osvijetliti prave razloge vrlo drastičnih presuda za tako bezazlena djela.

OKRUŽNI SUD U VARAŽDINU

Blaženi kardinal dr. Alojzije Stepinac, lepoglavski uznik

(Povodom obljetnice preminuća)

Nakon što su komunisti, bolje rečeno parti-zani, tijekom rata i nakon njega pobili i strpali na robiju nekoliko stotina hrvatskih katoličkih svećenika, pa i častnih sestara, odlučiše se obračunati sa zagrebačkim nad-biskupom i hrvatskim metropolitom, dr. Alojzijem Stepincem i Katoličkom crkvom u Hrvatskoj. Tito i njegovi beogradski srbo-komunistički savjetnici pokušali su sve moguće kako bi Katoličku crkvu u Hrvatskoj odvojili od Rima, i na taj način prekinuli trinaeststoljetne veze Hrvata sa Sv. Stolicom. Nadbiskup Stepinac je tu ostao nepokolebljiv i privržen rimskomu papi i Sv. Stolici, braneći jedinstvo Katoličke crkve.

U tome težkom povijestnom trenutku za Hrvatsku i njezin narod, kada su padale glave kao snoplje, on je stao iza hrvatske države i nesalomljiv u pogledu prava hrvatskog naroda na svoju državu. To se posebno javno očitovalo na montiranom procesu, koji je uslijedio, a gdje je izjavio:

"Hrvatski se narod plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu i ja bih bio ništarija kada ne bih osjetio bilo hrvatskog naroda, koji je bio rob u bivšoj Jugoslaviji"...nastavlja, pa kaže: "Sto sam govorio o pravu hrvatskog naroda na slobodu i nezavisnost, sve je u skladu s osnovnim principima saveznička istaknutim u Jalti i u Atlantskoj povelji. Ako prema ovim zaključcima svaki narod ima pravo na svoju nezavisnost, zašto bi se to onda branilo samo hrvatskom narodu. Sveta Stolica je toliko naglašavala, da i mali narodi i narodne manjine imaju pravo na slobodu. Zar katolički biskup i metropolita ne bi o tom smio ni pisnuti? AKO TREBA, PAST ĆEMO, JER SMO VRŠILI SVOJU DUŽNOST".'

Dakle, ni u pogledu ovog pitanja nije uzmaknuo ni za dlaku. On uzdignutoga čela stoji na hrvatskim Termopilama.

Bio je spreman podnijeti sve muke pa i položiti život za Crkvu i Domovinu, znajući da se nalazi u zločinačkim rukama.

Već kod stupanja na nadbiskupsku stolicu bio je potpuno svjestan kako težku dužnost preuzima pa je u svoje biskupsko načelo upisao: In Te, Domine, speravi! - U Te se Gospodine, uzdam!

Gospodin mu je zaista pomogao da ostane uzpravan za sve nedaće koje su uslijedile na suđenju, poslije toga u KPD Lepoglavi, internaciji u Krašiću do kraja života.

Isto tako kao sto je za vrijeme ratnih prilika od 1941. do 1945. intervenirao u mnogo slučajeva da se oslobođe iz zatvora i logora

Piše:

Dr. Augustin FRANIC

pojedini ljudi ili skupine, ne dijeleći ih po nacionalnoj, vjerskoj ili bilo kojoj drugoj pripadnosti, tako se zalagao nakon rata 1945. za sve one koji su nedužni ležali po logorima i zatvorima.

Osuđenički karton nadbiskupa Stepinca

Slaо je mnoge predstavke Titu i Bakariću, te molio, zahtijevao i prosvјedovao zbog načina suđenja raznih vojnih sudova, koji su masovno sudili na smrt nedužne Hrvate, posebno inteligenciju, svećenike i druge osobe. Tražio je da se ukinu takovi sudovi i amnestiraju zatvoreni i osuđeni. Isto tako, u tim predstavkama traži da postupak sa zatvorenicima i njihovom rođinom bude ljudski. Molio je da se za oko 200 ljudi, koji su čekali smaknuće u zatvoru na Novoj Vesi, dokine kazna smrti.

Tom prilikom govor i daje primio više stotina molbi i upita, koji se odnose na nemile sudbine odvedenih domobranciških častnika i vojnika, te prikazuje njihove patnje.'

U Pastirskom pismu katoličkih biskupa od 26. rujna 1945., koje je izdala Biskupska konferencija, a u kojem se obtužuje nova

vlast, među brojnim navedenim pitanjima stoji: "A što je najbolnije, njima (misli se na svećenike) kao ni drugim stotinama ni tisućama, nije bilo dozvoljeno, što je inače dozvoljeno u civiliziranim zemljama i najgorim zločincima: da u posljednjim časovima prime sv. Sakramente. Sudovi koji su izricali te smrtnе osude vršili su svoj postupak kratko i sumarno. Optuženi nisu najčešće znali za svoju optužnicu do pred samu raspravu. Njima često puta nije bilo omogućeno da se brane onako, kako to traži narav svake rasprave, tj. da se brane pomoću svjedoka i odvjetnika." U nastavku pisma kaže se: "U ime te vječne pravde mi dižemo svoj glas pred svima vama, predragi vjernici, na obranu nepravično osuđenih svećenika. Ali ne samo njih, nego i drugih tisuća i tisuća, vaših sinnova i vaše braće, koji su kao i oni osuđeni na smrt, a da nisu mogli dati svoje obrane, kako je dozvoljava svaka kulturna država." U istom pismu stoji: "Tako smo se kod mjerodavnih faktora u više navrata, što usmeno što pismeno zauzimali za one, koje su sudovi osudili na smrt, da budu pomilovani. Tražili smo uporno, da im se u posljednjim časovima podijele vjerske utjehe. Tražili smo da se rodbini justificiraju označe grobovi njihovih pokojnika" itd. Također se na istom mjestu kaže: "Za one, koji su bili odvedeni u logore, tražili smo, da im se olakšaju uvjeti života: da mogu redovito dobivati hranu, da se rodbini označi mjesto, gdje su smješteni. Zauzimali smo se, da se što prije puste na slobodu, ako im se nije dokazala nikakva posebna krivnja" ...³

U spomenutom Pastirskom pismu velikog udjela imao je blaženi Alojzije kao nadbiskup zagrebački i predsjednik Biskupske Konferencije. Alojzije Stepinac se založio do skrajnosti u obrani ljudskih i nacionalnih prava. Svojim odlučnim stavom iritirao je srbo-komunističke vlastodržce.

Na suđenju su sve njegove plemenite čine i pokušaje zlonamjerno tumačili, a isto tako iznijeli mnoge izmišljotine i laži. To je sve pratila snažna kampanja u novinstvu i sredstvima priobćivanja. U tom odvratnom procesu osuđen je 11. listopada 1946. na 16 godina lišenja slobode s prisilnim radom, te na gubitak političkih i građanskih prava u trajanju od 5 godina.

Dostojanstveno držanje na sudu i ustrajani stav bili su dragocjeni za hrvatski narod. Taj velikan bio je simbol hrvatskog otpora prema onima koji su posegnuli za Katoličkom crkvom i hrvatskom slobodom. Nekoliko mjeseci nakon izricanja presude

još su jednom pokušali izvršiti na njega prisitak da popusti. U ožujku mjesecu 1947. predsjednik vlade Socijalističke Republike Hrvatske, dr. Bakarić, službeno ga je posjetio u KPD Lepoglavi i predložio da podpiše molbu za pomilovanje upućenu Titu, tvrdeći mu da će biti oslobođen kazne. Nadbiskup je to odlučno odbio, naglasivši njezinoj poruci prijedloga Titu da traži reviziju sudskog procesa pred neovisnim sudištem.

Dolazak nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca u KPD Lepoglavi, tamo gdje su već robovali brojni hrvatski rodoljubi i vjernici, u vremenu kada su mnogi od njih dobili rafal u leđa prilikom tzv. "rada u šumi", "vadenja pijeska iz Bednje", ili pak poubijani, ugušeni ili oboljeli na smrt u samicama, shvatili smo kao glas Božji koji kaže: "Budite spremni trpjeti, niste sami. Ja sam uz Vas".

Njegovim prisustvom u KPD Lepoglavi nismo se nadali da će se prekinuti naš Veliki tjedan, ali smo vjerovali da se bliži naše Uskrsnuće. Bog je na ovaj način uperio oči svijeta u Lepoglavlju i nama poslao izvrsnog supatnika, koji će svojim držanjem podignuti duh mnogima od nas, da bi častno preživjeli ili pak častno umrli.

Najveći broj osuđenika, koji su bili kao i on nedužni, u njemu su gledali primjer zbog dostojanstvenoga i hrabrog držanja. Ne samo to, već su znali da se on za sve njih zauzima i čak s njima solidarizirao.

Nadbiskup je bio dobro čuvan i stalno pod nadzorom. Komunisti su se pobrinuli da s njim naprave promičbu svojih zatvora, te prikriju brojne zločine i način života ostalih političkih osuđenika. Ne mijenjajući odnos prema njemu, pružili su mu mogućnost da služi sv. Misu, doveli su mu iz Stare Gradiške dva ministranta, kanonike Pavunića i Borića, a hrana mu se pripremala posebno i donosila. U tjedniku "Globus" od 24. ožujka 1995. vozač upravitelja J. Špiranca na pitanje novinara kaže da su mu hranu pripremale žene zatvorskih udabaša Suca, pa Jurine, što je jامstvo da nije mogao biti trovan?!

Stvari su ipak drugačije izgledale. Kad je došao u KPD, Lepoglavlju izpunili su mu osuđenički karton i dali matični broj 4081, a kasnije kod prenumeracije 416/S. Na poledini tog kartona uzeli su mu odtiske prstiju, kao da se radi o džeparu. Premda sam imao u rukama dosta kartona, video sam da se nisu strogo držali pravila pa je bilo i onih kartona na kojima su nedostajali odtisci prstiju. To njemu nisu zaboravili ili propustili učiniti kako bi ga što više "ponizili". Bio je podpuno izoliran, da s njim nitko od ostalih osuđenika, ali i zatvorskog osoblja i stražara, osim osobnoga stražara i upravitelja nije mogao doći u vezu.

Na početku, kada je doveden, neki su ga osuđenici za vrijeme dok je šetao pokušali kroz svoj prozor pogledati, pa su završili u samici i okovima. Šetao je u jednom trokutu dvorišta između I. i II. krila nove zgrade pod

stalnom prismotrom stražara. Nosio je crno svećeničko odijelo i šešir, te često davao mrvice kruha bijelim golubovima, koji su mu znali sletjeti na rame. Kada im je to dosadilo gledati, pobili su golubove.

Kasnije, kad je prošao prvi val zanimanja, prolazili smo uz taj trokut gdje je šetao. Gurali smo seljačka kola natovarena hrastovima ili bukovim plankama. Jedan od nas držao je rudo od kola, a ostali su sa strane i otraga gurali taj težki teret. Kako stražar koji nas je pratio nije mogao biti na svakoj strani kola u isto vrijeme, oni na kraju kola dirnuli bi svoju kapu na čelu prstom u znak pozdrava, a nadbiskup bi podigao šešir kao da ga bolje namješta. Potpuno je shvatio situaciju u kojoj se nalazimo. Prilupi stražar mislio je da njega pozdravlja, jer je to i bilo propisano. Svojim pogledima upućenim nama, izkazivao nam je solidar-

slušao jer mu je cilja bila blizu Stepinčeve. Na primjer, prilikom donošenja hrane kaže mu "Evo ti, pope, ručak! Znaš, da sam ga ja kuhao, ti bi do večere crknuo". Drugom zgodom opsovacu mu je Boga uz primjedbu "što te baš ja moram da dvorim crni smrde". Kad bi mu otvorio cilju da ga pusti na šetnju, rekao bi "Izlaži, pope! Dži se na šetnju, pope! Što se vučeš kao da si krepan? Jesi li ponio krunicu?" Dodao bi "Ajde, požuri se!" i pri tome mu opsovacu krunicu i oltar. Nekad je s pijanim drugovima znao doći noću u njegovu cilju, da mu se naruga i pokuša ga poniziti. Pintar opisuje jedan razgovor stražara noću pod prozorom nadbiskupove cilje, koji je po prilici tekao: "Što taj pop još radi ovdje?" upita jedan. "Što ga ne ubiju?" Drugi odgovara: "Ne brini se, druže. Zna drug Tito vrlo dobro zašto tako dugo drži i hrani tu popovsku svinju." Na kraju razgovora kaže: "Nadam se da će ga ga dotući."

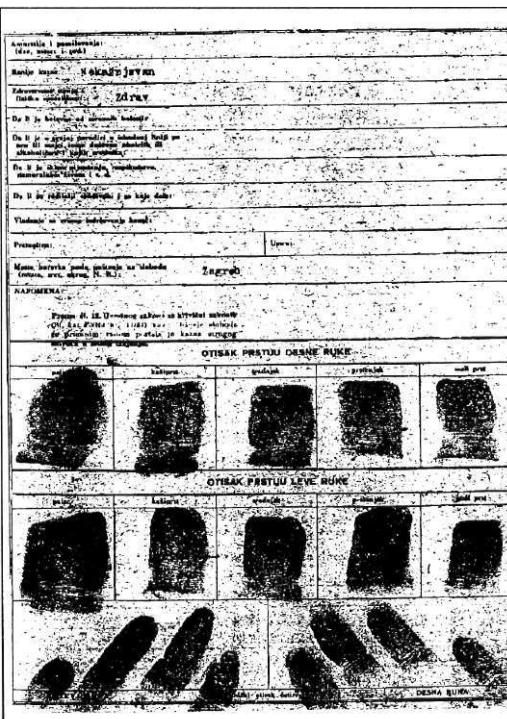
Hranu koja bi mu stigla u paketu ili bila donesena, izmrvio bi, a voće izsjekao, limune izcijedio i tako bi sve držao par dana pa uručio. Premještajem spomenutog Petrovića, drugi stražari bili su snošljivi. Nadbiskup je sve to trpio i nikada se nije žalio.

Na početku njegova boravka u KPD Lepoglavlju vodili su ga na kupanje. U povratku je morao proći pored osuđenika, kojima su tom prilikom naredili da se okrenu i stave ruke na leđa. Nakon toga nadbiskup je kazao stražaru da se više tamno neće kupati, pa je to radio u svojoj cilji mokrim ručnikom.

Prigodom događaja 5. srpnja 1948., kada su tri osuđenika pokušala pobjeći, stražari su ubili oko četrnaest osuđenika, a upravitelj im je dopustio da tuku i muče osuđenike, te je i sam izrekao skoro sve moguće kolektivne kazne. Tom prilikom nadbiskup je slušao jauke i zapomaganje, pa kada je Špiranec obilazio cilje u njegovu odjelu i njega samoga, on gaje molio da se osuđenike ne tuče i ne muči.

Nakon spomenutog događaja posjetila ga je sestra Štefanija, kojoj je tom prilikom rekao: "Ako se dogodi da ja umrem ovdje, da ti ne bi palo na pamet da moje tijelo prevezem. Hoću da ležim ovdje na robijaškom groblju među robijašima, jer na dan suda digao se iz dna oceana, ili zlatne carske grobnice, ili robijaškog groblja donijet će samo svoja dobra djela."

Kako je već rečeno, nadbiskup je bio izoliran, a novine nije htio čitati. Brojna pisma i dopisnice koje su mu bile upućena odposlane su na cenzuru Ministarstvu unutrašnjih poslova u Zagrebu, odakle se nisu vraćala. Špiranec i domska udba vodili su računa da netko iz Lepoglave ne bi s njim na neki način uzpostavio bilo kakvu vezu. Župnika su šikanirali i moglo bi se reći progonili, te nastojali udaljiti, pa mu nisu dozvoljavali služiti. Misu u poznatoj lepoglavskoj župnoj crkvi, koja je bila građevinski dio staroga pavlinskog samo-

Odtisci prstiju
osuđenoga nadbiskupa

nost koju mogu međusobno razumjeti kroz eter samo uznici.

Za vrijeme boravka u KPD Lepoglavlju promijenilo se nekoliko njegovih čuvara. Prvi je bio Juraj Petrović, rođ. 8. rujna 1925. u Brezju, Gornja Stubica, po narodnosti, na žalost, Hrvat.

Smjenio ga je Gojko Ćuk, rođ. 10. studenoga 1926. u Zrmanji, Gračac, Srbin. Nakon njega došao je Ivan Baletić, Ivanov, rođ. 17. rujna 1927. u selu Flegi, kotar Pazin, Istra, Hrvat, a nakon njega došao je Dane Mirić, Milanov, rođ. 17. srpnja 1927., Srbin.

Petrović je bio najgori. Divljački, prostački i s velikom mržnjom odnosio se prema nadbiskupu. Vrijedao ga je na razne načine, prema opisu Johna L. Pintara koji je to

stana, a tada stare zgrade KPD Lepoglava. Župnik je bio prisiljen na jednom malom brežuljku izgraditi župni stan i tamo služiti Misu.

Koliko daleko su išli u zastrašivanju pobožnoga zagorskog puka, pokazuje sljedeći primjer. U neposrednoj blizini kaznionice bilo je svratište i gospodinica Elizabete Fidlerpok. Makedonija, rođ. 19. studenoga 1876. u Mariboru gdje su svračali i oni što su dolazili u posjet svojim milima i drugima, koji su bili u KPD Lepoglavi na izdržavanju kazne. Kad je opak Stepinčev stražar Petrović 3. prosinca 1946. svratio u njezinu gospodionicu, upitala ga je E. Fidler "kako naš preuzvišeni", na što je on odgovorio da ne zna. Ona ga je u nastavku upitala kako se hrani, na što je Petrović odgovorio "pa tako". Pri odlasku Petrović kaže daje rekla: "Pozdravite gospodina nadbiskupa u ime cijele Lepoglave".

Po odlazku on je o tome obavijestio upravitelja, koji je 13. prosinca tražio od Kotarskog N.O. Ivanec da povede računa o izjavi E. Fidler. Odsjek Unutrašnjih poslova pri Kotarskom izvršnom odboru Ivanec odmah poslije toga traži da se stražar sasluša i zapisnik pošalje njima, kako bi preslušali E. Fidler. Dana 26. prosinca zapisnik je napisan, a nesretna starica uhićena i strpana u zatvor 30. ožujka 1947. Dana 13. lipnja iste godine osuđena je od Divizijskoga vojnog suda u Bjelovaru - vijeće za Varaždin, na jednu godinu lišenja slobode s prisilnim radom te na konfiskaciju cjelokupne imovine. Da bi presuda imala neki sadržaj, izmislili su joj priču da je primila četiri bandita koji su pobegli i nahraniла ih, te im davovala neke potreštine i hrane. Navode da je to učinila da bi izrazila svoj protunarodni stav, isto tako kao i u odnosu prema izdajniku Stepincu, kojemu je putem stražara poslala pozdrav naroda Lepoglave.

U stvari, k njoj su poslali četiri stražara koji su se predstavili da su bjegunci, a bili su u stražarskim odorama. Njezinu obranu kako je vjerovala da se radi o stražarima protumačili su kao blaćeњe i klevetanje predstavnika vlasti. Ta je starica na dan uhićenja imala 70 godina, 4 mjeseca i 11 dana. Kaznu je izdržala u KPD Požega točno jednu godinu, dakle puštena je u 72-oj godini. Na osobnom spisu osuđenika piše zdravstveno stanje: "vrlo visok tlak, staračka slabost, nesposobna za rad". Jasno, izvršena je konfiskacija imovine. Tako je Špiranec čistio široki krug oko Kaznionice svih onih koji mu smetaju, pa i ove starice.

Na dan odlazka, zapravo odpremanja nadbiskupa u Krašić, neki nadređeni napisao je sljedeće karakteristike:

"Stepinac Alojz"

Imenovani je u ovaj Dom primljen 19.X 1946. godine na izdržavanje kazne. Za vrijeme izdržavanja kazne nije radio nigdje. Vladanja je bio lošeg, nabusit i drzak. Cesto puta nije dozvolio da u stanju razdraženosti (popusta živaca) bude nedisciplinovan. U političkom pogledu je bio skroz negativan,

govorio je da on nije kriv, da nije ništa učinio protiv NOP-a i današnjice a kod toga iz njega je izbjegala nezajažljiva mržnja prema današnjici, KPJ i našem rukovodstvu. Kad je spominjao ime Tita, onda je osjetno potcenjivao njegovu ličnost i rukovodeću ulogu, tako da ga je smatrao nižim od sebe. Jedino je priznao daje Titov pametan i hrabar potez bio, što se odlučno suprotstavio Rusiji 1948. godine. Govorio je da se politikom neće baviti, da novine neće čitati jer ga to ne interesira, ali suprotno tome, nastojao je da se domogne novina, nastojao je da prati događaje u svijetu i da o tome daje svoj sudi to više prozaična karaktera.

Iz njegovih riječi vidjelo se daje njegovo ranije djelovanje kao crkvenog poglavice bilo, čisto političkog karaktera, a crkva i razna molevstrijia (!) i dogmatika, mu je poslužila da tu političku stranu prikrije sa crkvenim plaštem i prikaže kao njegova nastojanja za dobrobit i napredak katoličke nauke i prosperiteta Katoličke crkve u FNRJ. Naročito je mrzio FNRJ i naše najviše rukovodioce, radi nerešenog pitanja države i crkve. Kaže da se on jedino pokorava Vatikanu i papi, a drugo sve za njega je sporedno. Inače prema našoj ocjeni on nije veliki bogomoljac, a ono stoje u tom pravcu činio (služio ovde misu u svojoj kapelici) to je bilo više radi dvojice popova koji su bili uz njega kao administratori a i radi nas i uopće radi vanjskog izgleda jednog visokog crkvenog dostojanstvenika. Zdravstveno stanje za cijelo vreme izdržavanja kazne mu je bilo odlično. Na hranu se nikada nije potužio, - niti na naš postupak prema njemu. Uslovno otpušten 5. XII 1951. godine."

Kada se pročita navedeni tekst karakteristike, jasno se može vidjeti razina i mržnja onih koji su o njemu brigu vodili. Komentar je suvišan, a tekst sam za sebe mnogo toga govori.

Taj tekst pun kontradikcije ipak konačno osvjetljuje i s te strane lik Alojzija Stepinca upravo u ljubavi prema istini. Na primjer, kada kaže da je Titov dobar potez što se suprotstavio Rusiji. Znači, Stepinac ne mrzi, nego je pravedan prema onima koji dopuštaju da bude uništen.

Neprijatelji nisu mogli shvatiti da on nije sam, kada su ga pokušali izrugivati na suđenju, kad su ga blatili, kad su mu uzimali odtiske prstiju, te pisali nekakve karakteristike.

Kao što su Krista razapeli između dva razbojnika da bi ga s njima izjednačili i na taj način ponizili, tako su oni pokušali i s njim to učiniti. Međutim, oni su ga tim postupcima darovali nama i hrvatskom narodu kao uzor vjere, patnje, mučeništva i trpljenja

za ideale vjere i Domovine. Vjerovali su da će ga slomiti teškim pritiskom dugogodišnje izolacije, da se pokloni Titu i pred Crkvu najvećemu krvniku kojemu na savjesti leže stotine tisuća Hrvatica i Hrvata na razne načine mučenih i ubijenih. Njegovo dostojanstveno držanje, ponos, vjernost crkvi i Papi, i spremnost na patnju dovodili su do ludila i paklenske mržnje sve njegove neprijatelje.

Gospodin ima svoje puteve i planove. Dopustio je da nas muče i razapinju kako bi od nas učinio brojne apostole, a jednog među tim množtvom podigao do oltara - našega zagrebačkog nadbiskupa, kasnije kardinala, Alojzija Stepinca.

Kad nam gaje poslao u Lepoglavlju, htio je pokazati ne samo da nismo sami, nego da nismo napušteni, da nismo na krivom putu i da se svaka muka izplati, da se odredi sudbina svih onih naraštaja koji će se u Hrvatskoj rađati.

Gospodin nam je, osim toga, zajedno s onima koji su život položili, odredio patnje pa tako i Stepincu, da okajemo svako zlo u našem narodu do današnjih dana. Tim užasnim fizičkim i psihičkim patnjama živih i mrtvih mučenika, dobili smo Njegovu milost za odkupljenje razapete Hrvatske. Dao nam je slobodnu Domovinu da u njoj duhovno očišćeni služimo, njoj na sreću, a Njemu na slavu.

Nadbiskup Alojzije Stepinac svoju je robiju odrobijao i dobio svoje mjesto na zemlji i nadamo se pred licem Božjim s riječima "Oprosti im, Gospodine, jer ne znaju što čine".

Međutim, njegovi i naši mučitelji i ubojice nikada se ne će moći oslobođiti svoje moralne robije koju su preko nas zaradili. Vjerujem da je imaju danju i noću, a ona je toliko težka da je oni ne mogu nositi osironašena duha i okrvavljenih ruku.

Bilješke:

1. A. Benigar: Alojzije Stepinac hrvatski kardinal, izd. Glas Koncila, Zagreb 1993., str. 538.
2. A. Benigar: Alojzije Stepinac hrvatski kardinal, str. 473-479.
3. Skupina priređivača: Proces Alojziju Stepincu - Dokumenti, Kršćanska sadaštost, Zgb, 1997., str. 275-285.
4. A. Benigar: Alojzije Stepinac hrvatski kardinal, str. 606. •

STEPINAC I MASONSTVO (II.)

II. dio

Stepinac je pozdravio proglašenje NDH 10. travnja 1941. On je na suđenju 3. listopada 1946. istaknuo da nije bio persona grata ni Nijemaca ni ustaša i dodao: "Ali bih (bio) niistarija kad ne bih osjetio bilo hrvatskog naroda, koji je bio roblje (u) bivšoj Jugoslaviji." On je tada također naveo daje "govorio o pravu hrvatskog naroda na slobodu i nezavisnost", da je sve to u skladu "sa moralnim principima i nitko to ne može hrvatskom narodu braniti."¹ Ovako piše u sačuvanome izvornom zapisniku, a u literaturi se to citira na ovaj način: "Hrvatski se narod plebiscitarno izjasnio za Hrvatsku državu i ja bih bio niistarija, kad ne bih osjetio bilo hrvatskog naroda, koji je bio rob u bivšoj Jugoslaviji."²

U tijeku rata Stepinac u jednom pismu Svetoj stolici, koje je poslano iz Zagreba 24. svibnja 1943., ističe kao jedno od velikih dobara koje je učinila vlast NDH činjenicu da je "režim u Hrvatskoj zabranio masonstvo."³ To je Stepinčevi mišljenje shvatljivo s obzirom na međuratni krajnje neprijateljski odnos masonstva prema Katoličkoj crkvi. Stepinac neovisno o svomu shvaćanju masonstva nije mrzio nijednog masona osobu.⁴ U ovom smislu, među ostalim primjerima, važno je i Stepinčev zalaganje za (u NDH) "zatvorenog masona" Ivu Mihovilovića.⁵ Stepinac je u pozadini svjetskoga masonstva zamišljao židovstvo, ali je činjenica da se u tijeku II. svjetskog rata kao malo tko u Europi zauzimao za proganjene Židove. Louis S. Breier, predsjednik američkih Židova i ravnatelj programa "Američkog židovskog komiteta", izjavio je 13. listopada 1946. da je Stepinac "bio jedan od rijetkih ljudi u Europi, koji su se digli protiv nacističke tiranije, u doba kada je to bilo opasno" i daje on uz papu Piju XII. bio "najbolji zastupnik proganjениh Židova u Europi."⁶ Stepinac se posebno zauzimao i za Židove, koji su po dolasku Hitlera na vlast, bježali preko Hrvatske.⁷

U tijeku II. svjetskog rata i porača, prema istraživanjima don Ante Bakovića, 603 svećenika, bogoslova, sjemeništaraca, redovnika i redovnica podnjelo je mučeništvo. Baković zaključuje "da u cijeloj povijesti kršćanstva nije bilo strašnijeg i odvrtnijeg mučenja nego što su ovi mučenici... mučeni i ubijani *in odiumfidei et*

Piše:

Dr. Ivan MUŽIĆ

in odium Croatie". Baković ističe da je na djelu bio i sotonizam.⁸

Stepinac je i u komunističkom režimu ostao simbol vjernosti Svetoj stolici i hrvatskom narodu⁹, a to znači daje ostao glavni bedem otpora namjeri da se Katolička crkva u Hrvata odvoji od Rima. Nova je vlast, žeće onemogućiti Stepinca u navedenom otporu, počela s pripremama u najvećem državnom vrhu da ga izvede pred sud i to zbog tobožnje suradnje s nacističkim režimom procjenjući da će se takvom

biskupa, medijska je kampanja protiv omiljenjelog crkvenog velikodostojnika, koja je i dotad bila krajnje neugodna i mučna, dosegla vrhunac neukusa. Svi smo znali daje to uvertira nadbiskupovu uhićenju i suđenju. Svi? Ako je vjerovati dr. Hrvoju Kačiću..., našla se ipak jedna naivna duša u Zagrebu koja ništa od toga nije primjetila i koja je, za razliku od svih drugih građana, uključivši i djecu, bila - citiram Kačića - zatečena (to jest, iznenadena) nadbiskupovim uhićenjem. Taj prostodušni čovjek zvao se je dr. Vladimir Bakarić, a u to je doba obnosio nevažnu i opskurnu dužnost predsjednika vlade i čelnika vladajuće strane...¹⁰ Tijekom procesa Lisaku i družini (koji je počeo 9. rujna 1946.) "bilo je očigledno da se postupak c/a Lisak, Šalić vodi na taj način da dovede do nadbiskupova uhićenja."¹¹ Moglo se sa sigurnošću zaključivati da će poslije sinkroniziranih napada u novinama, radiju i tzv. "masovnim sastancima" slijediti i Stepinčevu uhićenje.¹²

Prof. Emilio Pallua bio je u odnosu na problematiku masonstva, gotovo nenormalno plašljiva osoba i kao takav je nepouzdan svjedok o stvarnoj pozadini suđenja Stepinca. On mi je, na moje traženje odredene masonske dokumentacije, 1. veljače 1982., odgovorio da je tu dokumentaciju imao i predao msgr. Augustinu Juretiću, napominjući mi i ovo: "Dapače ja sam učinio nešto što sam više puta u životu uspješno učinio, naime da sam izbrisao tada iz mog pamćenja sve što je pisalo u tom *dossieru*. Rezultat je daja danas znam ono što je svatko znao, ali ne i podatke iz ovog konvoluta... Moram reći da masoni iz mog prijateljskog kruga i do danas drže vrlo savjesno potpunu diskreciju o toj organizaciji, a što moram reći da visoko cijenim."

Činjenica je da su se nakon završetka rata 1945. protiv hrvatskoga naroda i Katoličke crkve u Jugoslaviji našli u zajedničkoj fronti komunisti i hrvatsko-srpski masoni (bez obzira na neke međusobne razlike u shvaćanjima).

Postojala je i najuža suradnja između državnoga komunističkog vrha i masonske pravice u zemlji. Tako je bilo dogovoreno, na sastanku u Zagrebu u kabinetu republičkog "ministra socijalnog stanja" Hinka Krizmana - istaknuta predratnog masona, Viktora Novaka i Duška Brkića (Srbina po nacionalnosti) tadanog "ministra pravo-

optužbom dobiti potpora i na Zapadu. Među Hrvatima se nekritički popularizira mišljenje da su za suđenje Stepincu odgovorni samo Tito i velikosrbi iz Beograda. To je stajalište Hrvoje Kačić pokušao ovako konkretnizirati: "Moje saznanje je da su Beograd i Josip Broz donijeli odluku o uhićenju nadbiskupa, i to bez ikakvih konzultacija sa Zagrebom. To te konstatacije došao je Emilio Pallua, koji je u to vrijeme obnašao poslove tajnika Svetozara Ritiga (tadašnjeg župnika crkve sv. Marka u Zagrebu i ministra u vladu NRH i predsjednika Vjerske komisije NRH). Dr. Pallua mi je rekao daje dan prije uhićenja nadbiskupa Stepinca prenio poruku Vladimira Bakarića samom nadbiskupu da neće doći do hapšenja. Dakle i sam Bakarić je ostao zatečen. Međutim, željelo se je pokazati da se takve odluke donose u Beogradu, a ne u Zagrebu."¹⁰ Navedeno se mišljenje Pallue ne može prihvati. O tvrdnji da Bakarić nije znao da će Stepinac biti uhićen i suđen, Svetoslav Slamnig logično zaključuje: "Kadaje pri kraju ljeta 1946. bio uhićen tajnik tadašnjeg zagrebačkog nad-

suda", da se objavi Novakov rukopis *Magnum crimen*¹⁴ u kojemu se, na temelju laži i falsifikata, optužuje cijela Katolička crkva za svoje držanje u ratu. Poslije II. svjetskog rata u vodećih jugoslavenskih masona protukatolicizam je ostao njihova temeljna oopsesija. Oni su i novu jugoslavensku državu shvatili kao mogućnost da se na bilo koji način pokuša stvoriti samostalna hrvatska katolička crkva, nezavisna od Rima. Viktor Novak, neosporni dosmrtni prvak i poslijeratnoga jugoslavenskog masonstva, odmah nakon rata nastavio je rukovoditi bjesomučnom hajkom protiv Katoličke crkve.¹⁵

Masonska se protukatolička politika mogla uspješno provoditi pogotovo *ako se dokaže* tvrdnja da su vodeći komunistički vođe bili masoni. Zoran Nenezić u prvomu izdanju svoje knjige *Masoni u Jugoslaviji* naveo je (na posredan način - inicijalima, koji je dešifrirao u Kazalu osoba) da su pripadnici loža bili: Josip Broz Tito, Edvard Kardelj i Vladimir Bakarić.¹⁶ Vjenceslav Cencić navodi da je general Ivan Gošnjak u pismu Titu ustvrdio da su masoni bili: Josip Broz, Edvard Kardelj, Vladimir Bakarić i niz drugih jugoslavenskih komunističkih rukovodilaca. Cencić dalje tvrdi da je Ranković srušen ne zbog prisluškivanja Tita nego zbog izvještaja o masonima, odnosno zbog zaključka njegove stručne službe da masoni vladaju komunističkom Jugoslavijom. Cencić posebno navodi da mu je obavještajac Kopinić potvrdio daje sve to što je Gošnjak napisao Titu istina.¹⁷ Josip Broz Tito je osobno potvrdio svoju najintimniju povezanost s masonima kada je priznao da je upozorio Sovjetski Savez o datumu Hitlerova napada. "Mi smo upozorili Sovjetski Savez. Ja sam se, na primjer, sastao sa sovjetskim vojnim atašeom i rekao mu da se njemačka vojska kreće prema njihovoj granici i da sam siguran da će doći do napada. Imao sam informacije iz Zagreba, od nekih 'slobodnih zidara' koji su bili upoznati sa onim što se spremi. Sve sam mu to saopćio i kazao da to treba primiti ozbiljno..."¹⁸

Vodstvo jugoslavenskih masona nastavilo je odmah nakon završetka II. svjetskog rata s brutalnim napadima na Svetu stolicu i Katoličku crkvu u Hrvata. U ime jugoslavenskih masona u tomu smislu se pred inozemnim masonstvom posebno eksponirao Dušan Tomić.¹⁹ Tomić, između ostaloga posebno ističe daje duhovni pokrovitelj katoličkog klera, koji je sudjelovao u zločinima protiv Srba i Zidova u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, bio nadbiskup Stepinac. "Dušan Tomić autor je tri 'okružnice' koje teško obtužuju Hrvate... Napisao ih je, kako kaže, dabi upo-

zorio svjetsku masoneriju, a posebno američke i europske lože, na krivicu Katoličke crkve i Hrvata u drugome svjetskom ratu, te osobito naprotumasonsku djelatnost nekih istaknutijih svećenika prve Jugoslavije. Masonski analitičar Tomić optužuje i Vatikan za podržavanje ratnih zločinaca, odnosno za nekažnjavajuće svećenika koji su, po njegovu shvaćanju, činili nedopuštene radnje. Očito je da su Tomićeva izvješća... napisana u Parizu na francuskom jeziku, predstavljala upute masoneriji kako treba tretirati Crkvu u Hrvata i same Hrvate... Pojava rečenih masonske dokumenata danas u Hrvatskoj - koji su dosad bili potpuno nepoznati - potvrđuje kako je masonerija oduvijek radila protiv interesa Hrvatske i kako su u krivu oni koji masoneriju hrvatskoj javnosti pokušavaju prikazati kao 'demokratsko dostignuće'..."²⁰ U pozadini komunističkoga suđenja Stepincu stajali su također vodeći hrvatski i srpski masoni. "Obtužnicu protiv nadbiskupa Alojzija Stepinca na suđenju u Zagrebu praktično su podigli jugoslavenski masoni. Osobito svojim djelima Dušan Tomić i Viktor Novak. Kada usporedite točku po točku obtužnice protiv nadbiskupa Stepinca vidi se da su prepisivane iz njihovih knjiga i obrazlagane onim argumentima i dokumentima, koje su oni nudili."²¹

Maksimilijan (Makso) Bace pamti (iz neposrednih saznanja) da je Tito, kada je došao do uvjerenja da Stepinac neće prihvati njegov prijedlog o odvajanju Katoličke crkve od Rima, zaključio da se treba rješiti Nadbiskupove nazočnosti u Hrvatskoj. O ovome se zahtjevu razgovaralo s upraviteljem nunciature u Beogradu (msgr. Patrik Hurley), koji je zatražio dokumentirano obrazloženje. Sigurno je, misli i Bace, da su Stepinac ili Sveta stolica prihvatali Titovo traženje da se suđenje Stepincu ne bi dogodilo. Kada je navedeni plan o izgonu Stepinca iz zemlje propao, odlučilo se o Nadbiskupovim "zločinima" početi sakupljati optužni materijal, koji se dakako nije mogao pronaći. Komunistički je vrh u Beogradu poslao, prije uhićenja Stepinca, Viktora Novaka u Zagreb da sudjeluje u kompletiranju dokumentacije za proces.²² Tito je o uklanjanju Stepinca iz Hrvatske razgovarao s Hurleyem već "na početku 1946.". ²³

Josip Hrnčević piše da je kratko prije početka kaznenoga postupka protiv Stepinca pošao u Zagreb da bi pregledao svu dokumentaciju i tamo sastavio načrt uvodnoga dijela optužnice, a načrt ostalih dijelova sastavljeni su Blaževićevi suradnici Dragutin Despot i Božidar Kraus, dok je de-

Veliki dio svećenika i crkvenih osoba komunisti su ubili poslije završetka rata. U periodu od 1941. do 1951. većina svećenika ubijena je od partizana i četnika, često na nečuveno sadistički način. Lucijan Kordić to precizira ovako:

Razapeti živi 2

Pilani živi 2

Izbodeni živi i ispečeni 2

Baćeni u vatru i živi izgorjeli 4

Prerezani grkljani 3

Poslije mučenja stavljeni u vreću i baćeni u more 2

Izmuceni i baćeni živi u jarak 8

Kruto mučeni i napokon ubijeni 15

Ubijeni, poliveni benzinom i spaljeni 15

Strijeljani 12

Na razne načine i bez suda ubijeni 196

Objeseni 3

Rezani nožem 3

Umrli nakon mučenja u zatvoru 4

U logorima izmučeni i umrli 7

Nestali... vjerojatno ubijeni 28

Prisiljavani trčati pokovan kao konj 1

Kamenovan 1

Sadiranje kože na živu čovjeku 2

Lucijan Kordić, *Mučeništvo Crkve u Hrvatskoj*. Ziral, Chicago, 1988, s. 24. Popis većine poubjijanih svećenika i redovnika objavljen je prvi put u Hrvatskom kalendadru za 1955 (Chicago, 1954), a ponovno je tiskan u knjizi Vinko Nikolić (priredio), *Bleiburg: Uzroci i posljedice*. Knjižnica Hrvatske revije, Mnchen - Barcelona, 1988, s.51-64. Do danas ne postoji točan popis ubijenih svećenika, redovnika, redovnica i istaknutih katoličkih i javnih radnika koji su suđeni radi katoličkog uvjerenja, a ne zbog političkog rada.

Izvor: Ivan Mužić, *Stepinac*, Logos, Split, 1991., s.83.

finitivni tekst optužnice djelo tadanjega javnog tužitelja Hrvatske Jakova Blaževića. I sam Hmčević priznaje daje "taj dokument u duhu tadašnjeg vremena bio dobrano protkan elementima propagande." Kad je "posao" sastavljanja optužnice bio gotov, pošli su Jakov Blažević, Duško Brkić i Hrnčević na razgovor k Aleksandru Rankoviću, koji se tada nalazio na Bledu. Nakon kraćeg razgovora s Rankovićem, primio ih je i Tito.²⁴ U procesu Nadbiskupu eksponirani su samo Hrvati, osim Krausa, koji je bio hrvatski Židov. Iz različitih izjava vodećih komunističkih vlastodržaca u Jugoslaviji

(Josipa Broza Tita, Milovana Đilasa, Vladimira Bakarića, Jakova Blaževića i drugih) nedvojbeno proizlazi da je glavna namjera novog režima prema Katoličkoj crkvi bila odvojiti tu Crkvu od pape. Odvajanje Katoličke crkve u Hrvata od Svetе stolice dugo su i jednodušno željeli velikosrbi, masoni i komunisti i svi su vjerovali da će taj cilj lako postići uklanjanjem Stepinca.

(nastavit će se)

Bilješke:

1. Uzbirci "Hruškovec", koja je vlasništvo slikara i publicista Tomislava Hruškovca, čuva se izvornik stenografskog zapisa govora koji je na sudenju 3. listopada 1946. održao nadbiskup Stepinac. Ovaj je zapisnik reproduciran u tjedniku Hrvatsko slovo dne 2. listopada 1998. Usp. T. Hruškovec, *Blazeni kardinal Alojzije Stepinac u komunističkim očima*. Hrvatsko slovo, IV/1998., 180, 16.-17. Navedene Stepinčeve misli citirao sam prema objavljenoj reprodukciji izvornika. U zagradama sam označio dvije riječi koje su očito ispuštene.

2. Usp. na primjer: Lav Znidarčić, *Alojzije Stepinac*. Matica Hrvatska, Zagreb, 1998., s. 43., 87.

3. *Le Saint Siège et les victimes de la guerre janvier - décembre 1943*. Libreria editrice Vaticana, 1975., s. 223.

4. Poznato je daje Stepinac bio u dobrom odnosima s masonom (urarom i pučkom piscem) Jankom Matkom (1898.-1970.). O masonstvu J. Matka usp. Mužić, *Masonstvo...*, ibid., s. 706., 750. J. Matko je objavio o Stepincu i jednu knjigu pod naslovom *Kardinalova ljubav*. Ed. Naklada Matko, Zagreb, 1993., s. 207.

5. Narod Lava Znidarčića u pismu koje mi je uputio iz Zagreba 8. siječnja 1991. Usp. i Znidarčić, *Alojzije Stepinac*, ibid., s. 128.

6. Vinko Nikolić (priredio), *Stepinac mu je ime*. Knjižnica Hrvatske revije. Mnchen - Barcelona, 1978., s. 418.

7. Znidarčić, ibid., s. 22.

8. Narod, IV/1998., 60, 2.-3. (Broj od 15. rujna 1998.). Neposredno poslije II. svjetskog rata smatralo se u crkvenim krugovima da je broj navedenih žrtava mnogo manji. Usp. (Krunoslav Draganović), *Martyrium Croatiae*. Typis Staderini, Romae, MCMXLVI (tiskano kao rukopis), s. 6.-19.

9. Režim je u novinama tvrdio "da je Stepinac centar oko kojeg se spleću sve niti zločinačkog djelovanja ustaško-križarskih grupica" (Narodni list, 11/1946., 398, 1).

10. *Razgovor s prof. dr. Hrvjem Kačićem. "Beograd i Tito odlučili su uhititi Stepinca"*. Glas Koncila, XXXVII/1998., 37, 7.

11. Glas Koncila, XXXVII/1998., 38, 22.

12. Znidarčić, ibid., s. 33.

13. Znidarčić, ibid., s. 115.

14. Večernji list, XXXIII/1989., 9382, 10.-11.

15. Viktor Novak je u nizu članaka, a posebno u knjizi *Magnus Crimen*, optužio hrvatsku Katoličku crkvu zbog suradnje s nacističkim režimom, a sam je u Beogradu 13. kolovoza 1941. potpisao *Apel srpskom narodu* u kome su komunisti nazvani "razbojničkim bandama", a Srbi pozvani na pokornost njemačkom okupatoru. Novak je u nadbiskupu Stepincu gledao najvećeg neprijatelja masonstva i zato mu je bilo posebno stalo da Stepinac bude uklonjen iz javnoga života. U svojemu predavanju "Vatikan i jugoslavenski narodi pred drugi svjetski rat" na Međunarodnom naučnom skupu: *Ustanak u Jugoslaviji 1941. i Evropa u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti*, u Beogradu 1971., zaključio je sljedeće: "Stepinac je ne samo na recima nego i u agitaciji bio prvoborac protiv komunizma i masonerije". (Referat u posjedu pisca, s. 7.)

16. Zoran D. Nenezić, *Masoni u Jugoslaviji /1764-1980*. Narodna knjiga, 1984., (I. izdanje), s. 417., 632., 634., 646. Nenezić je ponavljao i poslije izdanja te knjige tvrdnju daje Tito bio mason. Usp. Z. Nenezić, *Uloga masona u raspadu Jugoslavije*. Blic, broj od 5. XI. 1997., s. 11.; Nenezić, *Masonerija u Srbija...*, Blic, broj od 28.XI.-1. XII. 1997., s. 15.

17. V. Cencić, *Masonerija*. Slobodni tjednik, broj 78 od 25. rujna 1996., s. 16., 33.

18. Vjesnik, treće izdanje XXXV/1975., 9988., 3-4. Usp. Josip Broz Tito, *Autobiografska kazivanja*, I, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 1982., prvo izdanje, s. 253.

19. Tomićeve knjige poslao je autoru ovog teksta u fotokopiji, iz Pariza u studenom 1993., dr. Leo Košuta, koji je radio kao bibliotekar u nacionalnoj knjižnici u Parizu sve do svog umirovljenja 1985. U redakciji Roberta Tafre, godine 1994., u Splitu, a u nakladi *Iberia*, objavljena je knjiga pod naslovom *La Chiesa cattolica nella guerra mondiale secondo le fonti della propaganda serba*. U toj su knjizi izdane, kao pretisak, na francuskome jeziku, sve tri knjižice Dušana Tomića protiv Katoličke crkve.

20. D. Grakalić, *Otkrića: dokumenti o slobodnim zidarima*. Panorama, broj od 24. kolovoza 1994., s. 14.-15.

21. Ivica Mlivočić, *Stepinac i masoni*. Rukopis, s. 25.

22. Sve informacije iz ovog pasusa dao mi je prof. Maksimilijan Makso Baće dana 20. i 21. rujna 1998. u Splitu. Svjedočanstvo M. Baće potvrđuje sva do sada poznata objavljena grada. Usp. Stella Alexander, *Trosstruki mit Život zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca*. Golia, Zagreb, 1990., s. 98., 104., 128.

23. Tito je tada od Hurleya zatražio da Sveta stolica razriješi Stepinca i postavi drugog nadbiskupa, "jer da će Stepinca inače morati zatrbiti" (Znidarčić, ibid., s. 34., 75.).

24. J. Hrnčević, *Svjedočanstva*. Globus, Zagreb, 1984., 173.-174.

BRUNO ZORIĆ

TI, HRVATSKO,

SUZO MOJA

NEISPLAKANA

Ti, Hrvatsko! Cvijete moj! Suza me tvoja opeklala.

Na dlani svome nosim uzdahe tvoje u povorci jednoj bez kraja.

Tako, svaki dan, tugujemo tvoje boli za mrtve naše koji su postali zvijezde.

Svijetle tragovi tvoji na ovom surom kamenju.

Velebitite, srce moje!

Opet nešto plamti na tvojim usahlim obrazima.

Pesti su naše do neba dignute, i tebe, Stvoritelju molim. Pomogni Hrvatskoj mojoj, da stane postojano sada i za svagda

na svome, među svoje!

Ognjišta naša krvare.

Vječna mi budi Hrvatsko, suza moja neisplakana!

U grlu mi ostade bol i guši me san tvoj nedorečeni.

San među zvijezdama i zvijezde tvoje među oblacima.

Na mirisnim poljima lavande.

Po njima djevojke mlade živote daruju za nova stoljeća i nova umiranja.

Krici tvoji živote rađaju.

Suze tvoje junaštva stvaraju.

A sinovi, sokolovi s Velebita, tjeraju zlikovce.

Zlo u bijegu spas traži.

Zlotvore, stiči ćete kazna zaslужena.

Za sve naše mrtve i sve naše suze.

Ovo je Hrvatska i biti će Hrvatska dok bude Hrvata.

Rodi se zvijezdajata i obzorja se blago crvene.

Na smrti našoj patničkoj!

Zlotvore, upamti! Ovo je H R V A T S K A

Vječni cvijet na poljima mirisne lavande..

PISMA IZ ISTRE

Već viđeno

Sidi u parku na klupi umirovljenik, drži u ruki kus kadine, pak sam sa sobom govor: "Sad ne znan jesan li ja to naša kadinu eli san... zgubija breka!"

Takove viceve pričaju zlobnici koji mrze penziče, van ja rečen. Ma svejedno znam ja tako, okolo 15-tega u mjesecu sisti na klupu, pak se pitati: "Je li ja to još nisam dobij a mirovinu za prosinac 1998., eli mi nije stigla una za siječanj 1999.?" A mirovina van je ništo prez čega ne moreš živiti i uno ud čega...ne moreš živiti! A, ma! Ja sanjoš živ. Ne znan kako ni ud čega, ma san. A znate vi koji je najbolji recept za dug život? Moraš samo stripljivo čekati da doživiš... sto lit! Da, da! Statistike govore da jako malo ljudi umire, koji su stariji ud sto lit! Optimizma, optimizam nan triba, van ja rečen! Pesimisti misle da nan je tako loše, da nan gore ne more biti. A optimisti... optimisti znaju da nan more biti još puno gore!

Ča da van rečen, ja san zapravo sritan čovik, vero san! Još mi nisu krepali ni friziđer, ni veš-mašina, ni televizija. A za nove... nimam šoldi! I ča bin ja dela, ovako star i ovako sam, svaku večer u sitne ure? Gledan ja tako jenu mini-seriju. Punu krv, smrti, nasilja. U kojoj je više mrtvih nego živih. I kad svi ti užas i strava fini, se pojavi spiker i nan zaželi laku noć otprilike ovako:

- "Dragi gledaoci, nadam se da ste se ugodno zabavili uz naš noćni program. Laku noć!"

Uti svit je zaspravlje morbidan, vero je! A ni ni čudo. Život okolo nas zna biti grozni ud najgroznejih filmova i serija na televiziji. Svako toliko niki poludi, pak u niken lokalnu, kafiću, diskaču, načini pravi masakr, pobije pet, šest, deset mladih ljudi samo zato ča se je z nikin posvadija, ča gaje niki grdo pogleda. Ud Afrike, Južne Amerike, do Kosova, jena ud deset zapovjedi božjih se parafrazira, pak glasi: "Ubij bližnjega svoga!"

A znate vi ča je to: "Ha, ha, ha, ha... bum!?" To je kad niki pukne ud smiha. I to seje meni dogodilo kad san pročita ča je izjavila šjora Luise Arbour, glavna tužiteljica Međunarodnega kaznenega suda: "Milošević, Izetbegović i Tuđman mogu u Haag!"

Pak je uta ista šjora Arbour, zgranuta radi pokolja ča ih Srbi na Kosovu delaju, provala pasati priko makedonsko-jugoslavenske granice. A prid njoj se je ispriječija jedan obični srpski graničar, jedan policijot i joj je lipo rekao: "Žao nam je ali... nemate vize!" Neka se za vizu ženska obrati...Miloševiću!

I tako jugo-vojska po Kosovu i dalje tamani Albance, a međunarodni promatrači delaju svoje delo. Promatraju! Mi se to čini sve nikako... poznato! Sve je to... već viđeno!

Piše:

Blaž PILJUH

Na kraju van svima skupa želin... Pajram šerif mubarek olsum! Ko ne znate čaje to, ki van je kriv. Ako mislite u Istri živiti, u uvoj našoj pluri... multi... blabla bla, morate i arapski naučiti!

Prst sudbine, eli sudbina... prsta!

Brižan Klin-ton! Udzvonilo mu je! Sad će se zvati... Din-don! Ionako mu "zvono"... niš ne služi! Eeeee... ma ima on prst! Tako je rekla Levinskica. Inšoma, da se mene pita, da san ja Amerikanac, nikad Klintonu ne bin smijenija. Čvrston rukon u svitlu budućnost, narode vode samo diktatori. A Clinton, to jest Dindon svoj narod vodi... vjeston rukon! Je rekla Lewinskica da je zahvaljujući vještoj i... nježnoj ruki vode najveće načije na svitu bilo... "The end X 4!"

Ste vidili kako izgledaju spomeniki velikih ličnosti? Brončana statua na konju, vizionarski pogled oca domovine uprt u daljinu! Podignuta ruka i kažiprst uperen u svitlu horizonte, u bolju budućnost! A sad si zamislite brončani lik Klintonu. Na kemu će...jahati? Ida će mu kažiprst biti...uperen?

Izgleda da svit pomalo postaje jena globalna država. A svaka država mora imati vojsku, policiju, sudove! Vojska i policija u toj svjetskoj državi su, zna se, (ni HDZ, ne!) Amerikanici! Pa kad se god njihoven predsjedniku digne... prst, zo, z raketa i zrakoplovima tuči po tvomicah ljekova i parfema. Koje zapravo proizvode bojne otrove. A vero imaju i sud nad sudovima. Uni u Haagu! Pak njigova šefica poručuje svin tvin sitnih predsjedničićima, svih tih sitnih državica, koje si zamišljaju da su samostalne: U Haag mogu i šefovi država! A zašto ne? Kad more Clinton na sud radi seksa, moru i svi uni koji su ga... zatukli projektantima svjetskog poretka, pa su njih razje.li njihovu Jugoslaviju. A na kojen prostoru uta međunarodna zajednica, more do mile volje delati svakojake eksperimente. Prava vlast u Bosni nisu ni Alija ni Jelavić, nego šef SFOR-a, Montgomeru Meigs. Da, da! Ako se niki u toj BiH samo usudi nikača promaknuti u čin generala, a da se njega za to ne pita, ala, zo švajs-aparat u ruke i rizati tenkove na fete!

Su rekli da će 2000-tega lita biti smak svita. Sudnji dan! A, ma! Forši i će, jer je 1999, počela z sudenjima eli najavama suđenja. Clinton, Šakić, Sakićka, Lasić, Piškulić, Bratović, Jurcan i drugi izgrednici i zločinci. A čemo. Sudbina je to... prst sudbine!

Porta rata - ta - ta - tam!

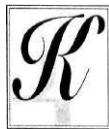
Ako niste znali kako izgleda u Bagdadu kad ga raketiraju i bombardiraju Amerikanci i Britanci, ste mogli doći na Portataru. I dočekati tamo novo lito. Ma dajte, vas molim! Kakav je to gust hitati petarde, ja zaspravlje ne razumin. Če nan ni bilo dosta pucnjave i eksplozijah svih tih zadnjih lit! San čuj a i da su dvi ženske morale pojti na prvu pomoć zato ča su hi z petardami pogodili. I san se bija razjadja, pak san stija z peton speštati jenu petardu ča su mi je niki dripci hitili pod noge, ma san se u zadnji hip suszdrža. A ča ko mi udvali kus poplata? Pak da moran kupiti nove pastole. A to je zajeneva penziča velika, dugoročna investicija, vero je!

Da, da! Pasivaju lita. Ure, pak dani, pak meseci, pak lita... pak život čili! Gledan ja tako, nika stare fotografije. Pula u doba Austro-Ugarske. Sve une bujne, prsate, guzate, utegnute gospe u širokin kotulami, svu unu gospodu u frakovima i polucilindrima. Uzdavna leže na Monte giru. Sad su samo slike na kemenin grobničama. A svi su oni živili u niken "danasa", baš kako i vi i ja sad. I delali su... une stvari! Da nima ljubavi nebi svita bilo... ni mene ni tebe moje zlato milo! Ej... ljudi moji, vršnjaci moji, svi vi pedeset (i koje lito više) godišnjaci! Uno davno, pradavno lito gospodnje 1899. su dočekali naši didi, naše babe. A ja koji uvo pišen i vi koji uvo čitate smo tu, sad, danas, sutra, prikosutra. Ma jenega dana... jenega dana... niki drugi će o nami razmišljati. Kako i vi i ja sad o unin K und K oficirima koji su, kako i mi sad, štali po Portataru. Mi smo spona tri stoljeća, devetnaj stega, dvadesetegata i dvadeset i prvega. A novo tisućljeće počinje, kako su rekli, 1.1.2001. Ne znan kako ćete ga vi dočekati, ma znan kako ću ja. Z jenon mojon vršnjakinjon u postelji. Pak ćemo, lipo u po noći otvoriti bocu šampanjca, a nakon tega... he, he... provati jedan drugen dokazati da još nismo stari za... nika stvari!

Lipo vas pozdravlja i sve najbolje u noven litu želi van

Vaš Blaž Piljuh

Novi velikosrbski memorandum nazvan Deklaracija (18.)

ako su Srbi u tamnicama Kraljevine Jugoslavije pokušali (uzalud) slomiti hrvatski odpor opisuj e Nikola Rubčić u svojoj knjizi **Robija - zapisci hrvatskih narodnih boraca** (Uredio i izdao Nikola Rubčić, Zagreb 1936.). Upravitelji zadržali su uznike mjesecima i mjesecima dulje od zakonom određenoga roka. U samicama su stražari tukli i batinali uznike tako strahotno, da su mnogi u mukama umrli. S Hrvatima osuđenima u doba kraljevske šestosiječanske diktature postupalo se kao s najobičnijim drumskim (cestovnim) razbojnicima. Hrvatske političke osuđenike tamnička uprava dočekivala je s luđačkim košuljama. Takav i još strašniji postupak s Hrvatima nastaviti će se i u doba srbokomunističke Jugoslavije.

Uoči početka rata u Europi, 26. kolovoza 1939., predsjednik jugoslavenske vlade Dragiša Cvetković i predsjednik HSSa dr. Vladko Maček podpisali su Sporazum kojim je uzpostavljena Banovina Hrvatska. Ovaj Sporazum nije potvrđen zakonom, nego pravno slabijom Uredbom o Banovini Hrvatskoj.

U Banovinu su ušle bivša Savska i Primorska banovina te kotarevi Ilok, Šid, Brčko, Gradačac, Derventa, Travnik, Fojnica i Dubrovnik. U **nju nisu ušli iztočni Srijem, banovinski kotar Dvor, primorski pojaz od Boke Kotorske do Spiča te Baranja s većinskim hrvatskim stanovništvom**. U Banovini Hrvatskoj: zakonodavnu vlast obavljaju **kralj i Sabor zajednički**, upravnu vlast izvršuje **Kralj preko Bana**, sudske odsude i rješenja **izvršuju se u ime Kralja** Sabor se saziva **Kraljevim Ukazom** (Odlukom), **Kralj imenuje i razrješava Bana**. Na Banovinu Hrvatsku nisu preneseni najvažniji poslovi: pomorstvo, željeznica, unutrašnja uprava i financije. Beograd je svojim rukama čvrsto zadržao vanjske poslove i vojsku. Nije obnovljen Hrvatski sabor.

Ni s ovakvom nesamostalnom Banovinom Hrvatskom s veoma ograničenim ovlastima Srbi ne bijahu zadovoljni. Oni su milsili, da je Hrvatima dano previše. Srbi

Piše:

Mato MARČINKO

u Hrvatskoj htjeli su se izdvojiti iz Banovine. U Bosni je bilo pokreta za autonomiju, a tamošnji su Srbi htjeli uključiti Bosnu i Hercegovinu u Srbsku državnu jedinicu. Sporazum je potaknuo odpor i u Srbiji. Pristaše HSSa Sporazum su prihvatali kao pomak prema konačnomu rješenju hrvatskoga pitanja. Nisu uočili kao su hinbeni, licemjerni, ne-

Virgilije Nevjestač: Hommage
Vukovar, ulje na platnu, 1992/93.

moralni i lukavi velikosrbi u Sporazum ugradili upalač, koji je u bližoj budućnosti trebao raznesti Banovinu Hrvatsku u komadiće. Evo kako:

"Ključ razumijevanja daje nam teritorijalna razdioba prigodom provizorne dozvole hrvatske autonomije očištene u banovini Hrvatskoj (1939.), koja je nastala kao srbska koncesija pod pritiskom europskog rata. (...) Teritorijalni razsjek bivše banovine Hrvatske bio je takav, da je srbski klin sezao do pod sam Zagreb, a između Zagreba, Splita i Sarajeva do u samo zaleđe Jadranskog mora.

Taj srbski klin utvrđen je betonskim utvrdama još za trajanja banovine Hrvatske i postavljenje plan da to bude srbski mostobran, koji će u svakom slučaju uništiti Hrvatsku bilo za vrieme rata, bilo poslije rata, pa borili se Hrvati sa Srbima ili nastupili protiv njih. Nije razlika u cilju, nego samo u načinu i vremenu, kada će se i kako to izvršiti. Idejnu podlogu dala je srbska intelektualna elita na čelu s prof. Slobodanom Jovanovićem i družtvu 'srbskih krajišnika' (Jovanović je došao na čelo emigrantske vlade), a jednovremeno su započeli svojim djelovanjem i četnici, osloncem na unaprijeđene pripremljene postave na planinama bivše Vrbaske banovine, dakle u Turskoj Hrvatskoj. (...) Kada nije uspjelo izravno, pokušava se dalje to postići zaobilaznim putem (...). Danas (god. 1944.) se operira tajnim i nekontroliranim došaptavanjem, prividnim oslanjanjem na razne moćne činbenike, krivotvoreni kartografskim materialom, koji pokazuje srbski program i cilj. Naime, želi se dokazati, da na tom srbskom terenskom klinu uobće nema Hrvata, ni katolika ni muslimana. Kako se to protivi stvarnosti, to je bio prvi cilj, da se upravo na tom području podpunoma iztrijebe Hrvati muslimani i katolici. To je ključ za razumijevanje postupanja četnika i partizana na ovom području. Sam tobožnji teritorijalni srbski klin u središnjem sjevero-zapadnom dielu hrvatskog državnog narodnog i poviestnog područja znači (...) sljedeće: Svi Hrvati unutar tog područja imaju biti iztrijebeni, i to nestati fizičkom smrću, a sve hrvatske institucije i gradovi imaju biti porušeni, uništeni i izbrisani s lica zemlje. Tek će time ovaj teritorij postati srbskim i moći poslužiti kao osnovica za treću etapu borbe Srba za uništenje Hrvata i hrvatske državnosti. Taj naime se zašiljuje prema sjeveru, te ima sezati do pod Dravu u širini Daruvara i Pakraca. Frontalno je uperenost klina prema Zadru, a na jug se ima spojiti sa srbskim klinom južno od Neretve. Na taj bi način bilo postignuto da bi Hrvata i Hrvatske nestalo s čitavog područja, koje prelazi granicu one armijske oblasti, koju su u Jugoslaviji Srbi priznali nominalno

tobožkao Hrvatsku, a što su mislili jedan-put već provesti amputacijom. Srbski prodor na Dravu u područje Daruvara i Pakraca značio bi odpad čitave Slavonije zajedno sa Srijemom, a kao prva etapa odpaši bi Srijem odmah iztočno od Vukovara, gdje je na tim kartama ucrtana izključivo srbska zona. Prema jugu bi Hrvatsku presjekao klin u smjeru Knin - Zadar, čime automatski odpada sve što leži južnije, dakle praktično cijela Dalmacija. Zato su vršeni pokolji Hrvata i razaranja hrvatskih sela u području Dalmatinske zagore i Hercegovine, pogotovo južno od Neretve (...). Zahtjev za iztočnom Bosnom kao tobоž jedini zahtjev za teritorialnim kontinuitetom buduće Velike Srbije, od moravskog tla tj. od prave Srbije, preko dinarskog teritorija do srbskog klina koji bi u rukama Srba imao likvidirati Hrvatsku. Zato se u iztočnoj Bosni vrši sustavno klanje Hrvata pod kamuflažom svih mogućih ideologija i oznaka, a pod vidom tobоžnjeg služenja velikim imperialnim interesima svjetskih sila." (**Politicus, Treća etapa borbe za uništenje Hrvatske**, "Spremnost", broj 125., Zagreb 1944., str. 3. - cit. prema: Trpimir Macan, Spremnost 1942.-1945., MH, Zagreb 1998., str. 285.-287.).

Ovo vidovito predviđanje nepoznatog nam Politicusa bijaše proročanska upozorba Hrvatima s one druge strane (partizanske). Nažalost, bez odjeka. Tek je srbski napadački rat protiv Hrvatke 1991.-1995. svima pokazao pravo lice velikosrbskoga genocidnoga imperializma. Svoje su sljepilo Hrvati platili skupom cijenom. Samo zahvaljujući bezprimjernoj hrabrosti najboljih hrvatskih sinova velikosrbskih osvajačkih rat zaustavljen je u Vukovaru. Nu Šriji još nisu odustali o svoga sna o velikoj Srbiji. Uz djetatnu pomoć mađunarodne zajednice i svjetskih pomoćnika u Bosni su svoje ciljeve ostvarili u većoj mjeri no što su se nadali. Stoga i dalje moramo biti oprezni. I pamtiti, da nas opet ne iznenade. Stoga nastavljamo s opisom onoga što je bilo, da se ne bi ponovilo.

S Banovinom Hrvatskom nisu bili zadovoljni svi oni, koji su se borili za nezavisnu Hrvatsku. Osobito bijahu razočarani bokeljski Hrvati. Kako svjedoči Luka Brajnović ("Hrvatsko slovo" od 25. travnja 1997.), u Boki je došlo do prosvjeda. Poslani su i pismeni prosvjedi u Zagreb s podpisima više od devet stotina

Bokelja skupljenih na poziv Velečastnoga Gracijana Sablića, kojega su poslije partizani odveli u Cetinje na "sud". Nu bio je ubijen prije no što je stigao u Cetinje.

"Kada se govori o boki Kotorskoj, bolji poznavatelji odmah će spomenuti činjenicu kako se za vrijeme Drugoga svjetskog rata u svim dokumentima NOP-a (Narodno-oslobodilačkoga pokreta) govorilo o Crnoj Gori i Boki Kotorskoj i kako je ono o Boki Kotorskoj na kraju rata jednostavno ispušteno. To će uzeti kao presudan trenutak u crnogorskem svojatanju Boke... Međutim, u velikosrbskoj politici svojatanja Boke najhitniji moment jest sam čin odvajanja Boke od matice zemlje." (Josip Pečarić, **Kako su komunisti "prodali" Boku Kotorsku**, "Hrvatsko slovo", god. IV, br. 170., Zagreb, 24. srpnja 1998., str. 16. - dalje: Pečarić).

Hrvatska pokrajina Dalmacija, u sastavu koje je bila i Boka Kotorska, do godine 1918. državnopravno bijaše nedjeljivi dio trojedne Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. Članovi društva **Hrvatski sokol** u Budvi god. 1914. s ponosom iztiču hrvatski kockasti grb, koji počinje s bijelom odnosno srebrnom kockom. Odmah po uzpostavi Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca bokeljski Srbi zahtijevaju izdvajanje Boke iz Dalmacije. Članom 135. Vidovdanskoga ustava od 28. lipnja 1921. predviđeno je, da se država SHS **mora** podijeliti na **oblasti** (pokrajine, područja) **kraljevom uredbom**, ako Zakon o podjeli na oblasti nije donesen na ustavom propisani način i u propisanu roku. Taj zakon naravno nije donesen, pa je podjela uređena kraljevom uredbom. Ta prevara nije oviše ni skrivena, što se vidi iz nastavka čl. 135. Ustava u kojemu stoji:

"Isto tako, ako se podjela zemlje vrši uredbom, po ovom članku, Crna Gora iz 1913. godine sa kotarom Bokokotorskim a bez okruga pljevaljskog i bjelopoljskog važit će kao oblast i vršit će funkciju oblasti po ovom Ustavu." (Pečarić, str. 16.) Ova je odredba provedena kraljevom Uredbom o podjeli zemlje na oblasti od 26. lipnja 1922., pa je tako **kralj** učinio najvažniji korak u osvajanju Boke Kotorske - odvojio ju je od Dalmacije (a time i od Hrvatske) i pripojio Crnoj Gori. Odmah počinje doselidba pravoslavaca u Boku, a sav se gospodarski, kulturni i prosvjetni život nastoji povezati uz Crnu Goru.

Godine 1825., kada se slavila tisućita go-dišnjica Hrvatskoga Kraljevstva, komunistička lista u Boki bila je ponovno vezana za Dalmaciju. U prigodi te proslave Hrvati grada Kotora postavili su spomen-ploču na prvostolnici Sv. Tripuna. Od tada je ona velikosrbima trn u oku. God. 1927. u Kotaru je pobijedila Hrvatska seljačka stranka i osnovan Hrvatski dom. God. 1928. odred Bokeljske mornarice sudjeluje na pogrebu Stjepana Radića u Zagrebu. Od 28. kolovoza 1931. Boka je u sklopu Zetske banovine. Već u školskoj godini 1929./1930. hrvatske školske knjige zamijenjene su srbskim i uvedena je "Istočna varijanta srpsko-hrvatskoga jezika". Sve više se postavljaju profesori iz Srbije i Crne Gore, kojima "zapadna varijanta" smeta. Povijest Srba uči se obširno, a hrvatska povijest podpuno smanjeno. Obširno se uči povijest Nemanjića, Dušanovoga carstva, kosovski boj i izdaja Vuka Brankovića, prvi i drugi srbski ustanci. Slično je i s književnošću i s gospodarstvom.

U absolutističkom razdoblju treba posebno iztaknuti rad hrvatskih povjesnika - svećenika: Ive Stjepčevića, koji je god. 1930. tiskao u Zagrebu važnu povijestnu razpravu **Prevlaka** kao i Pavla Butorca. Obrnuto od te dvojice i ukupnoga hrvatskoga svećenstva djelovahu biskup katarski Uccellini i župnik prčanjski don Niko Luković. U Prčanju je 3. ožujka 1935. postavljen spomenik kralju Aleksandru.

Na izborima god. 1935. u Boki Kotorskoj je za Mačeka glasovalo 1.455 birača, a za vladu 3.702; god. 1938. za Mačeka je glasovalo 49,03% birača, a za vladu 48,86%. Kandidat Boke Kotorske na Mačekovoj listi na izborima 1938. bio je Andeo Marković, koga su komunisti ubili negde 1944./1945. God. 1936. na općinskim izborima u Risnu pobijedio je komunist Nikola Đurković, poslije proglašen narodnim herojem, a u mjestima Muo, Prčanj, Stoliv, Lastva, Tivat, Perast i Dobrota pobijedio je HSS. Komunist Đurković je u Risnu na občini iztaknuo srbsku zastavu, dok su HSSovci u svojim občinama podigli hrvatske zastave.

(nastavit će se)

Fašizam i nacionalsocijalizam u demokratskoj Europi 1919.-1945. (VII.)

ODJECI JAČANJA AUTORITARNIH POKRETA I REŽIMA U HRVATSKOJ

Budući da su politički duhovi u Hrvatskoj između dva svjetska rata bili zaokupljeni skoro izključivo narodnoosloboditeljskim nastojanjima i otporom protu integralnom jugoslavensku odnosno unitariističkom velikosrbstvu, ideoložka se pitanja u pravilu nisu postavljala sama po sebi, nego se o njima razgovaralo i razpravljalo primarno u sklopu nacionalne borbe, odnosno u svjetlu spora između Beograda i Zagreba.

I tada su, kao i kasnije, ideoložke ocjene služile više etiketiranju i diskvalificirajući suparnika i protivnika, a manje su odražavale stvarna obilježja pojedinih političkih stranaka ili družvenih skupina. Tadašnji je Beograd s ostatkom Europe dijelio i snažno protuboljjevičko razpoloženje, kojemu je vjerojatno doprinosiла megalomanjska težnja Aleksandra Karađorđevića da na ruskome prijestolju naslijedi Romanove. *Obznanja* protu komunistima nije izazvala negodovanje demokratskog Zapada, a ujedno je stvorila pogodan instrument za borbu i protu drugim, makar nekomunističkim protivnicima.

Hrvatski otpor nekad je obtuživan za komunizam

Izvrstan primjer za to dat će **Stjepan Radić** i Hrvatska republikanska seljačka stranka. Pokušavajući godinama pomiriti svoje slavenske, pa i južnoslavenske simpatije s činjenicom hrvatske neslobode u Kraljevini SHS, Radić će okrenuti leda pravašima i pokušati sklopiti sporazum s Beogradom. Prevaren, obraća se inozemstvu. Obnavlja dodire sa sad već **Mussolinijevom** Italijom (a s Talijanima je pregovarao u doba Mirovne konferencije, kad se bila bitka za Istru, Zadar i otoke), obja londonske i pariške pravove. Znajući da će ga slušati samo ako govoriti ono što oni žele čuti, Rimu nudi da će svoju stranku okrenuti na "italofilski kurs", u Londonu i u Parizu govoriti o demokraciji, pravu na samoodređenje, slobodi. Ali, lijepe se fraze u politici ne računaju.

Razočaran, Radić odlazi u SSSR i učlanjuje HRSS u Seljačku internacionalu. Piše pohvalno o Sovjetskoj Rusiji, boljševizmu i tamošnjem položaju seljaka (u vrijeme kad milijuni ovih skapavaju od gladi izazvane boljševičkim gospodarskim eksperimentima). Jugoslavenski režim jedvaje dočekao kad će središnji hrvatski stranku, a time i sav narod proglašiti komunistima. Zatočeni Radić kapitulira; odriće se republikanstva, priznaje monarhiju i Vidovdanski ustav, postaje ministrom prosvjete u jugoslaven-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

skoj vladai.

Ali, time ne skida s Hrvata pogubnu etiketu sklonosti boljševizmu: hrvatske demonstracije nakon skupštinskog atentata koji je ipak izazvao zgražanje svega uljudenog svijeta, bivaju proglašavane komunističkim. Crne

Hrvatska smotra, jedan od najvažnijih hrvatskih časopisa uoči svjetskog rata

zastave izvješene na zagrebačkoj katedrali 1. prosinca 1928. režim hoće obezvrijediti na sličan način, pa se Radićev nasljednik, dr. **Vladko Maček**, očito ponukanim opovrgnuti te obtužbe: demonstracije nisu djelo komunista i "frankovaca", kako hoće režim, nego čin svjesne hrvatske mladeži. Ipak, ta obrana nije bila dobastna. I političara staroga demokratskog kova, nekadašnjega uvjerenog jugoslavenskog federalista, dr. **Antu Trumbića**, koji u jesen 1928. obilazi europske prijestolnice, tražeći pomoć za svoj narod, propitkuju jesu li Hrvati doista komunisti.

Kad uskoro u tuđinu ode dr. **Ante Pavelić**, a za njim i Mačekovi izaslanici ing. **August Košutić** i dr. **Juraj Krnjević**, godinama će se morati braniti od podmuklih obtužbi da su i oni komunisti. Ta je obtužba u to vrijeme bila najdjelotvornija (kao što je kasnija bila

djelotvorna obtužba za fašizam i "fašizam"), pa se režim njome obilato služio. Naravno da ona nije imala nikakve veze sa stvarnim prilikama i stvarnim raspoloženjem hrvatskog naroda, koji je sve do druge polovice tridesetih godina u interesu narodnog oslobodenja zatomio čak i stranačke razlike i nadmetanja, a kamoli ideoložke prijepore i pitanja.

Podsjećajući na nadstranače i slogan, koja je u hrvatskoj javnosti vladala nakon skupštinskog atentata, **Tias Mortigija** iztiče kako su se hrvatski nacionalni redovi okupljali oko "ideje političkog slobodarstva i nacionalnog oslobodenja, nikakvi drugi 'ideološki' kompleksi ni doktrina, jedina teza: teza neo(d)stupnog prava na slobodan život u vlastitoj državnosti". U tom se svjetlu jednak podupiralo Mačeka u domovini i Pavelića u inozemstvu. Da su ideoložka pitanja posve periferna i za emigraciju, domovinsko je javnosti, napominje Mortigija, svjedočila jedna Pavelićeva poruka "u kojoj je stajalo, kako protivnici hoće njegova nastojanja 'okrstiti fašizmom, frankovstvom', da bi tako 'kompromitirali ljude i djela'; ovo se odlučno odbijalo i isticao se narodnooslobodilački cilj."

Dinamičan družbeni razvoj u predratnoj Hrvatskoj

Kako nema diktature bez diktatora, atentatom u Marseilleu okončano je razdoblje otvorene diktature. Marseille je imao i niz drugih važnih posljedica. Svjetska je javnost postala svjestna dramatičnosti hrvatskoga (i makedonskog) nacionalnog pitanja i trošnosti Jugoslavije. Težište se hrvatske oslobodilačke borbe iz emigracije preselilo u Domovinu, a Aleksandrovom smrću srbstvo je postalo bitno oslabljeno, jer ga je Aleksandar uspio razdrobiti i sprječiti nastanak novih narodnih voda formata **Nikole Pašića** ili **Ljube Davidovića**.

Uzporedno s tim promjenama, na europskoj su se i svjetskoj političkoj pozornici zbivali krupni poremećaji. U Njemačkoj je pobijedio **Adolf Hitler**, a Italija se spremala na stvaranje novoga Rimskog carstva. Jačanje revisionističke fronte potaklo je zbijanje antirevisionističkih redova, kojima od 1934/35. odlučno pristupa **Staljinov** SSSR. Slamanje versailleskog poredka i smrtnu kružu Družtva naroda prati i zaoštravanje ideoložkih suprotnosti, koje kulminiraju u španjolskome građanskem ratu. U pučkofrontaškim pokretima jača utjecaj komuni-

sta, a njima na utuk u svim europskim zemljama rađaju se skupine i pokreti sa simpatijama prema Mussoliniju i Hitleru.

Neke od tih skupina doista iz ideoložkih razloga simpatiziraju s desnim autoritarnim ideologijama, ali većina od njih - razbijača versailleskih okova - traži pomoć tek radi ostvarenja nacionalnih ciljeva. Protu anglofrancuzkome političkome i gospodarskom redu saveznika se moglo naći samo na drugoj strani. Dakako, Rim i Berlin bili su syesni tih okolnosti, pa su se njima - posebice Hitler - znali višešto i služiti.

Poštarska plaćena u gotovini

život

2
Veljača
1939
God. XX

SADRŽAJ

Prij. XI. Veliki (Stj. Tomašić) Poglavica D. L.	str. 6
Postupljivanja sudjelujućih (Ivan Nikolić D. L.)	str. 7
Lidersko odzvivanje u naučku (Dr. D. Gračanin)	str. 7
Dr. Asenil Cepulić (prof. Dr. Žanek)	str. 9
Rudnik o Dr. Emilio Cepuliću (M. Krupić)	str. 9
Calderon de la Barca (Dr. K. Dušak)	str. 9
Problem Vladičine učilište kod novih (Nastavnički)	str. 11
Medunarodne utrke kod ženkih sovrem. (J. Laura)	str. 12
Uz vratno problem Školske omadbine (Marina Label)	str. 12
Kazisnoštvo	str. 19

Isusovački je "Život" upozoravao na opasnosti od komunizma i nacizma

Nacionaliste malih naroda, borce za slobodu, pljenilaje drzkost, revolucionarnost i dinamizam pokreta koji su vladali Njemačkom i Italijom i koji su, u to vrijeme, ubirali uspjehe kako na narodno-političkome, tako i na gospodarskom planu. Naravno da se radilo o nečem drugom, a ne o ideologiji. "Okupio sam svoje prijatelje" - piše **Anvar el-Sadat**, kasnije karizmatični egipatski predsjednik - "i rekao im da bismo i mi morali slijediti Hitlerov primjer i krenuti na marš od Mit Abul-Kumado Kajira."

Jedan od najistaknutijih branitelja parlamentarne demokracije u Hrvata i uvjereni anglofil, **Vinko Krišković** (za kojega će kasnije švicarski konzul u Zagrebu napisati da ga je Pavelić izabrao za prvoga osobnog savjetnika!), ovako objašnjava snagu fašizma i njegovu djelomičnu primjenjivost u onodobnoj borbi za nacionalno oslobođenje:

"...Na kraju se pokazalo, da je fašizam u praktičnoj politici, u metodama, kako će

postići svoje svrhe, pretekao demokracije osim onih spomenutih malih. Umio je svojom ideologijom kao nekom kolektivnom omamom krda okupiti čitavu naciju oko jedne misli i cilja. Dotle su velike demokracije propuštale doskočiti neznanju i političkoj nesposobnosti naroda, da je s njih parlamentarni sustav sve više hramao, zanemarile su ga politički odgajati, buditi u njemu brigu za javne poslove i svijest njegove odgovornosti u prilikama, koje su mu se nadale. (...) Fašizam je narodima nestrpljivim, rastrojenim živaca, uvrijeđenim, što u svijetu ne broje kako zaslužuju, donio čast, slobodu od moralnih stega, heroizam i legende, koje podstiču narodni ponos, a nada sve brzo shvaćanje, još bržu odluku i neodgodnu akciju u jednoj ruci."

Sva ta europska previranja nisu mogla ostati bez odjeka u Hrvatskoj. I nesumnjivo bi pristaše režima koji su bili na vlasti u Italiji odnosno Njemačkoj bili brojniji i u Hrvatskoj, da Treći Reich nije bio čvrsti zegovornik obstanka Jugoslavije, a Mussolinijeva Italija lavirala između pogodbe sa Srbima na štetu Hrvata i ograničenoga korištenja hrvatskog čimbenika u pritisku na Beograd. Zbog toga su profašističke i pronacističke skupine u Hrvatskoj trajno ostale marginalne. Ipak, sredinom tridesetih godina u Hrvatskoj također dolazi do idejnog raslojavanja, koje će narušiti dotad postojajući i primarno vanjskim diktatom utvorenju narodnu slogu. Opet su ključni razlog različiti pogledi na potrebe i interese hrvatskog naroda.

Nedvojbeno pod dojmom jačanja Nje-
mačke i Italije, Maček sve jasnije i odlučnije
i javno zauzima pozicije jugoslavenskog re-
formista. Uzporedno s tim, stranka počinje
oponašati kretanja u Europi i želi obuhvatiti
totalitet hrvatskog društva. Osniva se *Go-
spodarska sloga* i polažu temelji Hrvatske
seljačke, potom i Građanske zaštite. Preds-
jednik stranke daje se slikati na bijelom
konju i nazivati "vodom", a odpadnici od
HSS-a proglašavaju se narodnim neprijatel-
jima i "pokvarenom gospodom". Dok HSS
nastavlja čvrst savez s izrazito jugoslavens-
ki orijentiranim *samostalcima*, započinje
nastojanje da se hrvatski nacionalisti
(najčešće pogrdno, neprecizno i pojed-
nostavljeno nazivani "frankovcima") izoli-
raju i prokažu kao strani plaćenici. Radi toga
Maček odbija Pavelićeve prijedloge za nas-
tavak suradnje, što izaziva i Trumbićevu
nezadovoljstvo.

Takva politika rađa reakciju na hrvatskoj strani. Niču nacionalno i intelektualno izgrađene skupine, koje pokreću svoja glasila i listove, nastojeći izboriti prostor u hrvatskoj javnosti. Među tim skupinama i organizacijama također postoje zнатне razlike, ali ih objedinjuje nemirenje sa Mačekovom reformističkom politikom i, bar kod većine, čvrsta vjera da upravo nove prilike u Europi donose prigodu za ostvarenje samostalne države.

Matica hrvatska, Hrvatska smotra, Hrvatski narod...

Jedna od jezgri toga novog kretanja jest Matica hrvatska pod vodstvom **Filipa Lukasa**, razočaranoga Jugoslawena. U to će vrijeme neobično utjecajni mjesecašnik *Hrvatska revija*, koji je urediavao Blaž Jurilić, otvoriti svoje stranice hrvatskim nacionalistima (**Mile Budak**, **Mladen Lorković**, **Edo Bulat**, **Vilko Rieger**, **Mile Starčević**, **Julije Makanec**, **Vatroslav Murvar** i dr.). Prvih su godina u *Hnatskoj*

OMLADINA

S A D R Ź A J

SLOVÁKIA	
Hesnáček, Ján: Život, dobro a sťačalci	52
Nikola Antona Dolce prekvapenie	53
T. D. Ušanec zahrada mokrašov	55
Smešné Mikuličky: Bava vod žilina	56
Peter Vilim: Milivoj Pavlik: Mikuláš z Žitav	57
Frankopani	58
České noviny	59
Kačica: Písací masívneho čitateľa	60
Baláž, Ján: Písací masívneho čitateľa	61
Bernd Bräuer: Pôvodné duchovné Niemands	62
Hans Dammer: Čo Durchnik	64
LÍSTOK	
Reštice: Žižka Baran: Matyáš odčítanie na	65
úplneku	66
Petr Hruščov: František Pavlik: Sverremen Izraelan	67
Jaromír: Janín milenci	68
Lukášová: Matka skupinka Zadružník: Vod-	69
odhora Matice Slovenskej Zadružník	70
Frigor Ríkard: M. F. Dusourek: Štefan	71
Sloboda a Sovetský Rast	72

1936
/37

SLIKE	
Croat Stepan: Apotek sv. Petar	61
Croat Stepan: Ikon tihra trgovce iz hrama, detalj	67
Croat Stepan: Ikon tihra trgovce iz hrama, detalj	77
Croat Stepan: Ikon tihra trgovce iz hrama, detalj	77

*Pramatičina "Omladina" okupljala
je niz budućih
iztaknutih intelektualaca*

reviji obilno surađivali i komunisti. Kad se, međutim, Lukas 1933., povodom jednoga najavljenog, ali neodržanog **Krležina** predavanja, očešao o ruski komunizam, očito ciljajući na komunizam u Hrvata, koji je zbog svoga internacionalističkog predznaka u neskladu s nacionalnim interesima i interesima Matice hrvatske kao nacionalne udruge, komunisti su prekinuli suradnju s časopisom, a **Cesarec** je izišao iz Matičine Upravnog odbora, prosvjedujući na taj način što mu *Revija* nije tiskala odgovor na Lukasov članak.

Iako postupno usvaja sve jasnija protukomunistička gledišta, Matičin časopis primot neće početi simpatizirati s nedemokratskim strujanjima. Naprotiv, on će se otvoreno zalagati za slobodu i demokratska načela, te istodobno jasno upirati prstom u štetnost rasnoga i klasnog pristupa društvenim zbivanjima, koji stvarnost prikazuju kao "krvavo razbojište", prijeteci svijetu "novim iskušenjima, strašnjim i monstruoznijim od iskušenja u svjetskom ratu i u njegovim posljedicama" (A. Haller).

(nastavit če se)

SLOBODA I NEPRIJATELJ

PSALAM 137(136)

Na obali rijeka babilonskih/sjedasmo i plakasmo/spominjući se Siona;/o vrbe naokolo/harfe svoje bijasmo povješali,/kada naši tamničari/zaiskaše od nas da pjevamo,/porobljivači naši zaiskaše da se veselimo;/”Pjevajte nam pjesmu stonsku!”

Kako da pjesmu Jahvinu pjevamo/u zemlji tudinskoj!/Nek se osuši desnica moja/Jeruzaleme, ako tebe zaboravim!/Nek mi se jezik za nepce prilijepi/ako spomen tvoj smetnem ja ikada,/ako ne stavim Jeruzalem/vrh svake radosti svoje! /

Ne zaboravi, Jahve, sinovima Edoma/kako su u dan kobni Jeruzalemov/vikali oni: "Rušite!/Srušite ga do temelja!"Kćeri babilonska, pustošiteljice,/blažen koji ti vrati milo za drago/za sva zla što si nam ih nanijelai/Blažen koji zgrabi i smrška/o stijenu tvoju dojenčadi

U znamenitoj ***Prognanikovoj pjesmi*** psalmist, duboko pročućeno, tuži nad sudbinom Izraelova naroda u babilonskom sužanjstvu, prvom od bezbroj egzodusa u njegovoj povijesti od iskona do suvremena doba. Razgnjevljen zbog zala, bezakonja i grijeha sinova i kćeri izabranog naroda, Jahve daje vlast babilonskom kralju Nabukodonozoru da osvoji i pohara Jeruzalem, a Izrael odvede u sedamdesetgodišnje robstvo. "Zato ovako govori Jahve nad Vojskama: Jer niste poslušati mojih riječi, evo, ja ću poslati i podignuti sve narode sa sjevera - riječ je Jahvina - i slugu svogja Nabukodonozora, kralja babilonskoga, i dovest ću ih na ovu zemlju i na njene stanovnike, i na sve okolne narode; izručit ću ih kletom uništenju i učinit ću ih užasom i ruglom, vječnim razvalinama. Sva će se zemlja pretvoriti u pustotu i pustinju, i svi će narodi služiti kralju babilonskom sedamdeset godina" (Jeremija, 25,1-11).

I po knjizi Kraljeva, Ljetopisima, pa proruču Danijelu, riječ je o pravednoj kazni Jahvinoj. Ali, psalmist ne piše povijest. On fiksira ponižavajuće stanje sužanjstva naroda i sučeljava mu pjesnički san o izgubljenoj slobodi i domovini. Psalam se ubraja u tužbalice, gdje se vjernik, ili cijeli narod, u egzistencijalnoj nevolji obraća vapajem Bogu za milost i pomoć. Ali, po mnogočemu je on jedinstven i posebno nadahnjujući, u pozitivnu no i negativnu smislu.

Piše:

Barko GAŠPAROVIĆ

Iz kolektivne, zborske žalopijke, odjednom prijelaz u osobni zavjet: "Nek se osuši desnica moja/Jeruzaleme, ako tebe zaboravim" Može se, istina, taj obrat uzeti kao dio za cjelinu, pojedinac kao figura za zajednicu, opet se tu zbiva prelamanje kolektivnoga i personalnog. U takvim situacijama, uostalom, ni nema osobne sudbine; ona se utapa u jedinstven osjećaj opće nesreće. Psalam je paradigmom dvostruka gubitka, najjačega i najbolnjeg: slobode i domovine. Jedino što preostaje jest sjećanje i otud izvučen zavjet: nikada ne zaboraviti! Jer, zaborav znači konačan nestanak i duhovnu smrt. Dokle god nešto jest u pamćenju, u snu, dotle i opstoji i - pokazuje sva povijest - mora se, kad-tad, ozbiljiti. I opet, ovdje, sami od sebe, neodoljivo naviru, u prethodnoj meditaciji već navedeni, stihovi Silvije: "Slobode koji nema, taj o slobodi sanja/Ah, ponajlepši san!" **Vratimo** se, međutim, psalmu i njegovoj svezi s ostalim tužalkama, posebice s Psalmom 79(79), u kojem se, evocirajući isti događaj, bugari nad razorenim Jeruzalemom. U njemu je primijenjen stalni obrazac: opis samoga događaja, vapaj Jahvi za milost, oprost grijeha i pomoć u nevolji, molba da se Jahve osveti neprijateljima Izraela, napokon obećanje buduće vjernosti i hvale Bogu dovjeka. **Prognanikova pjesma** pokazuje drukčiji raspored: opis sužanjstva s iskazom boli zbog poniženja, potom zavjet na nezaborav Jeruzalema=slobode=domovine, napokon poziv, posve u duhu staroga Zakona, da se vrati milo za drago, oko za oko, Zub za Zub. Ali: nigdje nije taj poziv na osvetu iskan strasnjom, bezbožnjom i neljudskijom doslovnom slikom.

Usporedimo s Psalmom 79: "A našim susjedima vratи sedmerostruko u krilo/pogrdu koju nanješ tebi, o Jahve!" U učinku, kvantitativnom, to jest strašno (i nije slučajan broj sedam, kontrapunkt novoga Zakona dat će Isus i opet tom brojkom, kad odgovara Petru na pitanje o oprostu: "Ne kažem ti (da oprostiš) do sedam puta, nego do sedamdeset i sedam puta", Matej, 18,22); no jezikom posredovana doslovna slika smrškavanja dojenčadi neusporedivo je strahotnija. Tako se potresan i duboko ljudski san o slobodi, odjednom poantiran osvetničkom mržnjom

u najgroznijem obliku, preokreće u vlastitu, drastičnu, suprotnost. Jer: po čemu, bitno, se taj, makar i samo zamišljen, čin razlikuje od, primjerice, pokolja Nevine Dječice?! Otvaramo uklet i nerazrešiv krug mržnje i osvete, eo **ipso** ulazi se u drugi oblik neslobode, jer je sloboda postignuta potpunim zatiranjem bližnjeg, pa makar i neprijatelja (u balkanskoj krvavoj folkloru znana po užasnoj, na žalost toli često tijekom povijesti i provođenoj, velikosrpskoj izreci "do istrage vaše ili naše"), tek izvanjski privid, a nikako unutarnje bivstvo i bitak.

Ovo nas, pak, uči da puno i pravo ostvarenje slobode, kako osobe tako i naroda i domovine, pridolazi jedino preko mukotrpna puta oslobođanja od, toliko (odveć) ljudskog, nagona za osvetom (pravednom ili nepravednom) i mržnjom na Drugog. Ako je već teško čovjeku (pokazuje nam to iskustvo) nesebično ljubiti i bližnjega svoga, vjerojatno mu je nemoguće slijediti onu najtežu Isusovu zapovijed: da valja ne samo oprostiti, već i ljubiti svoje neprijatelje (Matej, 5, 43-48; Luka, 6, 27-38). Da li, ipak, nemoguće? Bijaše pojedinaca, rijetkih, koji se tome sasma približiše. Pada mi ovdje na pamet potresna sekvenca iz filma **Ghandi**, u kojoj taj veliki mirotvorac Hinda, koji ga pita što da učini kako bi okajao grijeh ubojstva nekih muslimana, kaže: "Otiđi, posvoji muslimansko dijete i odgajaj ga kao svoga sina".

Ipak, krajnja, božanski logična, konsekvenca temeljnih zapovijedi ljubavi prema Bogu, bližnjem i samome sebi, bi ostvarena u apsolutnoj punini jedino Isusovom osobom Bogočovjeka. A to znači i konačnu, apsolutnu, bitno eshatološku Slobodu.

Izaći iz vječite povijesne aporije grijeha i kazne, mržnje i osvete, praštanja i nezaborava, egzodusa i povratka u Obećanu Zemlju, bližnjeg i neprijatelja, slobode i neslobode, dano je čovjeku tek u eshatološkoj projekciji, dakle: u prostoru izvanvremenita i onozemaljaskog božanskoga blaženstva. Je li nam, dotle, stoga zadano sveudilj pjevati **Prognanikovu pjesmu**? Ili se od nje, daj Bože, možemo, bar malo, pomaknuti prema rečenoj projekciji?

Pitanje nek' ostane otvoreno, u nadi. A ona, znamo, umire posljednja.

Dr. MILAN pl. ŠUFFLAY

U SVOME INAŠEM VREMENU

čenjak svjetskog glasa, nacionalni ideolog izvorne starčevičanske usmjerbe, lučonoša hrvatske misli u borbi protiv pogubnog jugoslavenstva, veliki erudit i literarni stilist, poginuo je od zločinačke ruke plaćenog beogradskog ubojice Branka Zwergera pred 68 godina.

I danas nam proročanski zvuče njegove riječi:

...Dok s Balkana kroz 500-godišnju bizantinsko-tursku retortu juri 14. vijek - hrvatski nacionalizam označuje jedan od najsnažnijih bedema zapadne uljudbe. Dok je ova ugrožena, a danas jest, hrvatski nacionalizam ne znači... lokalni patriotsam, već lokalnu službu čitavom bijelom Zapadu, i zato je apsolutno pozitivan... Na rubu Balkana, na granici Istoka i Zapada, katoličanstva i pravoslavlja, evropske kulture i barbarstva - ime hrvatsko, krv hrvatska ne znači samo naciju! Hrvatska krv tu znači civilizaciju. Hrvatstvo je tu sinonim za sve što je lijepo i dobro stvorio europski Zapad... Zapadnjački katolički Hrvati nemaju što tražiti na pravoslavnom Balkanu. "

Dr. Milan pl. Šufflay rođen je u Lepoglavi, srcu Hrvatskog Zagorja, 1879. godine. Odvjetnik je staroga hrvatskog plemstva, koje je njegovu predku Matiji podario hrvatski kralj i austrijski car Leopold I. davne 1675. g. Na to plemićko porijeklo bio je Milan Šufflay vrlo ponosan, premda mu osim titule nije donijelo nikakve posebne materijalne prednosti. Naprasna smrt ovog velikog Hrvata i Europejca izrežirana je jednako kao i cijeli niz podmuklih ubojstava i atentata protiv hrvatskih rodoljuba. Svi konci "režisera" takve politike prema Hrvatima u "bratskoj zajednici triju jugoslavenskih plemena" vučeni su direktno iz Dvora kralja Karadorđevića u Beogradu. Umro je u Zagrebu 19.02.1931.

Šufflay je samo jedan iz plejade hrvatskih mučenika koji su dali život za slobodu Hrvatske. Sjetimo se još samo nekih: Soldina, Hranilovića, dr. Ive Pilara, sibinjskih i senjskih šrtava, poginulih u Velebitskom ustanku, poginulih seljaka iz okolice Zagreba prilikom tzv. "žigosanja stoke" 1921., Stipe Javora koji je podlegajezivim mučenjima u Srijemskoj Mitrovici - i da ne nabrajamo

Piše:

Mr. Darko SAGRACK

dalje.

ZNANSTVENIK SVJETSKOGA GLASA

U hrvatskoj kulturnoj i političkoj povijesti ima malo osoba ravnih liku i djelu Milana pl. Šufflava. U njemu su sintetizirani: znanstvenik svjetskoga glasa, pisac is-

Dr. Milan pl. Šufflay

tančanog stila, erudita s kulturnim pečatom iskonskog hrvatskog plemića s tristogodišnjom plemićkom tradicijom - i prije svega dalekovidni političar koji je prvi nakon gubitka hrvatske samostalnosti u Versailleskoj Jugoslaviji slomio okove velikosrpskog centralizma, tražeći "uskrišenje Tomislavove države" niti tri godine nakon "ujedinjenja".

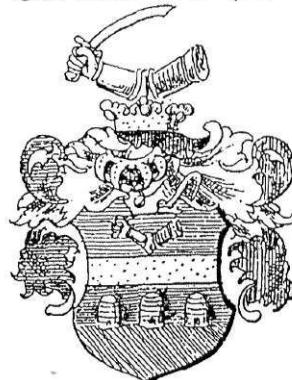
Teško je zamisliti da netko može Domovini dati više nego što je dao hrvatski aristokrat duha Milan pl. Šufflay. Maturirao je u Donjogradskoj gimnaziji kao najbolje klasificiran đak. U razred je isao s kasnjom elitom hrvatskog javnog života: Vladkom Maćekom, Brankom Šenoom, Većeslavom Wilderom, Milivojem Vidrićem. Mladi Šufflay daleko je odsakao od svojih kolega. Bio je jedini plemić, najdarovitiji, ali i najbuntovniji. Prvi u znanju, ali i prvi u đačkim psimama. Pun temperamenta i uvijek spremjan

na šalu, ali i prvi u floretu i mačevanju.

Profesor prije tridesete

Svoju publicističku djelatnost počeo je kao urednik đačkog lista "Nada". Doktorirao je s 22 godine. Kao mladi doktor filozofskih znanosti odlazi u Beč na postdiplomsko usavršavanje. Kao jednom od najboljih postdiplomanata Bečka akademija znanosti izdaje mu (na njemačkom) rad o dalmatinskim privatnim ispravama i notariatu - "Die Dalmatinische Privaturkunde". Iz Beča odlazi u Budimpeštu na daljnje studije, a od tada počinje Šufflayeva dugogodišnja veza s Ugarskom. Četiri godine radi u Ugarskom nacionalnom muzeju. Objavljuje cijeli niz znanstvenih radova u vodećim mađarskim časopisima. Napomenimo daje Šufflay perfektno govorio više europskih jezika, a bio je i odličan poznavalac latinskog i staro-

SUFFLAY de OTRUSSEVCZ.

Plemićka grbavnica obitelji ŠUFFLAY de OTRUSSEVCZ

(iz pismohrane Darka Sagraka)

grčkog jezika.

Već s 29 godina postaje u Zagrebu sveučilišni profesor. Antimadarski nastrojeni zagrebački studenti nisu oduševljeno prihvatali mladog profesora, koji je upravo stigao iz Budimpešte. Šufflay je u svojem prijateljskom stavu prema Mađarima intuitivno osjećao da Hrvatima od Mađara prijeti daleko manja opasnost nego od Srba. Za borbu protiv mađarskih posizanja Hrvati su imali cijeli instrumentarij političke borbe za svoju samosvojnost, dok ih je, s druge strane, ideja jugoslavenstva bacala u 'n-

aručaj' velikosrpskog hegemonizma.

Pravaš i stekliš Šufflay već je kao vrlo mlad osjetio da Hrvatima glavnju i praktički jedinu opasnost predstavljaju Srbi.

Domovinski rat potvrdio je svu ispravnost Šufflajevih razmišljanja o Mađarima. I Madari i Austrijanci prvi su stali na stranu nove mlade europske države Hrvatske.

Jugoslavensko prisilno umirovljenje

Raspadom Austro-Ugarske monarhije i uspostavom kraljevine SHS, novi režim umirovljuje Milana pl. Šufflaya, premda nema niti 40 g. života. Od tada počinje Šufflajeva beskompromisna borba za hrvatsku samosvojnost. Šufflav je svjestan da su Hrvati u novu državnu tvorevinu SHS došli protiv svoje volje - političkom obmanom i prijevarom. Kao iskusnom povjesnikujasno mu je da hrvatsko državno pravo u novim okolnostima ne može biti djelotvorno. Njemu se suprotstavlja stvarnost srpske okupacije s nivellatorskim tendencijama na svim područjima javnog i političkog života. Dolazi do promicanja misli i politike tzv. 'jugoslavenskog narodnog jedinstva', u kojem su Hrvati postali obično pleme 'jugoslavenskog' naroda. Šufflay intuitivno osjeća da se u tim okolnostima treba striktno držati doktrine Oca Domovine. Da bi se suprotstavio ideji 'Velike Srbije' aktualizira pitanje Crvene Hrvatske. Piše znanstvene rasprave o Crvenoj Hrvatskoj i ispravno smatra da Hrvati imaju pravo pozivati se na tisućljetno narodno pamćenje i svijest o Crvenoj Hrvatskoj.

3,5 godine - u tamnicu

Milan Šufflay lučonošaje misli da su Hrvati na Balkanu oduvijek stajali na crti obrane zapadne civilizacije kao 'Antimurale christianitatis'. Protiv nadora velikosrpske ideje O Dušanovom carstvu poput diva diže se Milan Šufflay i opominje Hrvate neka proučavaju svoju povijest, pa kaže: "Proti srpskom carskom dijademu ideja Tomislavove države ne smije biti mrtva". Njegova ideologija dovodi 1920. do prvog veleizdajničkog procesa u Karadorđevićevoj SHS. Šufflay, dr. Pilar i drugi budu okrivljeni da su željeli uskrisiti Tomislavovu državu. Tim procesom pale su sve maske 'bratske zajednice južnoslavenskih plemena'. Pribičević i Dvorska kamarila otkrili su pravo lice.

Na tom procesu dr. Šufflay rekao je svoje povijesne poznate misli: 'Meni kao filozofu 1 slobodoumnome Hrvatu potpuno je sve-

jedno, sjedio ja u malim uzama Sudbenog stola, ili da došavši na tobožnju slobodu, dođem u veliku tamnicu, u kojoj na sreću samo privremeno čami cijeli hrvatski narod.' Branio gaje njegov politički istomišljenik i prijatelj, odvjetnik dr. Ante Pavelić, ali je unatoč briljantne obrane Šufflay suden na dvije i pol godine tamnica.

Smrt na asfaltu

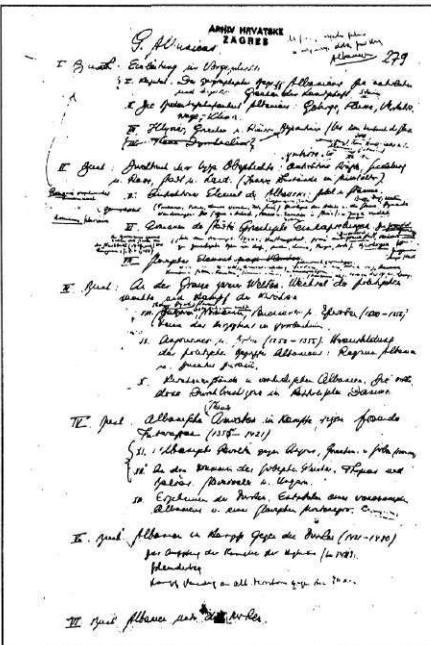
Jedan od najjačih hrvatskih inteligenata, jedan od najintuitivnijih umova bio jevladajućem beogradskom režimu toliko opasan da je samo 8 godina nakon izdržane kazne morao umrijeti na zagrebačkom asfaltu od zločinačke ruke policijskog agenta Zvergera, koji je ugasio taj plemeniti život velikog Hrvata udarcom željezne motke u glavu. Policijski režim zataškao je ubojstvo - ali ubo-

i stvore federacije (!), to bi bila čista balkanska kreacija. U njoj bi Hrvati izgubili ono što je u njima najbolje, izgubili bi smisao za zapadnu civilizaciju... Drina je vječna razlučnica, limes aeternitatis koja dijeli civilizacije, kulture i narode." Veliki vizonar, obilno potkovan povijesnom i filozofskom znanosti, znao je da se na Drini mora zadržati granica između interesnih sfera Istoka i Zapada. Potvrdu je dobio 1945. sporazumom potpisanim na Jalti.

Nakon ubojstva Milana pl. Šufflaya glas prosvjeda digli su najveći umovi tadašnje Europe, Nobelovci Albert Einstein i Heinrich Mann, brojni rektori sveučilišta, albanски kralj Zogu, mnoštvo sveučilišnih profesora najpoznatijih fakulteta u Mađarskoj, Njemačkoj, Austriji, Francuskoj... Nobelovci su pozvali putem Međunarodne lige za prava čovjeka cijelokupni kulturni svijet da digne glas prosvjeda. Smrt hrvatskog mučenika uzdrmala je javno mnjenje Europe. No, srpski vlastodršci slabo su marili za to. Politika Garašanina provodila se sustavno i bez milosrda.

Pola stoljeća prešućivanja

Tvorac kapitalnog djela "ACTA ALBANIAE", povjesnog romana "KOSTADIN BALŠIĆ", pisac jedne od najboljih knjiga eseja u hrvatskoj književnosti "Hrvatska u svjetlu svjetske historije i politike", prvog hrvatskog science-fiction romana "Na Pacifiku 2.225", suradnik brojnih uglednih znanstvenih časopisa u mnogim evropskim zemljama, kreator hrvatske nacionalne ideologije u prvim desetljećima 20. stoljeća, velik žrec i vidovnjak, hrvatski mučenik koji je tamnovoao u Srijemskoj Mitrovici i kojeg su naposlijetu podmuklo ubili 19. veljače 1931. u 52 godini plodnog života - prešućivan je u svih 45 godina vladavine jugounitarističke strahovlade, a i danas je još uvijek marginaliziran i u povijesnim udžbenicima, nastavnim programima na fakultetima i u općem vrednovanju hrvatske kulturne i političke baštine. Osnutkom NDH preimenovana je Masarykova ulica u ulicu Milana pl. Šufflaya, da bi je 'osloboditelji' Zagreba odmah u svibnju 1945. ponovno prekrstili u Masarykovu. Nakon uspostave hrvatske državnosti nismo dirali u Masarykovu ulicu (?!), a za Milana Šufflaya bio je dovoljan jedan odvojak od Bijeničke ceste sa svega nekoliko kuća.

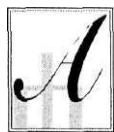

Šufflayev vlastoručno pisan (nje-mačkim jezikom) načrt sadržaja nje-gova kapitalnog djela ACTA ALBANIAE, od kojeg je uspio izdati samo prve dvije knjige

jicu je ipak dosegla ruka pravde. Za vrijeme NDH uhićenje i osuden na smrt.

Srbija je dala nalog svojim agentima da Šufflaya ubiju u magleno zimsko veče 18. veljače 1931. (umro je u bolnici ujutro 19. veljače), jer ga se bojala kao glavnog stjegonoše hrvatske nacionalne ideologije, koja je nakon ubojstva Stjepana Radića i hrvatskih zastupnika u beogradskom parlamentu, počela otvorenu borbu protiv Beograda. Vidovitost Šufflaya vidljiva je iz ovih njegovih riječi: "A da se i polomi Dušanovo carstvo

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (4.)

NTUN DABINOVIC je u dotadašnju hrvatsku historiografiju unio neka nova motrišta glede vladanja kralja Zvonimira i njegova podrijetla. O tomu iz njegove knjige **Hrvatska država i pravna povijest** (Matica Hrvatska, Zagreb 1940.) donosimo najvažnije ulomke:

"Stajale stvari kako mu drago, Petru Krešimiru su se s vremenom poredale nove poteškoće. Isto naime kao što je u Primorju bilo borbe između romanskih grada, pristalica latinske, i Hrvata, pristalica slavenske službe Božje, pojavila se je, čini se, takva oprečnost i u Slavoniji" (str. 83.).

"Tu je brzo došao do ugleda raniji zapovjednik hrvatske krajine prema njemačkoj Zvonimir, koji je uzeo za ženu Jelenu, kćer madžarskog kralja Bele I. (1061. - 1063.), te je pod nama nepoznatim okolnostima proširio svoju vlast na savsko - dravsko Međurječe i valjda na krajeve oko Srijemske Mitrovice. Ime Dmitra, što ga je Zvonimir preuzeo, naslućuje naime na neke veze s tim krajima" (str. 83.).

"Sada, pošto je znatno povećao svoju teritorijalnu vlast, mogao je Zvonimir nastupiti svjesnije prema samome kralju, premda je ugled Petra Krešimira svakako bio narasao, pošto je svoju vlast proširio i na Bosnu. Bosnom su naime, baš od toga vremena, zavladali **banovi**, a banski se naziv smatra isključivom hrvatskom osobinom (Šišić)" (str. 83.).

"Do promjene je došlo već godinu dana nakon što je Petar Krešimir stupio u tjesnje veze s Bizantom. Car Roman IV. je zarobljen od Turaka u bitci kod Manzikerta (1070.). Odmah iza toga su Madžari provalili u Srijem i preko Dunava. U Pomoravlju i Povardarju se digoše Bugari na oružje. U tom trenutku je i Petar Krešimir, sve jedno da li milom ili silom, okrenuo leđa bizantskom savezništvu. Tijekom ustanka god. 1072. i 1073. su hrvatski odredi vojevali rame uz rame s Bugarima protiv Bizanta" (str. 83.).

"Usporedo s ovom promjenom u držanju Petra Krešimira vrši se prom-

Piše:

Tomislav HERES

jena i u pitanju nasljedstva na hrvatsko prijestolje. Dok se u ranijim listinama spominje uza kralja njegov sinovac i nasljednik knez Stjepan, navode tri lis-

*Dar hrvatskog naroda sv. Ocu Papi
1925. prigodom 1000 godišnjice
hrvatskog kraljevstva
(djelo Ive Kerdića)*

tine iz god. 1070. i 1073. uza kralja bana Dmitra Zvonimira kao dežigniranog (designiranog, označenog) nasljednika. Kralj se je tako morao snaći s time, da se u redu nasljedstva izvrši promjena, koja nije mogla odgovarati njegovim željama. Petar Krešimir nije dugo živio poslije bugarskog ustanka: oko polovine 1074. god. ga nije bilo više" (str. 83.).

"Sa strane pristaša slavenske službe Božje, svećeničkog braka i samostalnost hrvatske crkve prema Splitu dizali

su se glasovi protiv upletanja rimskih prelata u hrvatske unutrašnje poslove" (str. 83.).

"Prirodna bi stvar bila, da je na prijestolje stupio sinovac Petra Krešimira Stjepan. Alije već od god. 1070. Stjepan bio potisnut u pozadinu, kako se vidi iz ninskih listina te godine, te se je uz kralja javljao ban Zvonimir. Tek dosta kasnije, god. 1078., sastavljena je čudnovata izjava ovoga posljednjeg izdanka Trpimirove loze, u kojoj očituje, da radi teške bolesti mora tražiti liječka svojim grijesima u samostalnoj tišini" (str. 84.).

"Otmica kralja Slavca i nastup dužda Silvija dadoše poticaj trećoj stranci, koja se je okupila oko bana Zvonimira. Sada je, valjda podpomognut od mađarskog kralja Geze (1074. - 1077.), preuzeo naslov 'kneza Hrvatske i Dalmacije po milosti Božjoj'" (str. 84.).

"Njegova je svakako zasluga, da je s jedne strane osuđio podhvate romanske, a s druge namjere mletačke stranke. U pitanju slavenske službe Božje, kako se vidi po baščanskoj ploči, uspio je održati stanje, koje se nije kosilo s običajima hrvatske sredine" (str. 85.).

"No ako je Zvonimir htio doći do prijestolja, trebalo mu je prijeći preko dvostruke ograde. S jedne je strane trebalo sebi osigurati pristanak rimske stolice, koja je bila na vrhuncu svog ugleda. S druge strane, budući da se nije mogao pozivati na pravo nasljedstva, trebao je postići pristanak hrvatskog sabora. K tome je dolazilo pitanje dalmatinskih gradova, gdje su normanska i bizantska stranka stajale jedna protiv druge. No baš u jesen 1076. bijahu dalmatinski gradovi dosta mimi, pokazujući sklonost, da dijele svoju sudbinu s Hrvatskom" (str. 85.).

"Zvonimir sklopi najprije ugovor sa svetom stolicom. Papa Grgur VII. pošalje u rujnu 1076. u Split svoje legate Gebizona, Aleksija i Fulkoina. Sinod je tom prilikom održan u stolnoj crkvi. Spisi o tom nisu doduše sačuvani, ali nema sumnje, da se tu raspravljalo o crkvenim i o svjetovnim pitanjima. Sinodu, koji se tako pretvorio u Sabor, pribivali su naime ne samo nadbiskup

Lovro sa sufraganim (podređenim biskupima) splitske nadbiskupije, nego i gradski priori i veliki broj svjetovnih velikaša (comitum et baronum) i nižega plemstva (fidelium maxima congregatio). Između nazočnih se spominju župani, komornik i tepčija. Sva je prilika, da su hrvatski plemići i dvorski dostojanstvenici još prije sabora iznijeli svoje zahtjeve papinim legatima i da su ovi preuzezeli sada posredničku ulogu između hrvatskog plemstva i samog Zvonimira" (str. 85.).

"Svakako je na samom splitskom saboru sada došlo do pretresa (hrv. razprave) pitanje popunjavanja prijestolja. Papin legat Gebizon iznese pred saborom sve uvjete, koje je imao ispuniti budući kralj. Nazočni Zvonimir na to izjavlja, da prihvata postavljene mu uvjete. Na to su prisutni izvikali Zvonimira za kralja. - Iza te prve faze, t.j. iz sklopljenja ugovora ili pakta između Zvonimira i predstavnika hrvatskih plemena, došlo je do Zvonimirove krunidbe" (str. 85.).

"Vrijedno je, da se ovdje zadržimo kod imena Dmitra, koji je valjda, kao i ime Stjepana Držislavu, dometnut narodnom imenu Zvonimiru. Crkva sv. Dimitrija bila je naime stolna crkva za cijeli istočni Ilirik u Solunu. **Nije isključeno, da je Zvonimir po svojem podrijetlu ili položaju stajao u vezi s krajevima, koji su nekada pripadali istočnom Iliriku** (iztaknuo T.H.). U Kosovskoj i u Srijemskoj Mitrovici nalazila su se naime svetišta, koja su stajala u duhovnoj vezi sa Solunom. A solunski je nadbiskup upravljao istočnim Ilirikom ne u svoje ime, nego, do god. 726., kao papin vikar. Papa nije nikada pristao na to, da istočni Ilirik bude za njega zauvijek izgubljen. Za povratak toga dosta velikog teritorija, koji je obuhvaćao sredinu Balkanskog poluočluka, zauzimala se je rimska stolica sve do XVII. i čak do XVIII. stoljeća. I baš onda, oko god. 1076., spremao se je vojnički pohod normanskog vojvode Roberta Guiskarda, koji je imao, da povrati pod crkvenu vlast rimskog pape, poslije 350 godina, područje solunskog vikarijata" (str. 86. - 87.).

"U slučaju Dmitra Zvonimira stvar je drugačija. Hrvatska je država postojala prije njega već nekoliko stoljeća. Papa nije odlučio o njezinu opstanku, nego o tome, tko će zauzeti hrvatsko prijestolje. Ako se ovdje ima povući analogija, u slučaju Dmitra Zvonimira odgovara mnogo bolje slučaj franačkog majordoma (visokoga dvorskoga činovnika) Pipina Maloga, koji je podignut na kraljevsko prijestolje, pošto je zakoniti pripadnik starije dinastije Merovinga,

ovdje zakoniti Trpimirović Stjepan, išao 'da ispašta svoje grijehove' u samostan" (str. 89.).

"Teže je odrediti položaj krajeva između Save i Drave. Bez sumnje je tu poslije smrti Petra Krešimira postojala jaka struja protiv kralja Slavca, te je vjerojatno otuda došlo posredovanje za pomoćnu akciju madžarskog kralja Gejze, koja je pridonijela Zvonimirovu konačnom uspjehu. Sva je prilika stoga, da su se sjeverni krajevi držali i upravljali odvojeno od hrvatske države, **kao porodično vlasništvo Zvonimirove kuće** (iztaknuo T.H.), i da su imali svoje upravne organe, koji su odgovarali samome Zvonimiru" (str. 89.).

Dr. Miho Barada - Dr. Lovro Katić - Dr. Jaroslav Šidak: HRVATSKA POVIJEST za VIII. razred srednjih škola (I. svezak, Zagreb 1941.). Dr. Miho Barada obradio je hrvatsku povijest do 1102., a dr. Lovro Katić od 1102. - 1527. s predgovorom, dok je gradivo iz povijesti Bosne i Dubrovnika u srednjem vijeku obradio dr. Jaroslav Šidak. Ovu je knjigu odobrilo Ministarstvo nastave Nezavisne Države Hrvatske odlukom br. 59487-1941. od 14. listopada 1941. O kralju Zvonimiru

Miho Barada piše: "Negdje god. 1027. navaljuje (mađarski kralj) sv. Stjepan na Krešimira III. i osvaja Posavsku Hrvatsku, koju ne pripaja Madžarskoj, nego osniva novu državnu tvorevinu, zvanu **dukat ili banat Slavonija**, u kojoj vladaju Svetoslavovići. Time je poslije čitavog stoljeća državnog jedinstva Hrvatska opet bila razdvojena na dvije samostalne državne jedinice. U Slavoniji, između Drave i Gvozda, vladaju Svetoslavovići, a u pravoj Hrvatskoj, južno od Gvozda Krešimirović" (str. 52.).

"U vrijeme Petra Krešimira u Slavoniji vlađaše Svetoslavović ban **Dmitar Zvonimir**. Petar Krešimir, ne imajući djece, bježe uzeo za svuvladaru i nasljednika nećaka Stjepana. Toga velikog vladara, svjesna snage i napretka hrvatskog kraljevstva, boljela je politička podvojenost u dvije državne jedinice i on odluči to pitanje rješiti. On stupa u pregovore sa svojim rođakom Dmitrom Zvonimicom i dolazi do nagodbe: Slavonija, u kojoj vladaju Svetoslavovići, ujedinit će se materom zemljom, a njezin vladar Zvonimir postat će Petru Krešimiru svuvladar i nasljednik na prijestolju. Ovim je oko god. 1069. bolno pitanje hrvatske podvojenosti, započeto god. 1000., konačno riješeno. Hrvatska je opet postala jedinstvena. Stjepana, svuvladara i nasljednika prijestolja, Petar Krešimir

po sredovječnom običaju zatvara u samostan sv. Stjepana pod borovima, gdje on ne živi kao redovnik, nego i dalje ostaje svjetovnjak" (str. 56.-57.).

"Već na proljeće 1074. šalje Bizant svoje saveznike Normane pod vodstvom grofa Amika, da zaposjedu Dalmaciju i tako je odcijepe od Hrvatske. Poslije uzaludnog opsjedanja Raba, pustošenja obale i otoka, uspijeva Normanima zarobiti hrvatskoga kralja. U Dubrovniku se baš u to vrijeme nalazio papinski legat Gerard, nadbiskup **Siponta**, radi raspre, koju su imali Dubrovčani sa svojim nadbiskupom Vitalom. Posredovanjem legata Gerarda, koji je opet to činio po želji pape, dođe do nagodbe između Petra Krešimira i Normana: Petar Krešimir se oslobađa, a Norman dobivaju upravu u gradovima Zadru, Biogradu, Trogiru, Splitu i Ninu... - Nakon smrti Petra Krešimira, po naslijednom redu, što gaje on sam bio odredio, sjeda na hrvatsko prijestolje njegov suvladar i nasljednik **Dmitar Zvonimir**" (str. 57. - 58.).

Petar Krst. Bačić, dugogodišnji profesor franjevačke gimnazije u Sinju, u poduljoj razpravi **Grad Kamičak na Krči**, o Zvonimiru piše odprilike ovako: "Namah po smrti kralja Krešimira Velikoga nastadoše u Hrvatskoj tri stranke. Jedna pristade uz vojvodu Stjepana, druga uz Zvonimira, a treća uz župana Slavića. Stjepanovih pristaša bilo je u dalmatinskim gradovima i među latinskim svećenstvom. Zvonimira pomagahu njegovi madžarski rođaci, dočim se Slaviću priklonio najveći dio naroda. No proti njemu digoše se Latini. U Hrvatskoj nastadoše smutnje i nemiri, te su protivnici pozvali u pomoć Normane, koji Slavića zarobiše i odvedoše. Vladao je samo od 1074. - 75. Poslije Slavića bi kraljem izabran Zvonimir. On je umro naravnom smrću. Budući više godina bolestan, imenova sebi vikara Pribimira. Po smrti Zvonimirovoj dođe na prijestolje Stjepan II., ali je vladao samo dvije godine (1088. - 90.)" (Don Mate Klarić, **O radu i porieklu posljednjeg hrvatskog kralja, Napredak** hrvatski narodni kalendar 1944., god. XXXIV, Sarajevo 1943., str. 196.).

(nastaviti će se)

Što je točno, što ne-
točno a što nepoznato u
mom članku o lepo-
glavskoj tragediji 5.
srpnja 1948.g.?

Na moj članak u časopisu "Pol. zatvorenik" br. 79, str. 22 reagirao je gosp. Stjepan Burić (br. 82 str. 40).

Mislim da se iz mog članka vidi da je gosp. Burić prikazan u pozitivnom svjetlu i da je svoju dobrotu skupo platio. Dakle, moj odgovornije radi polemiziranja, nego radi utvrđivanja istine.

Ako se pažljivo pročita dio o protusvjedoku Matiji Kojiću, jasno se vidi da on spominje izjavu gosp. Burića, a ne ja.

U članku se navodi da je gosp. Burić bio obtužen u svezi spomenute tragedije, ali mi nije bilo poznato, je li bio i osuđen. Sad je i to poznato.

Ivan Doljanski (ne: Dolanski!) je obješen, a Kulić strijeljan. O tome postoji presuda i zapisnik o izvršenju kazne navedene Komisije.

Nakon ove konstatacije bio bih zahvalan gosp. Buriću ako bi točno kazao tko je rekao: "Smrt komunizmu - živjela sloboda!" Je li to rekao onaj koji je bio obješen ili onaj koji je bio strijeljan? Izvršenje kazne mogli su vidjeti neki osuđenici iz IV. odjela, jer se to događalo na velikom krugu. Međutim, nikakove riječi oni nisu mogli čuti, jer je to veća udaljenost, a osuđenici su bili iznemogli od mučenja. Tu informaciju mogli su čuti i prenijeti samo stražari i djelatnici, koji su bili prisutni kod izvršenja kazne, ali osuđenici ne!

Molim zato gosp. Burića, ako nas može informirati o ovoj važnoj pojedinosti, koja, jasno, nigdje nije zapisana u službenim spisima o tom slučaju.

Isto tako, zahvalan bih bio gosp. Buricu, ako bi nam mogao pružiti neke pojedinstvo o postupku, bolje reći mučenju spomenute dvojice ubijenih, o kojima se ovde govori (jer je tada još uvijek bio u službi milicionara), a takoder i o njegovu poznaniku Viktoru Oblaku, koji je završio život u samici.

Dr. Augustin Franić

IVAN PANDOL: NEKA MI SE JAVE SUPATNICI!

Ja, Ivan Pandol pok. Ivana iz Brusja na otoku Hvaru već 1945. sam otišao u križare. Prvi sam put uhićen 1946. i osuđen na tri godine strogog zatvora. Pomilovan sam 11. lipnja 1947. nemam vremena pisati svoje uspomene, pa samo kratko napominjem.

Dok sam u Trogiru čekao pravomoćnost osude na tri godine, sa mnom su u ćeliji bili **Vinko Bingula**, osuđen na 15 godina, **Ivica Ivošević** iz Godinjka, Staro Petrovo Selo, ne znam na koliko je suđen, i **Marijan Biočić**, osuđen na devet godina. Jednoga su odveli na strijeljanje, ali je ipak pomilovan i osuđen na 20 godina.

Iz Stare Gradiške navodim umorstvo **Ive Mašine** u mracnici br. 1. **Vjekoslav Balin** je obješen u samici po Uzorovu nalogu, a djelo su počinili **Krestić** i **Rade Majstorac**. Na zidu su, izdajom cinkera **Stjepana Politea**, iz Zagreba, ubijeni **Janez Toplišek** i **Zlatko Mejaški**.

Molim da mi se pismeno ili na tel. 021/747-060 javi: **Gusti Bošnjak** iz Našica, **Mijo Bilandžić** iz Dicma, **fra Grgo Novak**, **Bozo Križan** iz Dugog Polja, **fra Mamerto Margetić**, **don Mijo Liković**, **Marijn Kilić** iz Ričica, **Ivan Šuto** iz Imotskoga, **Jure Slavić** iz Kijeva, **Jure Čorić**, **Jure Čalikušić** i **Ivo Todorić** iz Zmijavaca, **Ante Parlov** iz Imotskoga, **Ivan Jakić** iz Budimira, **Marko Perger** iz Bedekovčine, **Marijan Biočić**, **Vinko Bingula**, **Ivan Veljača**, **Ante Čalić**, **Jakov Buzančić**, **Ivo Košanski** iz Lučana, **Blaž Bordić**, **Milan Džajić**, **Branko Podrug**, **Vlado Gotovac**, **Mihael Dončević**, **Ivan Zvonimir Čičak**, **Dražen Budiša**, **Marko i Vlado Veselica**, **Rade Stojić**, **Andelko Mijatović**, **Šime Dodan**, **dr. Stjepan Posavac**, **Krešo Parač**, **Zlatko Tomičić**, **Ante Uroda** i drugi.

Ivan Pandol, Brusje, Hvar

IZKRIVLJAVANJA ISTINE OKO HEBRANGA

U prikazu knjige **Nade Kisić-Kolanović** "Hebrang. Iluzije i otrežnjenja", objavljenomu u Hrvatskoj književnoj reviji "Marulić" br. 3/1997. auktor **Tomislav Jonjić** je upozorio na izkrivljavanja novije hrvatske povijesti. Ne želim ulaziti u sve te netočnosti, ali moram priznati da me uzbudilo pisanje da je "Pavelić opteretio državu nacionalizmom i vjerskim problemima", a da su se komunisti borili za "spašavanje domovine".

Pavelić nije obteretio Hrvatsku nikavim vjerskim problemima. Tim su je problemima obteretili jugoslavenski komunisti, koji su poubijali hrvatske katoličke svećenike, a onda htjeli odvojiti Crkvu u Hrvata od Rima. Danas je, povrh toga, poznato da se blaženi kardinal Alojzije Stepinac u mnogočemu protivio Pavelićevu politici, ali i za nju su uzrok Srbi i njihova ničim izazvana pobuna odnosno pokolji Hrvata još tijekom travanjskog rata.

Nisu se komunisti borili za "spašavanje domovine". Možda su se za to borili srbski komunisti, ali **za** svoju domovinu ili spašavanje Jugoslavije i za zarobljavanje Hrvatske u njoj. Zbog svega toga se ne slažem s preporukom g. Jonjića da se tu knjigu, unatoč svemu, čita. Takve knjige spadaju u smeće.

Miro Lauš, Windsor, Canada

Kako sam ja zapamlio kardinala Stepinca

I prije nego što sam došao u Lepoglavu, znao sam da će tamо zateći nadbiskupa Stepinca. Stoga sam jedva čekao kad će ga vidjeti, a to nije bilo lako. Jedina prigoda za to bile su njegeve šetnje u kaznioničkome krugu.

Njegova asketska pojava je zračila snagom i dostojanstvom, te je krijeplila nas ostale uznike. Nadbiskupovo trpljenje za Crkvu, narod i Domovinu svima nam je bilo putokaz.

Stepinčeve šetnje u družtvu jednoga svećenika-uznika, koji mu je bio pri ruci i kod služenja mise u kapelici Sv. Josipa, za nas su bile jedinstveni doživljaj. Zatvorenici koji su mogli gledati na krug frenetično su ga pozdravljali, skandirajući njegovo ime, a on je odpozdravljao skidanjem šešira. Dakako da su tamničari bili bijesni, posebice kad bi blagdanom cijela kaznionica odzvanjala nadbiskupovim imenom.

Posebno me se dojmila dosta česta slika nadbiskupa s golubovima, lepo-glavska ih je kaznionica bila puna, a dok su Stepinac i taj svećenik šetali krugom, golubovi su ih pratili, bez straha sjedajući na nadbiskupov šešir, ramena, ruke, a on ih je toplo primao i milovao.

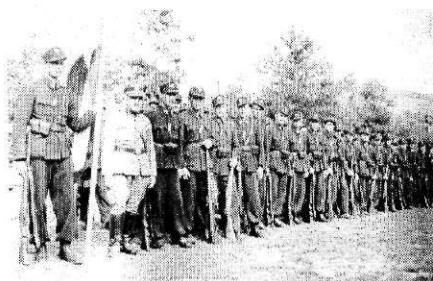
Svi mi, koji smo bili na trećem odjelu, mogli smo jedne večeri vidjeti skupinu ljudi. Kad su počele sijevati bljeskalice fotoaparata, znali smo da se događa nešto nesvakidašnje, a sutradan smo doznali da je kardinal Stepinac pušten. To je kod nas izazvalo nadu, da bismo i mi uskoro mogli biti oslobođeni, ali se nuda brzo izjavila: tamničari su bivali sve stroži, a uvjeti sve lošiji...

Frane-Mate Ramljak
Vodice

S MAČEKOVOOM ORUŽNIČKOM PRATNJOM PRE- BAČEN SAM U ITALIJU

Prema pozivu koji sam dobio, dne 24. kolovoza 1941. morao sam se javiti vojnim vlastima u Otočcu, gdje sam raspoređen u 4. domobransku satniju. Dva dana prije Božića, nas stotinu je prebačeno u Ogulin, gdje je došlo još stotinu novaka iz Banje Luke

i stotinu iz Osijeka. Tri stotine novaka tri je mjeseca polazilo oružničku

Oružnička pukovnija
na postrojavanju

obuku u Oružničkom krilu u Ogulinu. Šef obuke bio je oružnički satnik g. **Josip Katić**. Tijekom čitava rata ostali smo kao pričuvni oružnici u sklopu ministarstva unutarnjih poslova.

Od moje blizke rodbine četnici su ubili pet, a partizani (tobožni "antifašisti") još sedam članova. Kad se Hrvatska vojska povlačila iz Zagreba,

Bjelovar, 2.4.1945;
Mile Kolar četvrti s lijeva

ja nisam bio u svojoj satniji. Dne 6. svibnja raspoređen sam na osiguranje radio-postaje, pa sam s još četvoricom momaka Zagreb napustio među

posljednjima, 7. svibnja 1945., u 19 sati.

Jednim smo teretnjakom sretno stigli u Klagenfurt, gdje smo nabasali na veću skupinu oružnika, koji su se povukli iz Zagreba kao pratnja dr. **Vladka Mačeka**. Sve su nas Englezi prebacili u Italiju. Moja oružnička satnija je, na žalost, izručena partizanima. Koliko znam, od nas stotinu preživjela su samo trojica. Dvojica su danas u Sjevernoj Americi, a jedan u Zagrebu. Sve ostale su ubili tobоžni osloboditelji i "antifašisti"...

Mile Kolar,
Milwaukee, Wisconsin,
U.S. A.

Mario BILIĆ

Za pokoj duši (R.R.)

Kad razmišljam potajno u duši
i osjetim žmarce na svom dlanu,
svaki put se pitanje obruši,
klizne suza i na srce kanu.

O čemu se razmišlja u duši?
Koje suze i na čijem dlanu?
Pitat će se: što se tako ruši,
a da suze iz očiju kanu?

Moja duša - šutnja tvojoj duši.
Moja suza na tvojem dlanu.
Tvoja šutnja pjesmu moju ruši,
tvoja suza na moj obraz kanu.

Toliko je pitanja u duši.
Tolike su tajne - ko na dlanu.
Toliki smo - da nas netko sruši -
ne bi bilo suza da iskanu.

Nek' je pokoj našoj davnoj duši.
Nek' je spokoj mome i tvom dlanu.
Uspomene da nam netko sruši,
ne bi bilo suza da iskanu

KRLEŽINA ISPOVIJED

Oniži starčić, bucmasta izgleda, šećuren pod šeširom, pridržavajući se štapom, zađe u katedralu Sv. Stjepana. Nevoljko promotriši oko sebe, progura se između nekoliko kumica i gotovo ušulja u isповјedaonicu. Iz džepa izvadi zgužvani papirić, te s njega pročitavši reče: "Hvaljen Isus i Marija." Nakon što mu isповједnik odgovori: "U vijeke vjekova", starac ponovo zaviri u svoj papirić, te će: "U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen." Nakon što sasluša svećenikov poziv na pouzdanje u Božje milosrde, pokajnik izusti:

- Evo mene dragome Bogu na račun. Skrušeno isповijedam sve svoje grijeha, koje sam učinio od posljednje isповijedi, koju sam obavio prije... ne, ne sjećam se više kad je to bilo.

I pokajnik poče svoju isповijed.

- Na kraju sam puta i čovjek to danas drugačije gleda nego na početku. Čini mi se da sam potpuno glupo prorajao čitav svoj život. Ne znam tko nije otac, kao dijete bio sam zburjen galatom orgulja, dimom voštanica u polumraku ogromnog prostora, crnim suknom, opojnim mirisom tamjana... Živio sam u sjeni šoštarkalendarske kabalisticke svoje bake, kao pravi kaptolski Latin, njegovao sam kult velikih crkvenih blagdana na čisti barokni način, uglavnom hedonistički. Moji crkveni blagdani posuti su na poganski način cvijećem, kolačima i pečenkama. Dok sam pohadao nižu gimnaziju u Zagrebu i madžarsku honvedsku kadetsku školu u Pečuhu, redovito sam išao na nedjeljnu svetu misu i postio sve petke u korizmi.

Ispovјednik je mirno slušao ovog zanimljivog pokajnika, te ga upita:

- I kad si prvi put sagrijeo?

Pokajnik se malo zamisli, potom skrušeno reče.

- Čini mi se da je to bilo 1913. dok sam bio na vojnom studiju u peštanskoj vojnoj akademiji Ludoviceumu... Naime, tada sam počeo u Boga nekako sumnjati i sve više mi se svidao Lazar...

- Sjećaš li se svojega prvoga grijeha?

- U Legendi koju napisah 1914. moja Sjena Isusova sukobi se s Isusom i upita ga: "Taj mir tvoj i ta ljubav tvoja postaju još veći tirani, nego što su oni bili, koji su bacali tvoje vjernike u ralje divlje zvjeradi. Taj mir Tvoj i ta ljubav Tvoja skupljaju se u osvetnu pest, koja će zapečatiti smrt tirana!"

- Cijedi bol duše svoje, pokajniče! Gospodin je milostiv.

- "O, Gospodine! Ja hromi davo tvoj, ja znadem tko si. Ja dakle ipak, Bože, pojim crno ništavilo tvoje..."

- To je sve izrekao nemir duše tvoje! Kad si svjesno zatajio Boga vjerujući da osim zemlje nema ništa i da je sve Veliko Ništa?

Piše:

Stanislav PEJKOVIC

- Bilo je to nakon Oktobarske revolucije. Tada prvi put svjesno zgriješih i rekoh: "Ruska oktobarska revolucija je signal svjetionika nad brodolomom međunarodne situacije." Povjeravao sam da će Rusija pobijediti Boga.

- Brate, ne diši teško, smiri se! Ovdje si zato da olakšaš dušu svoju.

- Čim izrekoh "da je Lenjinovo ime odjeknulo poput groma", odmah bijah od sovjeta prepoznat, te i sam postađoh svjetioničarem na njihovom sovjetskom bezbožničkom moru. Kominterna mi je

odmah doznačila novac i postavila me za urednika časopisa "Plamen". To moje drugo veliko potonuće u grijeh zabilo se 1919. Oprostite, velečasni, što koristim aorist, jer sam ga u svojim djelima malo koristio, pa mi dopustite da to ponekad za vrijeme ove isповijedi učinim. Željan sam našega hrvatskog aorista! Eto, rekoh vam, bio sam općinjen Marksovom rečenicom: "Svijet je filozofski objašnjen, treba ga izmijeniti!" Zapisah tada: "Nikada se još dva svijeta nisu tukla s tako jasnim otvorenim vizirima, čelom o čelo, licem o lice, kao što se u naše dane biju sjedne strane burza, kapital, zlato, dionice i personalni Gospodin Bog, a s druge strane naučni principi i istina, jasni kao dva puta četiri... Lenjinizam je onaj čelični smjer u kome se globus solidnom brzinom od dvadeset i četiri sata na dan giba u Kozmopolis. Lenjinizam je danas ona Arhimedova podloga, dovoljno solidna, da se pomoću nje izdigne na visinu jedne nove i svjetlijie kulture... Taj gigantski ruski mužik tipično ruski pljunuo je na sve evropske šarlatanizme, skandale i gluposti... Jednu smo šestinu globusa osvojili, još pet šestina da osvojimo, pak da zemlju preoremo, i stvar je gotova!"

- "Moj obračun s njima" pišeš 1931., a tiskaš ga 1932. u jeku šestosiječanske diktature? U doba te srpske diktature veoma oštro nastreš na hrvatske nacionaliste?

- U svojoj knjizi "Evropa danas" odgovorio sam, tada, fra Kerubinu Šegoviću, koji me je u svojem bogobojsnom pamfletu "Nauka o krasočutju i dobročutju", objavljenom u "Hrvatskoj smotri", proučavao i tražio svojim fratarskim sitnozorom te me je prozvao marksističkim bacilom. Njemu i njegovima izjavio sam da sam u slučaju "Hrvatske smotre" za materijalističke bacile marksizma i to bezuvjetno i do posljednje konzekvence. Iza te antimaterijalističke, antimarksističke i antilenjinističke "Hrvatske smotre", iza tog protumaterijalističkog pогleda na svijet, na repu te organizirane natražnjačke sile vuče se sjena fratra Kerubina, da istrijebi bacile marksizma iz bijedne naše hrvatske knjige, i tu svoju današnju radbotu taj pop zove "plovidbom koja je skopčana s velikim pogiblima." Da, draga Smotro, ne uzravljavajte se, mi naš materijalizam ne poričemo! I poručite svim pijetlovima po našim pivnicama, koji čekaju spremni da se jave svojim zlobnim kukurijekom, da nije potrebno da se jave. Naivna i pretvorljiva moralna mimikrija Petrova postala je pećinom na kojoj su Kerubini (i njemu slični) sazidali svoju crkvu. A da sada ne bi opet Kerubin odigrao Petrovu ulogu, pak dane preokrene svoje blage kokošje bo-guugodne oči, neka izvoli uzeti na znanje: dok se u našoj književnosti nisu pojavili prvi bacili materijalizma i dok tu njegovu njivu nije preorao korov marksizma, osim Arnolda i Xapule i Kerubina nije bilo na toj njivi ničeg, a i to što je bilo, zvalo se je Arnold ili Xapula ili Dežman. Kad ne bi bilo materijalizma i marksizma na toj njivi ne bi bilo ničeg, jer je marksizam pojeo Arnolde i Kerubine i Xapule i Modernu i boga stvorca!

- U jeku najžešće Jeftićeve diktature nad Hrvatima otišao si u Beograd i tamo 1934. pokrenuo časopis "Danas"? Tada je "Hrvatski dnevnik" o tebi zapisao slijedeće: "Blitvanski prorok Miroslav Krleža... eksportira glemabajevsku paranoju, kriminal i užase kao izraz hrvatske "počve"... Njegov "Pečat" uvjерljivo dokazuje, da Miroslav Krleža već dobrih deset godina nije ni za jedan korak napredovao. Stara velika, nekoć dinamična lokomotiva, stoji na mračnom i blatom kolosjeku i - pisti. Ne miče, ne vuče, ne juri više svjetovima, i kišne tužno... Miroslav sebi udari nadgrobnii pečat."

- Mislio sam da naš globoidni balon ne će sve tone crnoga balasta zaustaviti, da se popne onamo, kamo se popeti mora... Ma što vikali idioci i slijepci, glupani i hulje, mi se ipak gibamo... mi ne možemo pasti... ne možemo pasti natrag zato, jer su ruski događaji takve činjenice, koje ne može izbrisati nitko živ na ovoj kugli koja se giba naprijed.

- Jesi li što ukrao?

- Čekajte, velečasni! Tek sam utonuo u grijeh, tako da sam čak bio smatrani "najizrazitijim predstavnikom lijeve fronte u jugoslavenskoj umjetnosti".

- Sveti moj Ante, oslobodi ovoga čovjeka sablazni i napasti u koju upade! Brate, zar te do te mjere nečisti obuze?

- Htjedoh kao pravi svjetioničar lijeve misli odašiljati sovjetske reflektorske mlazove svjetla u evropsku diluvijalnu tmu... Odrekao sam se stoga lirskog i vvildeovskog simbolizma, filozofskog konceptualizma, austrijskih pandura i domobrana, te otiašao na "Izlet u Rusiju".

- Otišao si onima koji ubiše Karamazove?

- Jesam, kajem se što sam izdao i zatajio Dostojevskoga i napisao "Vučjaka". Vjerovao sam u lažne bezbožničke ideale i mislio da je moj seoski učitelj Horvat spoznao istinu i zato je zahvalio gospodinu Bogu na ulaznici za ovakav svijet!

- Sveta mater crkva primit će svaku zabludeju ovčicu svoju. Govori, brate, cijedi iz sebe grijehu svoje!

- Potom sam postao glavni pokretač, animator i inspirator jugoslavenskog scenskog izraza...

- Brate, veliki su grijesi tvoji. Zašto stalno spominješ tu psovku "jugoslovenstvo"?

- A kako da je zaboravim kad se svo moje djelo napajalo s njena izvora? Kako da zaboravim rusku stepu, tajge i trojke? Kako da zaboravim Križanića, balalaijke, Auroru i zločestu barunicu Castelli koja sirotinju kolima gazi? Kako da zaboravim druga...

I tu pokajnik zastade u svojem nabranjanju grijeha, te se zagrcnuvi uhvati rukama za glavu i ridajući poče udarati glavom o mrežastu ogradu koja ga je dijelila od isповjednika. Ispovjednik se zbuni, pomalo uplaši i odmaknuvši se od mrežaste pregrade, izusti:

- In te Dom ine speravi!

Dotle je pokajnik i dalje škrugtao zubima, a isповjednik, pribravši se, upita ga:

- Tko je taj drug kojega ne možeš tako lako zaboraviti i koji te u neurasteničan ushit baca? Izusti ime njegovo, brate, jer što više moje uši čuju, tvoja će duša biti čišća!

- Josip Broz, on je...

- Tito?

- Kako da zaboravim sve partie šaha koje s njim odigrao? U daminu gambitu je briješao. Toliko puta je tukao Janeza Vidmara i Marka Ristića, jedino je s Kočom Popovićem remizirao...

- Apage Satanas! - uzviknu isповjednik i maramicom obrisa orošeno čelo.

- Mea culpa! Mea culpa! Mea maxima culpa! - zviznu se starčić nekoliko puta šakom u svoje staračke grudi, potom zakašlja i prozbori:

- Starčević je jedini lampaš v kermežljivoj noći...

- Kako ti se omače, brate?

- Gdo plašča ne zna z vetrom obarnuti, more kak sveca na vetrutnuti.

- Kad si shvatio da sovjetsko bezboštvo vodi u negaciju čovjeka, u apsolutni mrak?

- Čim sem videl da je Križanić Jurko zavijal kak vok za Uralom. Zmlela ga je Volga kak pakleni malom...

- Obožavao si Volgu?

- Jesam. Oh, Volga, Volga, rijeka srca moga! Ali, kajem se, velečasni, što mi je na živce išlo naše horvatsko more. Njega niti sam volio, niti sam o njemu ikad išta pisao. Uzdao sam se u Volgu da će cijelu Evropu preplaviti i da će Moskva biti novi Rim.

- Jesi li sagriješio bludno? Sve tvoje junakije uglavnom su žene veoma sumnjiva morala! O ženi kao majci nikad nisi ni retka napisao?

- Moj veliki grijeh, velečasni. Kajem se stoga.

- S kojim Hrvatima si se najradije družio? Tko su ti bili najveći prijatelji?

- Radije sam se družio s homo sapiensima,

Lijes M. Kraljež na topovskom lafetu, prekriven crvenom zastavom

negoli s njihovom užom nacionalnom odrednicom, npr. s Horvatima. Obožavao sam Marka Ristića, Boru Krivokapića, Peđu Matvejevića i Enesa Čengića.

- U Boga si sumnja?

- A što sam drugo mogao na evropski Veliki petak? Boga sam tražio u Rusiji, ali ga nisam našao, a niti sam znao "kaj je tamо kam za vezda gre se".

- Nisi li i Broza, svojega šahovskog partnera, smatrao božanstvom?

- Godine 1928. u "Plamenu", koji je financirala Kominterna, zapisao sam: "U maglenoj daljini čuje se gdje grmi! O, kad bi netko mudar stajao na krmi." I povjerovao sam da je to taj naš zagorski seljak, kmet, koji je kak dečec čeznul zakuhonom prasećom glavom, ma me je on prevaril. Pokopal sebez črelene zvezde petokrake, a meni ju je rutnul na grobek. I to mu, velečasni, ne bum nigdar oprostil. Mrtav me je prevaril kak ti norca.

- Zar nisi znao daje on bio slobodni zidar?

- Znal sem daje velki nevernik, ma sem mislio da veruje u naš rosijski čreni lampaš, u zemalsko Veliko Ništa, a on je bil moj Glem-baj, vrag ga da!

- Jesi li ikad bio u crkvi?

- U tim čudnim kućama je hladno i neugodno kao u pivnici. U njima pale tamjan, piju vino i kradu život i sve to u ime Boga. Lažima vabe ljudi u te kuće i zovu ih vjernicima.

- Jesi li čitao Bibliju? Koji te je biblijski lik najviše oduševio? Ili, bolje reći, u kojemu liku vidiš sebe?

- Moram priznati da mi je po karakteru nekako najbliži Poncije Pilat. Jer treba imati hrabrosti za oprati ruke! A obožavao sam i Lazara! Taj mi je lik bio toliko simpatičan, da bih ga i ja poput Krista uskrsnuo od mrtvih. A karamazovskog Krista nisam podnosio. Jer karamazovski duh je bil belogardejski duh, a iz protukaramazovskog duha niknul je drug Ilijč i njegov čreni lampaš. Ja bogobojažne nikad nisam podnosio. Svi ti Šegvići, Oršanići, Reigeri, Marakovići i ostali horvatski smotraši išli su mi na živce! I dok crkveni tornjevi zvone sonete, tvornički dimnjaci olujno im prijete! Dostaje svetačke krvi, katakombe, riba; strojeva vjetar danas već nove obraze šiba.

- Jesi li ikad imao grješne misli?

- Jesam, velečasni. O stopedesetoj obljetnici Srpskog ustanka izgovorio sam cijeli niz grešnih misli zbog kojih se sada kajem. Bogohulno sam vjerovao da je Srpski ustanak iskra koja će zapaliti sveslavensku lirsku kantilenu i da će se stvoriti slavenska država od Jadrana pa sve do Crnog mora, i to pod ruskim protektoratom.

- O, Gospode, milosrdno te molim pomogni ovom čovjeku da očisti dušu svoju! Podari mu snage da se osloboди svih ovih zlih opaćina koje mu iz glave izviru jer ljubav je tvoga neizmjerna!

- Kajem se, jer zgubil sem se v megli, v blatu, v pomerčine... Deset krvavih godina je to trajalo...

- Pokopan si kao general JNA!

- Ležati na topovskoj lafeti, to je jedina apoteoza za koju se isplatilo živjeti!

- To si zapisao u svojem "Izletu u Madžarsku", ali si rekao i ovo: "Stariji sifiličari spremaju mlade za svečanu carsku smrt u jednom sistemu, gdje se apoteozom života smatra posmrtna pompa sa Chopinovim Pogrebnim maršem."

- Mea culpa! Jesam li dobro rekao? Vi popovi niste samo glagoljaši, već ste i dobri latinaši! Ne bih htio da mi onaj Krstić opet čeprka po mojemu znanju tog mrtvog jezika.

- Brate, posmrtnu stražu držala ti je grupa od osam generala i admirala, od kojih je većina 1990. napala Hrvatsku. Čak ti je njihova slavna srpska artiljerija bombardirala tvoj Zagreb!

- Čuo sam da su i moga Štrocu na Zrinjevcu pogodili!

- Lijes ti nije bio pokrit ni austrijskom cmožutom, ni horvatskom čren-belavom zastavom, nego crvenom s natpisom

"Proleteri svih zemalja ujedinite se!" Jugoslavenska vojska odala ti je počast generalskom paljbom od tri plotuna, a govornici rekoše da si svoje oštroti i nadahnuto pero stavo "u službu neposredne revolucionarne akcije".

- Orsaški zvertavci, knjigari, kruhoborci, al su klopotali kak grofovski norci...
- Umjesto Chopinovog Pogrebnog marša, svirali su ti Lenjinov posmrtni marš.
- Nad otvorenim grobom tužni zbore...
- ... kad je glupost bezglavnih rečenica pužala po nama kao stjenica.
- Mea maxima culpa! Bog i svjet znaju što sam radio dragovoljno, a što s flasterom na ustima. Izmišljao sam kulturu narodu koji tu kulturu nema. A volio sam živjeti, samo jedan je život. Nisam htio život skončati poput većine svojih literarnih junaka.
- S punim želucem se teško misli, ali lojalno!
- Ja sam od 1941., zapravo već od 1939. drugi čovjek. Do onda sam još vjerovao u neku pamet. Bilo bi interesantno napisati oproštaj od svog prošlog ja. Stoga pedeset godina nakon moje smrti, imaju se obznaniti moji tajni spisi!

U tom trenu nesta gromovite oštchine u starčevim riječima, te on poče ridati. Ispovjedaonica se tresla, starčić je bio u agoniji.

- O čeznem, čeznem za bjelinom Pričesti! Osjetivši svu dubinu iskrene isповједi pokajnika, isповjednik mu pokuša pomoći da olakša dušu svoju:

- Sjeno Isusova, progovori u čovjeku ovomu! Pomogni mu da ga svjetlo Kristovo obasja! Neka se obračuna sam sa sobom! Govori Sjeno!

- "Sine čovječji! Nezakonito dijete si ti za sve farizeje, sine tesarski!" Oh, isповjednici...

- Reci, brate, Bog te sluša!

- U tom mom Kristu bilo je mnogo moje vlastite, subjektivne dvadesetogodišnje mjesecine, natopljene dječačkim romantičnim mesijanstvom, što čovjeka muči za modrih ljetnih noći...

- Bog ti pomogao, sine zabrudjeli! Nek te obasja svjetlo Istine!

- O, sve živi. Sve vječno je. Sve pleše, i ništa ne umire - ni plave sjene sa cintora što gvire, ni blijadi dim, što vije se nad kuće - sve je vječni Rasap! I vječno Uskrsnuće!

Ova pokojnikova tužbalica nade ostavila je na trenutak i isповjednika bez riječi. Mistični muk prekinuo je vapaj pokajnikov:

- O, čeznem, čeznem za bjelinom Pričesti, za Ljepotom mira, zaboravom jada! O zašto nas golema tajna mrvi? Ja mrva sam Tvoje silne tajne, i maglena sam para. Ti klisura si i kremen! I vidokrug je moj vidokrug sitne lude, o, neznatne i sitne ko izgubljena igla... O, čeznem, čeznem za bjelinom Pričesti!

- Velik je i milosrdan Gospodin. Oprošteni ti bili grijesi, brate. •

OBNOVA I UREĐENJE VOJNOGA GROBLJA HRVATSKE VOJSKE 1941.-1945. NA MIROGOJU U ZAGREBU

Tijekom 2. svjetskoga rata na groblju Mirogoj u Zagrebu pokapani su poginuli i umrli pripadnici Oružanih snaga NDH od 10. travnja 1941. do 8. svibnja 1945. Suprotno svim postojećim međunarodnim Zakonima, propisima i konvencijama, kao i vrlo jasnim pravilima i odredbama Međunarodnoga Crvenog križa, koje nedvojbeno jamče dostojan pogreb, točno ustanovljenje i obilježavanje groba u ratu poginulih vojnika, bez obzira na kojoj strani su se borili i poginuli, dakle i ne-prijateljima, jugoslavenski su komunisti 1945. izdali zapovijed za uništenje, preoravanje i poravnanje svih grobova i grobnih polja u ratu poginulih pripadnika Hrvatskih oružanih snaga, i to na svim postojećim grobljima u Hrvatskoj.

Na preorana grobna polja bez znanja i odobrenja obitelji poginulih, ukapane su umrle osobe, s tim da su se posmrtni ostatci poginulih pripadnika Hrvatske vojske ekshumirali i prenosili na neko drugo i obitelji nepoznato mjesto, ili su u isti grob pokapani umrli, čijoj je obitelji prodan grob poginulog pripadnika Hrvatske vojske. Nu, u mnogim slučajevima na grobni poljima Hrvatske vojske navoženo je smeće i odpad, zasađeno drveće i grmlje. Grobovi su zapušteni i zarasli u korov.

Svjestno i namjerno, točno utvrđenim programom i planom jugoslavenski su komunisti kršili osnovno ljudsko, etičko i međunarodno pravo na posljednje vječno i mirno počivalište, pravo na grob i nadgrobno obilježje. Sotonškim planom i naredbom ponizili su poginule pripadnike Hrvatske vojske, želeći da im se izgubi svaki trag, kao i svaka misao da su postojali. Dapače, zatvarali su osobe koje su na Dušni dan i Sve svete na grobove i grobna polja donosile cvijeće i palile svijeće sve do 1990.

Konačno je došlo vrijeme da se u slobodnoj i demokratskoj Republici Hrvatskoj izprave učinjene nepravde, poniženja i povrede osnovnoga ljudskog prava, te da se grobna polja poginulih pripadnika Hrvatske vojske 1941.-1945. dostoјno urede i obilježe, jer tu su pokopani naši suborci, naša braća, očevi i djedovi, koji su nesebično svoje živote položili za jedinu nam Domovinu - za Hrvatsku.

Od Poglavarstva grada Zagreba dobili smo suglasnost za uređenje, obilježavanje i obnovu vojnoga groblja Hrvatske vojske 1941.-1945. na Mirogoju. URV HRVATSKI DOMOBran - OGRANAK ZAGREB, ODBOR ZA OBNOVU VOJNOGA GROBLJA otvorio je namjenski ţiro-račun isključivo za navedene potrebe, i to:

KUNSKI ŢIRO RAČUN: 30102-743-63316 ZAP Zagreb, Smičiklasova 17
DEVIZNI RAŽUN: SWIFT ŢABA HR 2x2500 3687660, Zagrebačka banka Zagreb

Na dosadašnje zahtjeve većina se oglušila! Stoga pozivamo sve preživjele bivše pripadnike Hrvatske vojske, kao i sve dobromjerne ljude da se djelatno uključe u akciju prikupljanja novčanih sredstava za naznačenu namjenu, i time pokažu i dokažu svoju vjernost za koju su svoje živote položili naši poginuli suborci. A vjernost je srž časti! Molimo da nam Vašom doznakom ili doznakom Vašega poduzeća ili ustanove, prijatelja i znanaca, pomognete i omogućite izvršenje naše svete obveze i dužnosti.

ZA HRVATSKU - UVIJEK!

Predsjednik Odbora za obnovu vojnoga groblja Mirogoj, Darko Škrinjar

Predsjednik URV Hrvatski domobran Ogranak Zagreb, Mladen Grgac

BIBLIOGRAFIJA ČASOPISA

"POLITIČKI ZATVORENIK"

Ripremljena je za tisak bibliografija časopisa "Politički zatvorenik", koji je ušao u desetu godinu izlaženja. Časopis je počeo izlaziti 1990., i do kraja 1998. objavljenje 81 broj, pa prvo prikazujem pregled izašlih brojeva s popisom glavnih urednika, koji su uz Uredništvo i Savjet lista stvarali ovaj časopis.

Godište 1/1990. brojevi 1, 2, 3/4 5, 6, 7, 8 - glavni urednik brojeva 1-7 Mate Talijančić, broja 8 Branko Vidaček.

Godište 2/1991. br. 9, 10/11, 12/13. 14/15, 17/18, 19 - gl. ur. br. 9-13 Branko Vidaček, br. 14-16 Ivan Alilović, br.17-19 Ines Vrban.

Godište 3/1992. br.-20, 21, 22/23, 24/25, 26/27, 28/ 29 - gl. ur. Ines Vrban.

Godište 4/1993, br. 30, 31, 32, 33 - gl. ur. Ines Vrban.

Godište 4/1994. br. 34, 35/36, 37, 38 (godiste se ponavlja) - gl. ur. Ines Vrban.

Godište 5/1995. br. 39,40,41,42,43,44,45 - gl. ur. Ines Vrban.

Godište 6/1996. br. 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52/53, 54, 55, 56, 57, 58 - gl. ur. Andrija Vučemil.

Godište 7/1997. br. 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64/65,66,67,68,69 - gl. ur. Tomislav Jonjić

Godište 8/1998. br. 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76/77,78,79,80,81 - gl. ur. Tomislav Jonjić

Pri analizi svakoga stručnog rada dobro je započeti definicijama, jer se tako lakše obrati širem krugu čitatelja i korisnika.

Svaka je bibliografija, pa tako i ova, prikupljanje, identificiranje, popisivanje i sistematizacija tiskanih i drugom tehnikom umnoženih tekstova. Uz knjige, monografske publikacije, časopisi, kao periodične publikacije iznimno su važni izvori primanja i izmjene informacija. Časopisi svojim prilozima i kada se obraćaju zatvorenom krugu čitača, žele utjecati na mišljenje i obaviještenost javnosti, a posebno stručnjaka, jer im pomažu da prate što je i gdje zabilježeno, te obavljaju važnu ulogu posrednika između autora članka i korisnika tih informacija.

U ovim povijestno prelomnim vremenima, nakon uzpostave neovisne demokratske Hrvatske države došlo je i do znatnih promjena u izdavaštvu, pojavljuju se brojni novi hrvatski časopisi, pa tako i naš časopis *Politički zatvorenik*. Počeo je izlaziti 1990. i na njegovim stranicama počela se pisati povijest kroz opise stradanja i patnje hrvatskih političkih uznika. Na stranicama našeg časopisa zabilježeno je i opisano najtragičnije razdoblje hrvatskog naroda: Bleiburg, križni

Piše:

Zorka ZANE

putevi, jame, gubilišta, smaknuća, logori, zatvori, proganjanja, ukratko hrvatske sudbine.

Te naše sudbine doimlju se danas gotovo fantastično, jedva da bi mogle biti stvarne. Često su prikazivane prostodrušno, naivno, iskreno ili u vrlo virtuzno, detaljno, stručno. Uz osobne sudbine podastri su i vjerodostojni dokumenti, dragocjeni popisi stradalih žrtava, te česta svjedočanstva o dogadjajima, ljudima, sudionicima ovoga tragičnog hrvatskog razdoblja.

Pisale su se prosudbe, stavovi, razmišljanja, polemike, počela su se otvarati srca, a mnogima i oči nakon četerdesetpetogodišnjeg jugokomunističkog terora. Mnogi su članci pisani još uvijek plašljivo, a možda i suviše obazrivo, ali istina i samo istina je sine qua non za svaku povijest.

Uz obilje tako dragocjenog materijala, na ovim se stranicam nađe i "svašta". Pisali su se eseji, priče, pjesme, prikazi. Međutim, težilo se razviti obveze daje potrebno opisati sve hrvatske ilegalne organizacije, sve pokušaje borbe za hrvatsku neovisnost, kao i pojedinačna stradanja hrvatskih rodoljuba.

Tijekom minulih godina izlaženja nagomilalo se oko 4000 stranica raznovrstnih priloga, koji ne smiju utonuti u zaborav i nestati na požutjelim stranicama... Previše je na ovim stranicama izrečeno isповijesti punih boli, sjećanja i suza, da bi smjeli pasti u zaborav.

Kao bivši politički uznik, a i profesionalni bibliograf, (magistrirala sam iz struke "Bibliotekarstvo, dokumentacija i informacijske znanosti", na temu "Analiza stručnih i znanstvenih časopisa") osjećala sam svojim dugom i moralnom obvezom izraditi ovu bibliografiju, a uz poticaj predsjedništva i uredničkog odbora. Konačno, nakon višemjesečnog rada "Bibliografija" je priređena za tisak. Nije to bio lagani posao možda ponajviše stoga, što sam morala prijeći sve te zapise o ponuđenjima i okruglosti, čitajući ih s tugom i užasom, a često i nemoćnim bijesom, no bilo mi jejasno i opet ponavljam, to se ne smije zaboraviti. Tuje i funkcija ove bibliografije: ponovno sistemske prikazati, upozoriti i sistematizirati sve što nam se zabilježilo.

Bibliografija sadrži oko 3.400 bibliografskih jedinica. Svaki članak, svaki prikaz, osvrta, vijest, osmrtnice čine bibliografsku jedincu opisanu prema Međunarodnim bibliografskim standardima (ISBD) primjen-

jem od Nacionalne sveučilišne biblioteke, pa prema propisima bibliografska jedinica bilježi se se na ovaj način:

Prezime autora, zarez, ime autora, točka. Slijedi naslov članka, odnosno rada, ukoliko postoji podnaslov odjeljuje se tj. označuje dvotočkom, na kraju teksta ponovno je točka. Slijedi godište, u zagradi godina, zarez, broj časopisa, zarez i stranica od do. U slučaju kada se navodi literatura, na kraju se stavlja oznaka lit. Kad nema autora, rad je anoniman i svrstava se po prvom slovu teksta. Primjer jedne bibliografske jedinice: Blažeković, Milan. Prof. Filip Lukas (1871.-1958.): Povodom četrdesete obljetnice smrt. 8(1998), 81,38-40 Bibliografske jedinice svrstane su pod predmetne odrednice izrađene za ovu tematiku, tj. jezično uskladene i definirane prema sadržaju članka (konkretno gornje citirana jedinica svrstana je pod POVIJESNE TEME I OBLJETNICE). Po potrebi bibliografska jedinica može biti uvrštena i pod dvije ili više predmetnih odrednica. Autorsko kazalo sadrži popis autora, (oko 3.000 autora), s naznakom broja bibliografske jedinice, ali samo jedne, tako da se po broju jedinica uz autorovo ime može vidjeti točan broj izvornih radova. Kreirajući bazu podataka postavljena je i kumulativna rubrika u kojoj su upisane osobe, zemljopisni ili neki drugi pojmovi koji su spomenuti u naslovu rada.

U uvodu bit će detaljno opisano tumačenje za služenje bibliografijom.

Ovaj cjelokupni pregled u bibliografiji doprinos je za povijestno istraživanje i proučavanje svih čimbenika koji su preneseni na stranice časopisa. To mora biti i poticaj za daljnje analize, prosudbe i prikaze kojih nikada dosta za utvrđivanje činjenica i zločina počinjenih nad hrvatskim narodom. Treba stalno istraživati da bismo istinito i dostojno prikazali našu povijest.

Nadam se da će uvid u ovu bibliografiju biti poticaj za daljnje ozbiljne, stručne i znanstvene rade, za još vrstnije i obrađenije članke, kako u kvaliteti tako i u formi, jer ovaj časopis mora preuzeti ulogu permanentne savjeti hrvatskog naroda. Sistematizacija svega dosad napisanog na temu političkog uzništva možda će biti izazov novim svjedocima, odnosno onima koji istražuju najnoviju hrvatsku povijest. •

I BI GRAD ŠIBENIK

odine 1066., na sam Božić, hrvatski kralj Petar Krešimir IV. Veliki u svome kraljevskom i jednomu od svojih prijestolnih gradova Šibeniku

okupio je oko sebe crkvene i svjetovne velikaše. Tu su bili splitski nadbiskup Lovro, kraljev nečak prijestolonasljednik Stjepan, zadarski biskup Stjepan, hrvatski biskup Rajnerij (njegova se vlast protezala na čitavo područje Hrvatskoga Kraljevstva - od Jadrana do Dunava), trogirski biskup Ivan, biogradski biskup Dabro, rabski biskup Drago i osorski biskup Petar. Nazočna je bila i opatica Čika, predstojnica samostana benediktinki Svetе Marije u Zadru, koju kralj Petar Krešimir naziva sestrom. Radilo se vjerojatno o veoma važnim državnim poslovima, ali ne znamo o kakvima.

U toj je prigodi kralj Petar Krešimir izdao darovnu povelju, s nadnevkom "na Božić u Šibeniku" ("in die natali Domini in Sibinico"), kojom "uzima pod svoju zaštitu samostan Svetе Marije u Zadru" i nadaruje ga kraljevskom slobodom (regia libertas), to jest izuzećem od svih podavanja svjetovnim vlastima, jamčeći samostanu mimo i sigurno uživanje onih posjeda što ih je imao i što će ih još dobiti na hrvatskomu državnomu području. Ova nadarbena povelja krstni je list grada Šibenika. Njegov nam rodni list još nije poznat.

Računa se, da je Šibenik sagrađen u X. stoljeću. Možda ga je dao sagraditi kralj Tomislav, da štiti luku u koju se sklanjala hrvatska mornarica, o brojnosti i jačini koje svjedoči bizantski car Konstantin VII. Porfirogenet. Nu jedno je posve sigurno: Šibenik su sagradili Hrvati. To dokazuje podatak, da na njegovu užemu gradskom području u starome vijeku (antiki) nije bilo nikakvoga gradskog naselja. Jezikoslovsci predpostavljaju, da ime Šibenik dolazi od riječi šib; ta je riječ u prahrvatskomu jeziku bilo ime za trstiku.

Stratežki i gospodarski Šibenik je neosporno bio veoma važno mjesto u doba hrvatskih narodnih vladara. Sa svojim zaledjem imao je dobre sveze preko plodnih polja gornje Krke - Petrova polja, Kosova polja i Kninskoga polja. Zbog takva položaja Šibenik je bio jaki oslonac hrvatskim kraljevima kao protuteža gradovima

Piše:

Mato MARČINKO

takožvane bizantske Dalmacije.

U jesen 1078. u Šibeniku je hrvatski kralj Zvonimir posredovao u sporu između svoga ujaka Streze i splitskoga plemića rodom iz Poljica Petra Čmoga. Kralj Zvonimir je neke zemlje pod Mosorom bio darovao svomu ujaku Strezi. Petar Crni je kralju sa svjedocima dokazao, da te zemlje nisu kraljevsko dobro, nego su vlasništvo poljičkoga samostana Sv. Petar u Selu (današnji Sumpetar). Zvonimir je poništio svoju darovnicu i samostanu vratio njegove zemlje. Učinio je to pred papinim poslanikom stožernikom rimske crkve Petrom, nadbiskupom Lovrom, opatom sv. Bartula Ivanom, opatom sv. Stjepana Dabrom, knezom Primoraca Jakovom, zagorskim

županom Vučinom i splitskim priorom Dujmom. U onodobnoj Europi obćega bezzakonja Zvomir je dokazao, da u njegovoj Hrvatskoj "ne bojaše se ubogi da ga izji bogati, i nejaki da mu vazme jaki, ni sluga da mu učini nepravo gospodin, jer kralj svih branjaše, zašto ni sam prepravđeno ne posidovaše, tako ni inim ne dađiše". Pravo i pravdu Zvomir je ljubio više od svoga ujaka.

Posljednji Trpimirović Stjepan II. (1089. - 1090.) u Šibeniku (apud castrum Sibinico) je 8. rujna 1089. potvrđio izpravu kralja Zvonimira, kojom ovaj daruje redovnicama sv. Benedikta u Splitu zemljište Pusticu u Lažanima. U svojoj izpravi kralj Stjepan II. kaže, da su k njemu došli čitavo plemstvo i puk te predstavnici svećenstva i samostana, "da im dosudi stare pravde i potvrđi stare povlastice" i "zbog drugih javnih potreba opće koristi našega kraljevstva".

Šibenikje, kao i drugi gradovi koje su Hrvati sami sagradili, kao što su Biograd i Nin, imao samoupravu po uzoru na ostale južnohrvatske primorske gradove (Split, Zadar i dr.). U pravnomu pogledu Šibenik je sve do XIII. st. utvrđeno naselje (castrum, oppidum), a ne grad (civitas). Gradom je postao godine 1298., kada je, nastojanjem kneza Jurja Šubića Bribirskoga, dobio biskupu.

Nakon izumrća hrvatskih narodnih vladara Šibenik prolazi kroz vihorne povijestne bure i oluje, kao i ostali gradovi u njegovu susjedstvu. Osvajaju ga Mletčani i ruše njegove bedeme (1116.), od Mletčana ga preotima

Katedrala Sv. Jakova

hrvatski i ugarski kralj Stjepan (1124.), ponovno ga osvajaju Mletčani (1125.), iznovice ga od njih preotima hrvatski i ugarski kralj Bela II. Od god. 1168.-1180. priznaje vlast bizantskoga cara Emanuela Komnena, a nakon toga je u sklopu hrvatske države sve do god. 1322.

Od god. 1200.-1226. Šibenikom upravlja knez Domald, kojega zamjenjuju knezovi Šubići Bribirski. Pobunivši se protiv vlasti Bribiraca zbog njihove porezne politike, Šibenik god. 1322. prihvata "zaštitu" Mletačka i time gubi samoupravu. Hrvatskoj državi ga vraća Ludovik I. Anžuvinac (1357.). Zadarskim mirom od 18. veljače 1358. mletački dužd se odriče naslova vladara Dalmacije i Hrvatske, te predaje kralju Ludoviku jadransko primorje od sredine Kvarnera sve do granica grada Drača; svi se Mletčani moraju izseliti iz Zadra i Knina.

Šibeniku se tada vraćaju sve povlastice, koje je nekada imao. God. 1390. Šibenik je priznao vlast hrvatsko-bosanskoga kralja Štipana Tvrđka I., a u početku XV. st. vlast Hrvoja Vukčića Hrvatinića i kralja Ladislava Napuljskoga.

Oko god. 1340. u Šibeniku je svoj zemaljski život počeo prvi hrvatski svetac Nikola Tavilić, podrijetlom iz plemičke obitelji Tavilića. U njihovu se obiteljskomu grbu nalaze kocke iz hrvatskoga grba - dvostrukе pruge s izmjeničnim crvenim i bijelim kockama. Sličan grb ima i velikaška obitelj knezova Subića Bribirskih (kockaste pruge s izmjeničnim crvenim i bijelim kockama). Iz toga se zaključuje, da su Tavilići bili u nekakvu srodstvu sa Šubićima Bribirskim. Nikola Tavilić je zaređen za svećenika oko god. 1365. i oko god. 1372. odlazi kao franjevac-misionar u Bosansku vikanju te tu ostaje dvanaest godina. U jesen 1383. ili u početku 1384. odlazi u Palestinu zajedno s Deodatom iz Rutičinija (Francuska), Petrom iz Narbone (Francuska) i Stjepanom iz Cunea (Italija), da tamošnjim muslimanima svjedoči kršćansku vjeru. Sva četvorica su umrli mučeničkom smrću u Jeruzalemu 14. studenoga 1391. Papa Pavao VI. svetčano je 21. lipnja 1970. proglašio svetim Nikolu Tavilića i njegove sudrugove mučenike u bazilici sv. Petra u Vatikanu u nazočnosti 20.000 Hrvata iz Domovine i svijeta. U apostolskomu pismu "Divini magistri" papa za sv. Nikolu Tavilića i njegove drugove kaže, da su "po nauki i primjeru svoga otca i zakonoše svetoga Franje, oni posvetili život na korist vjernika, a i tome da druge narode, osobito islamski svijet, privedu kršćanskoj vjeri i bogoštovlju".

U drugoj polovici XIV. st. nastale su glasovite **Pohvale Gospa**, koje u izvorniku imaju latinski naslov **Oratio pulcra et devota ad beatam virginem Mariam** (Lijepa i pobožna molitva Blaženoj Djevici Mariji), u znanosti poznata kao **Šibenska molitva**. Rukopis pohvala napisao je latinicom neki franjevac vjerojatno u Bribiru. Rukopis je nađen u Franjevačkomu samostanu u Šibeniku.

Postoje kralj Ladislav Napuljski god. 1409. prodao Dalmaciju Mletčanima, Šibenik je nakon trogodišnjega otpora priznao 30. listopada 1412. mletačku vlast. Šibenska grad-ska obćina u prvoj polovici XIV. st. donosi svoj statut, koji je tiskan u Mletcima god. 1608. Na čelu Obćine je knez (comes) ili gradski načelnik (potestas). Vrhovno zakonodavno tijelo je Veliko vijeće (Consilium generale), u koje su birani samo plemiči. Zaključki Velikoga vijeća stupali su na snagu, kad ih je potvrdilo mletačko Vijeće.

Šibenik je od svoga osnutka bio utvrđeno naselje. Njegove se zidine spominju tek god. 1166., kad su ih nakon zauzeća grada dali srušiti Mletčani. Šibenik je sagrađen polukružno (amfiteatralno) na podnožju Šubićevca. Nad gradom gospoduje tvrđava Sv. Ana, od koje su se prema obali spuštili gradski zidovi mjestimice pojačani kulama. Nakon rušenja u XIX. st., zidovi su djelomice sačuvani na iztočnoj strani grada, a od sedam gradskih vrata južne strane sačuvana su jedna. Nad gradom su i dvije tvrđave: tvrđava Sv. Ivan sagrađena u doba Kandijskoga rata (1645.-1669.) i Šubićevac (Forte Barone). Luku su branile dvije manje tvrđave, srušene god. 1504.; na njihovu mjestu graditelj Gian Girolamo Sammicheli sagradio je od god. 1540.-1547. veću tvrđavu nazvanu Sv. Nikola.

Pjesnik Hasan Kaimija Zrinović, koji je pisao hrvatskim jezikom a pismom arapskim (hrvatska aljamiado književnost), u pjesmi **O osvojenju Kandije** napisanoj godine 1669. poručuje Mletčanima: "Nemojte se kladiti, / a Hrvate (= Hrvatsku) paliti; / za to ćete platiti, / kad vam ode Kandija." U toj istoj pjesmi poručuje on Mletčanima, da će izgubiti i Šibenik: "i Šibenik ode vir, / kad vam ode Kandija."

Ponos i slava Šibenika njegova je prvostolnica sv. Jakova. U početku XV. st. dodatačna se najstarija prvostolnica sv. Jakova pokazala premalenom za Šibenik. Na poticaj tadašnjega šibenskoga biskupa Bodana Pulšića, šibenski knez i deset odabranih šibenskih plemiča odlučuju, da se na mjestu stare prvostolnice gradi nova. Ta je odluka donesena 10. travnja 1402., ali je gradnja nove prvostolnice počela tek god. 1431., a trajala je do god. 1536. Na gradnji se okupio niz klesara i graditelja iz južne Hrvatske i Italije. Za prvoga graditelja postavljen je majstor Bonino da Milano, ali ga je god. 1429. pokosila kuga u Šibeniku; od njega su možda ostali samo neki kipovi apostola na glavnim vratima prvostolnice. Prvo razdoblje gradnje traje od god. 1431. do 1441. Prvostolnicu su počeli graditi talijanski majstori Francesco di Giacomo, Lorenzo Pincino i Antonio di Pier Paolo Busato, te domaći kamenari Andrija Budčić i Grubiša Slafčić. Za gradnju je uporabljen kamen s Korčule, Sušci i Brača, kamen za pločnik dopremljen je s Krka, a za urese apsida s Raba.

God. 1441. Gradsko vijeće je ustanovilo, da su pri gradnji učinjene pogreške i da je razbacan novac, pa su gradnju povjerili Jurju Matejevu Zadraninu. Gradnju prvostolnice majstor Juraj nastavio je god. 1444. On je položio temelje njezinoj spomeničkoj

(monumentalnoj) izgradnji. Povećao ju je poprječnim brodom, slikovito uzdignuo razinu svetišta, zasnovao kupolu na ukriženju glavnoga prostora i poprječnoga broda crkve i u tu svrhu izgradio dva prva jaka pilona ispod kupole: "svim time je majstor izazvao izvanredno žive i slikovite perspektivne slike crkvene unutrašnjosti, kojima su se ljubitelji umjetnosti svih kasnijih stoljeća jednodušno divili" (Ljubo Karaman). Po njegovu glavnom djelu, prvostolnici sv. Jakova u Šibeniku, majstora su Jurja tudinci nazivali Giorgio de Sebenico (Juraj Šibenčanin), dok se on sam na pjevalištu prvostolnice naziva Juraj Dalmatinac (Georgius Dalmaticus).

Majstor Juraj je izklesao živi vijenac od sedamdeset i četiri glave na vanjskomu vijencu svetišta. U njemu je prikazao glave pripadnika raznih naroda, kao i glave domaćih pomoraca i Zagoraca koje je viđao u Šibeniku. Te glave idu među najvjajednije likovne ostvarbe onoga vremena. Nu najbolje i najljepše Jurjevo djelo je okrugla krstionica, koju je on svu od tla do vrha svoda presukao kao sagom fantastično bogatim izkiparenim gotičkim uresom.

Franjevac Vinko Fugošić, slikar i povjestnik umjetnosti, u svojoj izvanrednoj a pre malo poznatoj knjizi **Znancima u pohode** (KS, Zagreb 1983.) o Jurjevoj Krstionici piše: "Spustio sam se konačno u krstionicu. Negda - dok je još nisam bio svojim očima vidio - čitao sam o njoj u knjigama, gdje je nazivaju biserom naše umjetnosti. Čitao sam, gledao slike, a nikako se uvjeriti u sjaj toga bisera. Tvrdim i vama da ne ćete znati što je šibenska krstionica, dok je ne vidite svojim očima. Onda, kad se spustite u tu malu kamenu prostoriju i zatvorite za sobom vrata - neko će nepoznato svjetlo prodirati kroz kamene čipke - vi ćete zaboraviti da je oko vas kamen; osjetit ćete njegovu toplinu i njegov život.

Prospavao je taj dalmatinski kamen svoju dugu zimu negdje na Braču. A onda je došao u Jurjeve ruke, osjetio njihovu toplinu - oživio i procijetao. Živi on i cvjeta i danas, pa dijeli obilato od svoga života i ljestvica svakomu tko osjeti da mu toga treba."

Kažu, da je neki profesor povijesti umjetnosti iz Ujedinjenih Američkih Država godinama svake godine dolazio u Šibenik, da se divi Jurjevoj Krstionici. Toliko gaje svojom ljestvicom privlačila.

(nastaviti će se)

Ante Ivas-Toni

DA SE NIKAD, NIKAD NE ZABORAVI!

U 3. bitnici obranbenog zdruga sa 16 ljeta tako mlad najstariji 24 imao je tad. Naredbom povlačimo se k Zidanom Mostu pred mostom crvena se banda slila i ne da proći Hrvatima. Raspuštamo bitnicu našu lutajući danom i noći šumom bez staze pod oružjem trudne noge gaze i to kad rat već završen bijaše, koračasmo naprijed bez sna te krvave noći do Bleiburga moramo doći siđosmo dolje tražeći spas a krvnici grabljivo jurnuše na nas izdaja, izdaja, časnici viču sada kud koji bojovnici moji. Na kolosijeku stajao je vlak lagaše nam, za Italiju trebao je poći otrčasmo tamo, imali smo sreće u vlaku ne bijaše mjesta očajna žena jeca: Kamo nas vode? Gdje su mi djeca? Krvnik krvniku viče: Ušutkaj kuju da drugi ne čuju. A dolje pored šume kamioni se ljudima pune trčimo brže neki krvnik rže i urla veži ih žicom nek ruka puca milu im majku ustašku svima. Trpali su dva po dva ko koze dragi bože, kuda ih voze? Pognutih glava tako krvnik hoće jedan nad drugim kleći, a u meni ječi tuga

ostah bez ijednog druga. Nakon paklenogира ko da se nije desilo ništa sjede na travi, grla rakijom prali urlaju, i ržu ko zvijeri žderu strah me goni u gustu masu poljem staro i mlado, stisnuto u strahu a izdana vojska ko žito talasa gola, bosa, žedna, glada i bez glasa iz jelove šume s konjima jurnuše na nas tutanj i pucanj krvavi nozi mašu u nevinost našu O majko, majko, kolje li se kolje I poteče krv kroz bleiburško polje kundacima tuku žudeći tuđu muku jauk, plač i jecaj sred pucnjeva i praska uprkos tome neko gromko viče živjela Hrvatska! Uplakane majke djecu dozivaju a krvnici ko vukovi zavijaju padaju tjelesa, užas ljudskog mesa ja u jarku već otporan na kišu nada mnom tjelesa što više ne dišu oko mene starci, žene, uplakana djeca u daljini čujem drhtav glas zbogom hrvatska mati bože gdje su nas došli klati smiri bandu, srjakomunisti bleje živih još ima majku im ustašku svima da dušmane vidim podignem glavu kroz tamu, čujem užas i stravu mrak i mržnja ispunjava polje, a krvniku nije dosta da kolje već gazeći lokve krvava blata iz zubala vade ostatke zlata da naplate što skuplje izdane glave Hrvata. Danom i noći padala je kiša da spere krv sa mrtvih tjelesa kapi po djeci ko majčine suze

neko mi dijete zagrlji nogu mamice di si plačno reče, a metak mu glas presječe kad bi se netko pomakao pokret bi izazvao pakao na svaki sušanj otvaraju vatru ubijajući da nas do kraja satru mjesec kroz oblake obasja tjelesa iz daleka čujem večernja zvona iz obližnje šume oglasi se sova iz mojih grudi prigušen jecaj guši me prizor krvi i tuge a protiču ure nesnošljivo duge odlučim da se domognem šume a kad mi mjesto koraka klecaj onda skupim snagu oslobođen straha jurnem u šumu tražeći spaša i nađem se u jarku s vodom do pasa iza mene krvnici nastavljaju mržnju a ledena mi voda okrepa i snaga nazire se malko neka zora blaga još jednom pogledam po bleiburškom polju i čini mi se da još uvijek kolju ta me slika proganja i danas 0 dragi mrtvi molićemo za vas mada nevin osjećam se krivim što ste ostali za mnom a ja još uvijek živim. Treba mi još snage do druge planine goni me strah u trku kroz šumske tišine umorna primi me trava, boli me umorna glava gladne me uši kolju, pa neka kiša pada ja ležim ko klada pasem zelenu ujutro travu uranjam u potok glavu još sam mjesec dana osuđen na planinu. Danas ponovno nastavljam boj 1 često me upit mori jesmo li i mi Dubrovnik i Vukovar voljeli jesmo li i mi sjeme od hrvatske majke voljene.

(nastavak uvodnika s unutarnje strane korica)

U Zagrebu je održana Osnivačka skupština umirovljenika HDZ. Dobro je što se makar i sad to dogodilo. Nas se na tu Skupštinu, iz razumljivih razloga, nije pozvalo, jer smo izvanstranačka udruga, no veselio bi nas da su nas pozvali kao goste. Kako sam čula od nekih naših priznatih članova, na tome skupu misle da je počinjena nesmotrenost što se za predsjednika ciljno izabrao gosp. Sviben. Opet jedan gaf, i prilika da oporba i

ostali i dalje podmeću HDZ-u. Nu, to i nije da mi kao izvanstranačka udruga dijelimo savjete, no moramo upozoriti da nam je stalo koje snage ili koji nespretnjakoviči voze kola u ovoj izbornoj godini. Mi, iako nismo neka jednosmjerna udruga, nismo jednostranačko opredijeljeni, ali kao hrvatski politički kažnjenici jesmo politički i državotvorno opredijeljeni. Stoga moramo voditi računa tko će voditi brod ove naše jedine Hrvatske i u kom smjeru. A mi ćemo, znade se, poduprijeti samo stranke državotvornog usmjerjenja, jer svi oni koji se skri-

vaju pod socijalističkim, a ne i nacionalnim znakovljima, nisu naš izbor.

Kaj a Pereković

Zviježde petokrake osvanule na zadarskim pročeljima

ZJAH - "Vratite tvornicu Vlaškog Bara".
Vratite tvornicu Vlaškog Bara na zadarskoj obali.
Njihov slogan je bio: "Vratite tvornicu Vlaškog Bara".

S. Radica, zvježda je petokraka ispod kojih se nalaze simboli s potpisom "VRATITE TVORNICU VLAŠKOG BARA".

UF zadarski ročni su nam kako je djele evidentiran, no kako ih vlasnici zgrada na Žitom su proklijtoni nampi i rezamani - nisu prijavili policiji, nema kazni za zloupotrebu ugovora za počinjeljima. Kad tako zloupotrebu dođe, poljica će učiniti sve da se potinje pronađe - kazali su u policiji pronadu -

Sve naša nestojava da dobjemo

Stradanja Hrvata u koprivničko-križevačkoj županiji (XI.)

Piše:

Stjepan DOLENEC

iz mesta MOLVE - Obćina MOLVE

1. BOGAT Đuro rod. 1914 god, u MOLVAMA
2. ČELIK Ivan rod. 1917 god, u MOLVAMA
3. DOLENEC Ivan rod. 1908 god, u MOLVAMA
4. DOLENEC Stjepan rod. 1921 god, u MOLVAMA
5. DRAGIĆA Stjepan rod. 1921 god, u MOLVAMA
6. ĐURAJ Ivan rod. 1920 god, u MOLVAMA
7. FELETAR Josip rod. 1919 god, u MOLVAMA
8. FRANČIĆ Matej rod. 1922 god, u MOLVAMA
9. GAZDEK Stjepan rod. 1924 god, u MOLVAMA
10. GREGURIĆ Ivan rod. 1918 god, u MOLVAMA
11. GREGURIĆ Mato rod. 1920 god, u MOLVAMA
12. GREGURIĆ Stjepan rod. 1926 god, u MOLVAMA
13. IŠTVAN Đuro rod. 1904 god, u MOLVAMA
14. IVANČAN Andro rod. 1900 god, u MOLVAMA
15. IVANČAN Ivan rod. 1920 god, u MOLVAMA
16. IVANČAN Mijo rod. 1924 god, u MOLVAMA
17. JAKOVIĆ Josip rod. 1905 god, u MOLVAMA
18. KOKŠA Ivan rod. 1919 god, u MOLVAMA
19. KOKŠA Josip rod. 1907 god, u MOLVAMA
20. KOKŠA Mato rod. 1924 god, u MOLVAMA
21. KOLAR Martin rod. 1903 god, u MOLVAMA
22. KOLARIĆ Ivan rod. 1925 god, u MOLVAMA
23. KOLARIĆ Josip rod. 1922 god, u MOLVAMA
24. KOPRIČANEK Mirko rod. 1917 god, u MOLVAMA
25. KOPRIČANEK Stjepan rod. 1922 god, u MOLVAMA
26. KRZNARIĆ Martin rod. 1919 god, u MOLVAMA
27. KOVACIĆ Ivan rod. 1913 god, u MOLVAMA
28. PEIĆ Josip rod. 1919 god, u MOLVAMA
29. PETRINIĆ Josip rod. 1920 god, u MOLVAMA
30. RUŠAK Franjo rod. 1920 god, u MOLVAMA
31. ŠANJIĆ Đuro rod. 1923 god, u MOLVAMA
32. ŠANJIĆ Josip rod. 1915 god, u MOLVAMA
33. ŠANJIĆ Josip rod. 1919 god, u MOLVAMA
34. ŠTIMAC Alojz rod. 1915 god, u MOLVAMA
35. TUBA Ivan rod. 1925 god, u MOLVAMA
36. VARGA Ivan rod. 1928 god, u MOLVAMA
37. VARGA Mandarod. 1910 god, u MOLVAMA
38. VEDRIŠ Josip rod. 1925 god, u MOLVAMA
39. VINCEK Mijo rod. 1922 god, u MOLVAMA
40. ŽUFIKA Andro rod. 1924 god, u MOLVAMA
41. ŽUFIKA Mato rod. 1903 god, u MOLVAMA
42. ŽUFIKA Stjepan rod. 1911 god, u MOLVAMA

Mjesto HAMPOVICA - Obćina VIRJE

1. BORKA Ivan rod. 1920 god, u HAMPOVICI
2. BORKA Stjepan rod. 1905 god, u HAMPOVICI
3. LONČARIĆ Bolto rod. 1896 god, u HAMPOVICI
4. LONČARIĆ Josip rod. 1909 god, u HAMPOVICI
5. ŠTEFEC Andrija rod. 1923 god, u HAMPOVICI

Mjesto VIRJE - Obćina VIRJE

1. CAREK Pavao rod. 1903 god, u VIRJU
2. MATIŠAIvan rod. 1925 god, u VIRJU

3. TIŠLJAR Jeronim rod. 1922 god, u VIRJU

Mjesto: ĐURĐEVAC - Obćina ĐURĐEVAC

1. BAKIĆ Matijarod. 1920 god, u ĐURĐEVCU
2. CRNČEVIĆ Matijarod. 1926 god, u ĐURĐEVCU
3. JOZEK Stjepan rod. 1917 god, u ĐURĐEVCU
4. KOKOTIĆ Mato rod. 1904 god, u ĐURĐEVCU
5. KRNJČEV Stjepan rod. 1905 god, u ĐURĐEVCU
6. ŠČUKA Martin rod. 1905 god, u ĐURĐEVCU
7. ŠOŠTAREC Đuro rod. 1916 god, u ĐURĐEVCU
8. ŠTEFEKOVIĆ Andro rod. 1915 god, u ĐURĐEVCU
9. TOPOLQĆ Ivan rod. 1905 god, u ĐURĐEVCU

Mjesto: ČEPELOVAC - Obćina ĐURĐEVAC

1. BABEC Vid rod. 1920 god, u ČEPELOVCU
2. BURLIĆ Marijarod. 1912 god, u ČEPELOVCU
3. CAR Martin rod. 1865 god, u ČEPELOVCU
4. DOLENČIĆ Mato rod. 1913 god, u ČEPELOVCU
5. HARBANAS Ivan rod. 1922 god, u ČEPELOVCU
6. HORVAT Stjepan rod. 1892 god, u ČEPELOVCU
7. JANDRAŠIĆ Ivan rod. 1923 god, u ČEPELOVCU
8. JENDRAŠIĆ Mato rod. 1922 god, u ČEPELOVCU
9. JOZEK Stjepan rod. 1917 god, u ČEPELOVCU
10. JOZEK Tomo rod. 1920 god, u ČEPELOVCU
11. KONJAREK Mararođ. 1915 god, u ČEPELOVCU
12. KONJAREK Trezarod. 1874 god, u ČEPELOVCU
13. KUNTIĆ Josip rod. 1902 god, u ČEPELOVCU
14. LIŠČIĆ Franjo rod. 1868 god, u ČEPELOVCU
15. LIŠČIĆ Luka rod. 1895 god, u ČEPELOVCU
16. MIHOKŠIĆ Valentrod. 1911 god, u ČEPELOVCU
17. MILETIĆ Čila rod. 1923 god, u ČEPELOVCU
18. MILETIĆ Ignac rod. 1920 god, u ČEPELOVCU
19. MILETIĆ Ivan rod. 1922 god, u ČEPELOVCU
20. MILINČEVIĆ Lukarod. 1911 god, u ČEPELOVCU
21. PANEC Ignac rod. 1906 god, u ČEPELOVCU
22. PAVLEŠIĆ Franjo rod. 1903 god, u ČEPELOVCU
23. PETROKOV Ivan rod. 1909 god, u ČEPELOVCU
24. PETROKOV Mijo rod. 1906 god, u ČEPELOVCU
25. PINTAR Đuro rod. 1916 god, u ČEPELOVCU
26. PLEŠKO Petar rod. 1914 god, u ČEPELOVCU
27. PORČULIJA Josip rod. 1915 god, u ČEPELOVCU
28. RADOŠEVIĆ Josipa rod. 1883 god, u ČEPELOVCU
29. SOKAĆ Ignac rod. 1899 god, u ČEPELOVCU
30. ŠTEFINEC Ana rod. 1927 god, u ČEPELOVCU
31. ŠTEFINEC Mato rod. 1894 god, u ČEPELOVCU
32. TOMAŠEN Đuro rod. 1900 god, u ČEPELOVCU
33. TOMAŠEN Mato rod. 1873 god, u ČEPELOVCU
34. TOPOLCIĆ Martin rod. 1909 god, u ČEPELOVCU
35. TURKOVIĆ Ante rod. 1923 god, u ČEPELOVCU
36. TURKOVIĆ Martin rod. 1904 god, u ČEPELOVCU

(nastaviti će se)

TRAGEDIJA OBITELJI BARUSIĆ

oliko je obitelji pobijeno i stradalio u ovom nametnutom nam Domovinskom ratu, težko ih je sve nabrojiti, a koliko je njih čak, gdje su stradali, sva braća, sinovi i zetovi? Njihov broj težko da će se ikada doznati. - Nu, da je takvih slučajeva bilo u II. svjetskom ratu i poraču, također je istina, a ja želim samo jedan od mnogih opisati, a koji se zbio u Novigradu Podravskom, gde su život izgubila tri brata, sinjednoga od njih i zet.

Tužno je pogledala Spomen ploču na groblju kod Šv. Klare u spomenutom mjestu, gdje se između 159 uklesanih imena stradalnika II. svjetskog rata i porača, nalaze i prezimena Barusić i Vitković. Stjepan Barusić i supruga mu Marija imali su tri sina: Martina, Matu i Miju, te zeta Đuru Vitkovića i unuka Martina. Jedna vrlo ugledna i poštena obitelj, vrlo uglednog obrtnika po struci kolara. Može se reći jedna obitelj, koja je puno držala da bude na dobrom glas. Reklo bi se, išli su ruku pod ruku i jednostavno rečeno bili su Hrvati katoličke vjere. Njih nije zanimala politika, već su uostalom kao i svi marljivi Podravci bili okrenuti svaki svojem poslu tj. svojoj zemlji i blagu sitnog i krupnog zuba. Svi su živjeli zajedno u Novigradu, osim Mate, koji se nakon ženidbe preselio u nedaleko udaljeno selo Plavšinac, naseljen pretežno pravoslavcima. Inače, u neposrednoj blizini Novigrada nalaze se sela s pretežno pravoslavnim stanovništvom, a to su Srdinac, Plavšinac, Javorovac i Vlaislav. Obični ljudi, uglavnom poljodjelci, koji u susjedstvu rade uglavnom obradujući zemlju i svi su bili slatkorječivi i "dobri".

Nu, došao je i 10. travnja 1941., a s njim i dugo očekivana Nezavisna Država Hrvatska, a koju su samo par mjeseci njezinog postojanja počeli na sve moguće načine bojkotirati i rušiti ti "dobri" i mirni susjedi. Počakali su zapravo svoje pravo lice, pa su se odmetnuli u šumu kao partizani, iako su izgleda oduvijek bili samo četnici.

Martin Barusić rođ. 1890. u Novigradu zvan "Baćica", bavio se kolarskim zanatom, kao i njegov otac. Sa svojom suprugom Marijom i kćerima Baricom rođ. 1925., koja se udala za Matu Pintarića (pripadnik HOS-a, prošao Bleiburg i Križni put) i Marijom rođ. 1933., kasnije udatom za Kumrić Slavku (pripadnik HOS-a, sudionik Bleiburga i Križnog puta, bio na robiji preko 5 god., a danas predsjednik podružnice HDPZ-a u Županiji koprivničko-križevačkoj) obrađuje i zemlju. Za vrijeme I. svj. rata bio je na raznim ratištima od Pijave pa sve do Galicije. Bio je vrlo bistar i pronicljiv čovjek, a dosta dobro se služio njemačkim, talijanskim i ruskim jezikom. Kao civil preživio je Bleiburg i Križni put.

Piše:

Stjepan DOLENEC

Nakon povratka iz kolone smrti, vratio se svom domu, ali ubrzo uhićen i osuđen u Velikoj Pisanici na smrt. Na njegovu sreću, pomilovanje i pušten svojoj kući. No nije dug uživao na slobodi u Titovoј Jugoslaviji, jer je ponovno uhićen i ovoga puta osuđen također na smrt, ali na Vojnom судu u Bjelovaru. Po drugi put je pomilovan i osuđen na 5 godina prisilnog rada i 15 godina gubitka svih građanskih prava. Kaznu je izdržavao u Staroj Gradiški. Uzpostavom naše Hrvatske, prije dvije godine prilikom posjeta nekadašnjoj kaznionici u Staroj Gradiški, njegove su kćeri dobile Smrtni list u Okučanima, gdje stoji da je njihov otac umro 10. 12. 1947. Uzroci smrti 57-godišnjeg Martina su nepoznati, a sigurno je da su uvjeti života u to vrijeme u tom kazamatu prouzročili Martinovu smrt.

Mato Barusić rođen 1893. također u Novigradu, ali nakon ženidbe odselio se sa svojom suprugom Katicom u Plavšinac. Imali su sina Martina rođ. 1919. i kćer Maricu rođ. 1918. "Dobri" susjedi pravoslavci iz sela Srdinac odveli su ga 1942. i nikada se više nije pojавio.

Martin Barusić rođ. 1919., sin Mate Barusića, odveden je također 1942., ali gdje i kuda do danas nije nitko od daljnje rodbine uspio doznati. I njemu se izgubio svaki trag. Normalno da nakon II. svj. rata o tome nitko od mještana Plavšinca nije htio ništa reći, a danas još uvijek nije dopušteno o tome ništa ispitivati ili, ne daj Bože, istraživati među još malo živih i preostalih "dobrih pravoslavaca" u spomenutim mjestima. Poslije rata, 1946. u šumi iznad Srdinca i Javorovca pronađena je grobnica s kosturima, a jesu li među njima bili otac Mate i sin Martin nikada se neće doznati.

Mijo Barusić rođen 1898. u Novigradu, sa suprugom Dorom rođ. 1902., te sinom Ivanom rođ. 1920. i kćerom Katicom rođ. 1929. živio je na starini Barusićevih. Živjeli su također dobro i složno sve do kobne 1943. Sin Ivan bio je u domobranstvu u Bjelovaru, a supruga i kći su se brinule o kućanskim poslovima. No taj skladni i mirni obiteljski život prekinut je 8. prosinca 1943. i to navečer oko 22 sata, kada su došli partizani i otjerali Miju u partizanski štab, koji je bio stacioniran u kući Talaićevih u Gornjoj ulici u Novigradu. Malo je bio zatvoren u podrumu, a malo u štali. S njim istoga dana bio je uhićen i Franjo Šimunić rođ. 1914., te još neki ljudi. Jezivo je bilo ukućanima i susjedima slušati zapomaganje i jaukanje tihjadnika, ali pomoći im nisu mogli. Nakon tri dana, 11. prosinca 1943., Miju su partizani također po mukloj noći doveli njegovoj

kući, da se presvuče u čisto rulje i uzme novo odijelo, jer kako su rekli ti partizani, da Mijo ide na rad u Poganac (na Kalniku), a bilo je govora o nekoj žici. Dani su prolazili, ali o Miji glasa niotkuda. Gdje li se je izgubio te noći? Nu, došlaje Nova godina 1944., dosta suha i hladna je bila zima. Kako je za poljoprivrednike na selu Nova godina skoro kao i drugi dani, tako je taj dan Ivan Kavarov pustio svoje svinje u pašu na svoju zemlju prema potoku Komarnica, a njega je više zanimalo kakav utjecaj ima smrzavica na pšeniku. Svinje nisu imale veliki izbor za pašu, pa su otišle rovati u potok Komamicu. Ali svinje se nisu dosta dugo pojavljivale, pa ih je otiašao potražiti. Dijelom potoka, koji nije bio zaleden, i tu su se svinje zabavljale sa rovanjem i na njegovo veliko zaprepaštenje on je ugledao dlan šake ljudske ruke, okrenute prema nebnu, čiji su prsti na ruci visjeli prema zemlji u obrnutom položaju, nego bi to prirodno trebali visjeti. Pod okriljem noći potajno se prišlo otkopavanju lesa i prema crnim slutnjama radilo se 0 Miji Barusiću. Iznenadenje je bilo tim veće, jerje pokraj Mijinog lesa pronađen leš 1 Franje Simunića. Mijo je bio potpuno gol i ruke su mu bile vezane žicom. Dakle, nije otiašao u novom odijelu na rad u Poganac, već je nakon teških muka mučki ubijen i bačen u potok. Nevoljama nikada kraja za Mijine najbliže, jer ga čak nisu smjeli ni pokopati u obiteljsku grobnicu, već su ga prema zapovijedi Đure Ljubica, tadašnjeg predstavnika partizanske vlasti, inače višegodišnjeg načelnika općine Novigrad za vrijeme Aleksandrove Jugoslavije (bio je okorjeli Nedicevac), smjeli ga pokopati na groblju ali uz plot. (Dolazkom Rafaelove Crne legije Mijino je truplo prebačeno u obiteljsku grobnicu.)

Duro Vitković, zet Mate Barusića, također je mučki ubijen. Na sam dan Sv. Roka 1943. vraćajući se sam zaprežnim kolima svojoj kući, pogoden je nabojem u sljepoočicu. Iza njega je ostala supruga Marica i sin Ivan. Tko i zašto gaje ubio u Plavšincu, nikada se nije doznalo, a zasigurno i neće. Sigurno je da je bio dobar i pošten čovjek, a više nego sigurno ubijen je od "dobrih susjeda" samo zato jer je bio Hrvat i član obitelji Barusić.

Što reći na kraju? Uvijek ima onih koji govore: "Nema svrhe govoriti ili pisati o strahotama koja su se tako davno događala", ali ja njima odgovaram: "Zašto ne?". Kršćani smo i oprštamo, ali ovakove događaje i slične njima ne smijemo nikada zaboraviti, već ih treba objelodaniti. Previše se je moralno šutjeti za posljednjih 50 godina komunističkog raja, pa ukoliko ni danas ne može istina doći na vidjelo, onda smo mi Hrvati uistinu jadni narod, vrijedan žaljenja.

ZAŠTO SU UBIJENI?

Na Spomen ploči, koja se nalazi na groblju kod Sv. Klare u Novigradu Podravskom, između 159 uklesanih imena i prezimena stradalnika za vrijeme II. svjetskog rata i porača nalaze se imena i Rudolfa Mikeca i Stjepana Nikšića. Tko su oni bili i zašto su ih partizani 1944. uhitili i odveli u Veliku Pisanicu, to znaju samo oni koji su u ono vrijeme vedrili i oblačili u tom dijelu Podravine. Prvo spomenuti Stjepan Nikšić davne je 1921. došao sa svojom suprugom Mirom, oboje kao učitelji u Pučku školu Novigrad Podravski.

Pokojni velečasni Mikec u društvu članova "Križarskog bratstva" lijevo Ivan Dorešić, desno pok. Martin Dolenc

Tu su odgajali naraštaje učenika i bili su vrlo cijenjeni i ugledni ljudi. Jednostavno rečeno, narod ih je volio i poštivao, kao i njihovu djecu Ivicu i Ljerku.

Došla je kobna 1944., kada su Stjepan Nikšić i Rudolf Mikec inače velečasni u mjestu, uhićeni i odtjerani. Kasnije se doznao, da se nalaze u Velikoj Pisanici, nedaleko poznatom logom i stratištu nevinih Hrvata. Velečasni Mikec bio je također vrlo oblubljen od mještana i možda je uhićen samo radi brata Slavka Mikeca, koji je bio pripadnik HOS-a, a poslije rata je osuđen na smrt i strijeljan u Bjelovaru.

U prosincu 1944. Stjepan Nikšić strijeljanje u Kozarevcu, ali su njegovo mrtvo tijelo njegova braća Ivo i Miško prenijeli na groblje u Pitomaču i тамо pokopali. Na žalost, za mjesto gdje leže kosti nedužnog velečasnog Rudolfa Mikeca, nikada se neće doznati, iako ima još živih koji su ta zlodjela činili, ali ne žele olakšati savjest prije smrti i reći što znaju. Svakim danom je, na žalost, sve manje nas, a i onih "drugih", koji nešto znademo, ali će mnoge tajne ostati, na žalost, zauvijek samo tajne.

Mnogi ne žele da se danas piše o tome, ali ja se nadam da će se mnogi složiti sa mnom, da sve treba doći na vidjelo, da se ne zaboravi, a na osvetu mi nismo navikli. Vjerujem da su i ova dvojica velikih rodoljuba davnih uhićenika i mučenika zavrijedila da ih se spomene, a možda ih je netko od naših čitatelja i poznavao, a nije znao kakva ih je sudbina snašla. •

A. TOMLINOVIĆ-SAMAC: IZ USPOMENA... OLUJNA NOĆ

Jednoga dana počela su uhićenja, tj. odvođenja pojedinih osuđenika s radilišta u nepoznato. Ti se ljudi nisu više vraćali na radilište.

Krajem studenog 1950. došao je red i na mene. Stražar mijе zapovjedio da uzmem svoje stvari i podem s njim. Znao sam da me ništa lijepo ne čeka, ali izbora nisam imao. Na brzinu sam pokupio svu svoju sirotinju i krenuo. Bile su to dvije kartonske "Unrine" kutije u kojima sam, kao i većina osuđenika, imao nešto hrane, odjevnih predmeta i još nekih sitnica, kojima vrijednosti i uporabljivost zna samo dugogodišnji zatvorenik. Osim toga, bila su tu još dva pokrivača, sve privatno vlasništvo, jer od Uprave sam za sve ovo vrijeme uspio dobiti samo osuđeničku kapu i tek neki dan jedne gumene čizme za rad u tunelu.

Stražarmeje poveo pješice do željezničke postaje Lokve. Tu smo se ukrcali u vlak i ubrzo stigli do željezničke postaje Fužine. Odavde smo opet pješice išli nekim puteljkom i stigli do jedne osamljene zgrade. Bila je to osrednja, vjerojatno stambena, obiteljska kuća. Nisam primijetio nikakovog stražara niti ograde. Sada je vjerojatno služila kao zatvor ili upravna zgrada za ovih nekoliko osuđeničkih radilišta na izgradnji hidrocentrale Novi Vinodolski.

Stražar me je uveo u zgradu, nekoga o tome obavijestio, doveo me do nekih vrata, gurnuo unutra, zaključao ih i otisao bez riječi. Kad sam se malo snašao, video sam kako stojim na jednom malom prostoru, platou, veličine jednog kvadratnog metra. Odatle su vodile drvene stube prema dolje u polumačnu prostoriju. Odložio sam svoju prtljagu na taj plato i bolje pogledao svoj novi dom. Bila je to podumska prostorija veličine pet puta četiri metra. Krenuo sam stubama prema dolje, ali sam se već sljedeći tren zaustavio, jer sam s užasom ustanovio kako je cijeli pod prekriven vodom. U sredini te prostorije bio je postavljen jedan željezni krevet s nekoliko golih dasaka. Ove su bile svega par centimetara iznad razine vode, koja je bila duboka dvadeset do dvadeset-pet centimetara.

Smrklo mi se pred očima, pogotovo kad sam se sjetio daje kraj jedanaestog mjeseca. Užasnut, stajao sam nepomično dugo vremena, znajući da me opet čeka Golgota. Nisam se usudio ni pomisliti kako će se odavde izvući brzo i lako. Nu, tračak svjetla i nade ugledao sam desno od stuba. Bio je to jedan mali prozor veličine oko 80x40 cm, razumije se, s obveznim rešetkama. Ali, kako provaliti rešetke golim rukama i to još neopaženo? Što bih sada sve dao za jedan komadić bravarskog alata! "Kraljevstvo dajem za konja", pardon, za piliću ili turpiju.

Dugo sam tako razmišljao, a onda je škljocnula brava i ušao je stražar: "Hajde!" Pošao sam pred njim. Pristojni domaćin uvijek gostu daje prednost. Doveo me je u jedan ured, gdje su me već čekali dvojica civila. Zapovjedili su mi da sjednem.

(nastavit će se)

PORATNA UBOJSTVA VIŠE IMOĆANA U SPLITU I ZAGVOZDU (II.) (IZVADAK IZ VEĆE CJELINE)

adi cjelovitosti valja pri-
pomenuti, da u lipnju 1945.
zamjenikom glavara splitske
Ozne bijaše - kako navode bolji
poznavatelji toga pitanja - mlađi čovjek, po-
tonji profesor Filozofskoga fakulteta u Za-
grebu i, naravno, član Jugoslavenske
akademije znanosti i umjetnosti. Kano čvrst
oslon srbokomunističkoga sustava biva od
njega i odlikovan, i to odmah nakon sjednice
CK KPJ u Karadordjevu 1971. Za zasluge,
naravski. I on i Mišo Rudeđ i Jure Bilić pri-
maju "zasluženu mirovinu" od Republike
Hrvatske. Igram spletka kojekakvih obzira i
događanja naši ratni i poratni zločinci ne
odgovaraju za svoja težka zlodjela. Divna je
stvar međusobno izmirenje hrvatskoga
naroda, ali ostaje otvoreno pitanje: zar se
moguće pomiriti s krvnicima, ratnim i porat-
nim zločincima? Našli se na smetlištu povi-
estnih događaja, kakve nisu predviđali,
primirili se i žmirkaju iz dubokih jazbina.
Povremeno iz njih i izviruju ...

- - -

Koji je putnik iz Splita iznio živu glavu u
svibnju, lipnju i srpnju 1945., redovito je
ostao bez svega, tj. novca, nakita i ostalog,
što je nosio sobom. U Šestanovcu, selu na
sjeveru Omiške občine, bio stvoren kotar. U
njemu zasjeo spomenuti Jure Bilić i više
partizanskih askara, među kojima se nahodilo i nepismenih. Tko se slučajno netaknut izvukao iz Splita navedenih mjeseci te još
nekoliko poslije, kada su obustavljena
množtvena ubijanja, u Šestanovcu je obvezno svraćen u tamošnju Oznu. Tu mu pli-
enili sve stvari. Naročito drug Jure imao na
zubu povratnike iz tuđine. Njihovi kovčevi
bijahu dublji i raznolikiji po sadržaju. Kada se, na primjer, u kolovozu 1945. vraćali iz
Austrije moji susjedi Marijan i Petar Šimundić te Vice Šarić, zadržali se u Vrpolju (u
Slavoniji). Petar je bratić moje matere. Po
njemu spremila haljetak momu stricu Anti, koji življaše u Lovreću. Njima trojici u Šestanovcu sve oduzeto. Ostavljen im tek
džepni rubac. Jednako prolazili i drugi
povratnici.

Kotarski službenici između sebe razdjeljivali plien oduzet svojim ljudima. Nazivali te stvari predmetima "mrzke buržoazije", ali u nju preoblačili i preobuvali sebe i članove

Piše:

Dr. Mate ŠIMUNDIĆ

svoje obitelji i rodbine. U jednome se danu i po dva puta preoblačili. A bivalo i prodaje, jer im trebao novac. Drug se Bilić rado povajljivao u haljetku moga strica. Svi drugovi jamačno bijahu zadovoljni kakvoćom i krojem odjeće "trulih kapitalista".

Pljačka u Splitu, Šestanovcu te ostalim mjestima trajala do konca godine, ali se povrijemeno događala i idućih godina. Primjerice, prometačine po autobusima bivale i 1960. Niti jedna sguđjena osoba ne dobi potvrdu o oduzetim stvarima! Biše sretni, što im osta glava na ramenu, kada čuše, kako su prošli njihovi predhodnici. Svoju odjeću i obuću viđevali na predstavnicima tadanje vlasti i njihovih bližih, i na sve mogahu tek uzdahnuti.

Takav su doček doživljivali povratnici iz tuđine i sjeverne Hrvatske.

ZAGVOZD. - Staro hrvatsko selo Zagvozd leži na cesti Split - Vrgorac, uz podnožje planine Biokova. Izpred je pisano, kako su partizani dva-tri zagvoška dolca najesen 1944. pretvorili u ubijališta. Prisjetili ih se još jednom i to 1948.

U okolici grada Duvna u poraću su uhićeni Ivan Batinić, zvani Poč, Jozo Matusinović i Stipe Milinović. Sva trojica iz Lovreća. Prva dvojica biše hrvatski vojnici, treći pak redarstvenik. Ne htjeli se predati, nego se približavali k rodnому kraju iz Slovenije, preko Hrvatske te Bosne. Nakon nekoliko mjeseci iz duvanjskoga su zatvora premješteni u zatvor na Katalinićevu Brigu u Splitu. U Duvnu su mučeni iz dana u dan. Isto nastavljeno u Splitu. Nitko njihov, pa ni roditelji, nije obaviešten, gdje se nalaze; držano to u podpunoj tajnosti. Nakon izcrpljujućih izpitivanja i grozljivih mučenja ipak bijaše očekivati, da će biti puštani doma, jer im se nije mogla dokazati nikakva krivnja. Ako li pak je, onda se morali naći na sudu. Najednom su prebačeni u zatvor u Omišu, u občinskom sjedištu. Ipak mati S. Milinovića nekako dočula, kako joj je sin u omiškome zatvoru. Starica

pješke prispjela u Omiš te pitala mjerodavne za sina. Po svome običaju, odgovorili joj niječno. Nije vjerovala, već s ulice glasno zovne sina, okrenuta prema prozoru, gdje bi se mogao nalaziti, na što se on odzvao. Mati prepoznala sinov glas. Istodobno je on ušutkan, ona odtjerana od zatvora, potom izvedena pod stražom izvan mjesta, i zapričećeno joj, da se ne smije vratiti. Pritom pale i oštreljene psovke.

Uskoro iza toga "posjeta", pozno noću, izvedena sva trojica. Pridodata im biše dvojica uhićenika, kojima se nisu mogla ustanoviti imena i prezimena. Ubačeni su u zastrtn teretnjak, povezani i okruženi brojnim stražarima, dovezeni su u zoru u Zagvozd. Nije izključeno, da su iz Omiša prevezeni u Makarsku, otadle u Zagvozd. Na njegovoj iztočnoj strani, prema selu Župi, vozilo se zaustavilo. Oni zavedeni s ceste koju stotinu metara prema Biokovi i tu pobijeni. Na njih natrpali gomila kamenja. Stanovnici obližnjih zaselaka čuli pucnjavu i već sutra dan odkrili novu gomilu. Nedavno su odatle izvadeni posmrtni ostatci pok. Matusinovića i prenieti u lovrečko groblje. Ostali, izgleda, nisu još odkriveni. Predpostaviti je, kako su možda drugi koju godinu iza ubojstva bačeni u koju jamu. Zagvožđani zaključili, da je ponovno proradilo ubijalište na području njihova sela, ali se javno nisu smjeli zanimati za umorene, niti pristupa novostvorenou grobu. •

TOMISLAV PEĆARINA

KAP

Na srce jutros kapnula mi sjeta
i u grč studi stegnula me svega
pa mračno gledah, bez riječi i
smijeha,
skoro zaplakah - a ne znam zbog
čega.

KRVAVO HRVATSKO POSLIJERATNO

PROLJEĆE U GOSPIĆU (II.)

odine 1945. Gospic je u ljudskome hrvatskom smislu bio uništen, srbokomunisti i partizanski "antifašisti" u njemu su učinili pravi, pravcati Sudnji dan. Kasniji i današnji Gospic u ljudskom je smislu novi grad, rođen u krvi i na kostima nevinih hrvatskih obitelji, koje su u Gospicu živjele do 1945. i kojima je sva krivnja bila u tome što su bile hrvatske obitelji i što njihovi sinovi: ustaše i domobrani tijekom cijelog drugog svjetskog rata nisu dopustili da hrvatski Gospic (**ono pravo hrvatsko sveučilište**) postane partizanski ma i jedan, jedincati dan!

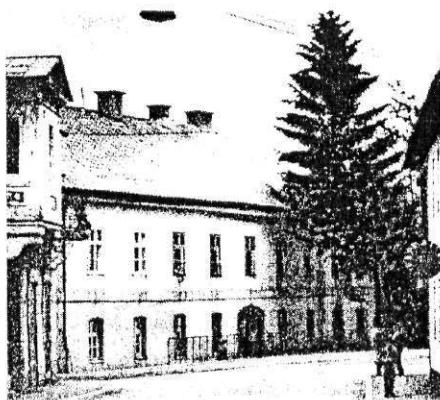
Delko Bogdanić do kraja se života zaustavio u Velebitu

Oko 11 sati prije podne 4. travnja 1945. pristigla je zapovijed o napuštanju Gospičak ustaškom i domobranskom zapovjedništvu u Gospicu, i potom je uslijedilo panično napuštanje ovog hrvatskoga grada, koji nikada nije bio u partizanskim rukama. Evakuiranje je išlo prema zapadu, u smjeru Klanca i Pazarišta pa prema Senju preko Velebita. S vojskom su Gospic napuštali i civili, koji u ničemu nisu bili krivi. Neki su se od tih civila, kao, npr. bračni par **Ante Stilinović**, star 22 godine i njegova žena 20-godišnja **Marija Stilinović**, u nabujaloj rijeci Bogdanici kod Čanić gaja u Gospicu utopili. Toliki je među gospičkim stanovnicima bio strah od partizana i "antifašista". A u tom občem valu Gospičana, koji su napuštali svoj grad, posljednji je napustio Gospic pomoćnik zapovjednika desete hrvatske divizije, koji je najprije kao sudionik Velebitskog ustanka 1932., pa u drugom svjetskom ratu kao sudionik Francetićeve Crne legije i kasnije kao neustrašivi branitelj Otočca i Gospica činio prava čuda, 35 godina star ustaški pukovnik **Delko Bogdanić**, rođen u Ličkom Lešcu 27. kolovoza 1910. On je u zadnji čas u popodnevnim satima 4. travnja 1945. u tenku od Kaniškoga mosta krenuo kroz Čanić selo prema zapadu i upoprijeuko prema Klancu i Pazarištima. Negdje u sjevernom Velebitu, da li kod Štirovače, ili kod Krasna, Delko je dao na znanje da se ne kani dalje povlačiti i pozvao je svakoga vojnika, koji se hoće

Piše:

Nikola BIĆANIĆ

ostati s njim boriti za Hrvatsku, sljedeći Plan "Velebit", po kom će hrvatski vojnici u Velebit, a partizani u Civil, vjerujući da će uskoro izbiti sukob Amerike s Rusima. Pojedinci su Delka poslušali i napustili povlačenje, i tako je nastala **Delkova križarska skupina**. Ta se skupina prikriveno kretala na području Delkova rodnoga Ličkoga Lešća i oko Kosinja i Kutereva, kontaktirajući povremeno i vrlo oprezno i s drugim križarskim i ustaškim skupinama u Velebitu tijekom 1945.

Zloglasna gospička žandarmerijska postaja, zvana "Žandarmerija"

Ne zna se kako, ali je činjenica da je ondašnja partizanska Ozna u traganju za križarima po Velebitu, doznala da se i Delko Bogdanić krije u njemu. Uskoro je i sasvim odredila njegovo prebivalište u jednoj zemunici u Velebitu nedaleko od Kosinjskog Bakovca, i 30. studenoga 1945. tu je zemunicu obkolila. Posljedica toga je bila pogibija Delkovih križara u nastojanju da se probiju iz tog obruča, a hrvatski junak Delko u svojim je rukama aktivirao posljednju ručnu bombu, koja mu je bila preostala u borbi s partizanima. Nakon što se Ozna uvjerala da u zemunici nema više nikoga živoga, njezini su pripadnici iz zemunice izvukli mrtvog Delka Bogdanića i odpremili ga pred zatvor u Gospicu (tzv. Kaznionicu), te su tražili da pojedini Gospičani, od kojih su neke izvlačili i iz te kaznionice, potvrde da je ubijeni ustaški častnik Delko Bog-

danić. Rodica Delkove žene, Gospičanka **Julka Milinović** iz Kaniške ulice je u dotičnom ubijenom prepoznala Delka po jednom njegovom zlatnom zubu.

Tako je, svi su izgledi, prestao živjeti poštenjačina i neuzrašivi hrvatski junak, koji je bez ijedne žrtve s odabranim usatašama podkraj studenoga 1943. kroz gusti partizanski obruč od Gospica probio u Otočac, u kom je Vrhovni hrvatski partizanski štab i članove Zavnoha prisilio dati. zasjedanje Zavnoha iz Otočca premjeste na područje Plitvica. Nu, ipak, pojedini Gospičani, koji su vidjeli pred gospičkom Kaznionicom izmrcvarenog ustaškoga časnika, nisu vjerovali da je to bio nepobjedivi branitelj Gospica, Delko Bogdanić i više su držali da je sve to partizanska izmišljotina. Sigurno je, međutim, i u to se ne može sumnjati, da bi se Delko, da je o stao živ, na bilo koji način javio svojoj ženi **Andelki** i svojim kćerima, koje su se nakon rata kroz pravo mučeništvo probile do Italije i odatle u Buenos Aires, gdje i danas žive!

Likvidacija na Tratini kod Kaniškoga mosta

Partizani su u Gospicu zatekli toliko puno "zločinaca" da naprosto nisu znali kud će s njima, pa su ih zatvarali u gospičkom zatvoru zvanom Kaznionica, ali i po drugim kućama u Gospicu, za koje nitko ranije nije ni predpostaviti mogao da će biti podređene i tim ružnim svrhama.

Osim velike gospičke Kaznionice u parku Kolakovcu, za zatvor je partizanskoj Ozni služila i velika zgrada nekadašnjeg gospičkog oružništva (Gospičani su je zvali Žandarmerija) pokraj mosta na rijeci Novčići usred Gospica, u neposrednoj blizini drevne kuće posjednika **Stipice Pavlića**, pa velika zgrada katnica preko toga mosta, pa podrum u kući gostiončara **Tomice Kolačevića** i kuća iznad tog podruma u Prnjavorškoj ulici (danasa ulica popa **Marka Mesića**) i **Stakina kuća** i podrum u njezinom najbližem susjedstvu, pa kuća **Mate i Čuke Tomljenović** u Smiljanskoj ulici, čijega će sina, **dipl. ing. Stjepana Tomljenovića** partizani osuditi na vješanje i tu kaznu nad njim izvršiti 1947., te prostrana

jednokatna zgrada i njezin veliki podrum na tratinu kraj Kaniškog mosta na rijeci Bogdanici, u kojoj zgradi je prije rata bila gospička Financija.

U svim su tim zgradama prostorije bile prepune zatvorenika, jer su partizani u Gospicu dovodili uhvaćene "zločinice" iz cijele Like. Najviše je zatvorenih 1945. bilo u Kaznionici i u spomenutoj Financiji na Tratini, i te su dvije zgrade u Gospicu bile simbol hrvatskoga mučeništva.

U neposrednoj blizini ove Tratine uz rijeku Bogdanicu su "antifašisti" 5. travnja 1945. ubili mnoštvo nevinih Hrvata, i među njima i 46-godišnjega gospičkoga župnika **vlč. Dragutina Kukalja**, koji se u hrvatskoj kulturi iztakao kao važan euharistijski pisac, a u vrijeme drugog svjetskog rata nije se pačao ni u politiku, ni u vojsku, ni u ratovanje i jedino "zlo" koje su mu pamtili gospički srbokomunisti bilo je to stoje 11. travnja 1941., dan iza proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, u propovijedi na velikoj svetoj misi na Veliki Petak opomenuo vjernike da je konačno Hrvatska Država uzkrasnula nakon više od 830 godina i daje, odbacivši svoj poslovni jal i neslogu, Hrvati trebaju čuvati kao zjenicu svoga oka! Prije smaknuća, vlč. Kukalja su svukli i u gaćama bodljikavom žicom ga privezali za ogradu susjednoga Turićeva dvorišta. To su vidjeli stanovnici gospičke Kaniže, čije su kuće bile u susjedstvu Tratine, a o njegovim posljednjim časovima pričala mi je i gđa. **Zlata Štimac**, koja je, starija od 90 godina, umrla prije nekoliko godina.

Iz finansijske zgrade na Tratini odvukli su i u vrtu pok. **Mirice Čanić** uz rijeku Bogdanicu ubili gospičkoga pekara i gostioničara **Milana Asića - Milinu** (čiji je sin Drago star 23 godine, kao ustaški častnik iz 1945. nestao na Bleiburgu, a mladu kćer Miru kasnije je oženio poznati lički komunist i partizan iz Perušića **Milan Rukavina - Šain**, koji je kod Miline učio pekarski zanat), pa gospičkoga trgovca Milana Rukavina i njegova zeta, hrvatskoga časnika **Miroslava Novaka**, te hrvatskoga zrakoplovnoga časnika i ustrojitelja hrvatskoga vojnoga suda u Gospicu, **dipl. ius. Vinka Cibića**. Na poticaj rodbine su Milina, Rukavina, Novak i Cibić ekshumirani i 26. rujna 1998. pokopani u gospičkom katoličkom groblju, pri čemu su se, među ostalima, od njih u ime HDPZ kraćim govorima oprostili i naša predsjednica, gospoda **Kaja Pereković** i mr. **Nikola Bičanić**.

Spomenuti gospički župnik, Dragutin Kukalj, i četvorica ovih posljednjih nisu bili jedini, koje su srbokomunisti ovdje ubili. Cijelo područje oko Tratine, te obale rijeke Bogdanice od sela Kolakovice do utoka Bogdanice u rijeku Novčiću kod Sastavaka, malo podalje od **Kuka** ispod Firtlove i Mepičine kuće, puni su kostiju nevinih Hrvata, koje su označili u proljeće 1945. za točili u zgradu financije i nakon mučenja su ih odatle odvodili i ubijali.

Gospičem su ljeti i u jesen 1945. kriomici pričali da se svake noći na Tratini i na obližnjoj obali rijeke Bogdanice vide kolone svjeća koje se kreću, a stvarna podloga tim "viđenjima" bila je u činjenici da su odvažniji Gospičani, ili Gospičanke ljubavljju prema svojim ubijenim nadvladali strah i

taški pukovnik Danijel Crjen.

Hitajući u odori oružničkoga satnika 4. travnja 1945. popodne Kaniškom ulicom od svoga stana prema Vojarni, negdje na pola puta, kod Peršićeve kuće su 55-godišnjega Juraja Hunjeta uhvatili partizani i na licu mjesta ga strijeljali, a sutradan su odredili starom **Ivanu Paveliću** u obližnjoj kući da ga ukloni s ceste i pokopa. Hunjetov je grob bio na dnu Kokotovičkog vrta uz obalu rijeke Novčiće, na mjestu koje je desetak godina kasnije pokrila i na kom se i danas nalazi kuća Brušanca **Paje Došena** i njegovih sinova, a za taj neoznačen grob znali smo samo mi koji smo bili susjedi mjesto gdje su satnika Hunjeta ubili partizani.

U istoj toj našoj Kaniškoj ulici, na njezinom komadiću od Križa do Bolnice, dugom cea.

300 m. bilo je 1945. 27 hrvatskih obitelji, a iz njih je partizanska puška lišila život dvadesetoricu osoba, sve Hrvata, među kojima mahom bijahu mladići koji su jedva izmakli maloljetnosti!

A kad su u dvorištu kuće Bogde Barića u Budačkoj ulici preko puta nove Gimnazije partizani ubijali jednoga legionara i ustaškog vojnika 23-godišnjega **Dragu Butkovića** (Blaževog) iz Kaniške ulice br. 258., malo je nedostajalo da život oduzmu i 16-godišnjemu Draginom bratu, domobranskom akademcu **Branku**. Legionara je iz pištolja ubio partizanski oficir, po narodnosti Hrvat iz Dalmacije, a u Dragina leđu je partizan, također po narodnosti Hrvat, sasuo 32 metka iz ruskog snajpera (tzv. "špagina"), i držeći da to za ustaškog vojnika Dragu nije dosta, jedan je partizan, Srbin još iz obične puške jednim hitcem Dragu pogodio u potiljak. Draginom bratu **Branku Butkoviću** život je spasila jedna partizanka, koja je tražila da njega ne ubiju, jer da je on dijete, koje će za dva, tri mjeseca postati partizan. I doista, poslušali su je i nisu ga ubili, nego su ga uveli u kuću i utovarili mu harmoniku u ruke, te su ga primorali da ih sviranjem raznih pjesama zabavlja cijelu noć. "Plemenitim antifašistima" nijednoga časa nije padalo na um da su tom njihovom "fašističkom" zabavljaču dan prije te noći u dvorištu te kuće u gospičkoj Budačkoj ulici ubili njegova nevinoga brata pred njim!

Drago Butković najprije je bio pokopan u Sakačevom **polju** između katoličkog groblja i igrališta Gimnazije, i nakon poprilično godina je - da nitko ne zna - ekshumiran i pokopan u groblje.

(nastavit će se)

Zloglasna gospička kaznionica
(zvana "žuta kuća")

krišom noću palili svjećice na mjestima na kojima su "antifašisti" poubijali njihove nevine!

Kako bi nekako u narodu potisli u zaborav zločine, koje su "antifašistički oslobođitelji Gospica" učinili u podrumu finansijske zgrade i oko Tratine, zgradu Financije na Tratini, iako arhitektonski uščuvan su predstavnici gospičke vlasti 50-ih godina srušili do temelja i na njezinom mjestu podigli nekoliko vojničkih drvenih baraka.

80 ubijenih iz Kaniške ulice

U Kaniškoj ulici je od vremena prije drugog svjetskog rata živjela hrvatska katolička obitelj **Juraja Hunjeta**. Sin te obitelji **Zvonimir** je kao hrvatski zrakoplovni častnik 1945. u životnoj dobi od 25 godina izgubio život kod Bleiburga, a kćeri Juraja Hunjeta su bile: mlada **Mada** i starija **Đurđica**, kojuje oženio profesor u Gospicu i kasniji vrhovni šef hrvatske promičbe, us-

PODUNAVSKI (BAČKI) HRVATI U ZBIVANJIMA 1848. - 1850. (II.)

rema proglašu u novu oblast Bačka, Tamiška banovina i Torontalska županija (posebice iločko i rumsko okružje).¹ Sjedište upravitelja Jeronima Mayerhoffer-a bilo je u Temišvaru, ali je cijela nova pokrajina bila pod izravnim nadzorom vlade u Beču.² Upravitelj pokrajine imenovao je najprije Karla Latinovića carskim povjerenikom, u zbor visokih službenika uključeni su Antun Pijuković (bivši podžupan), Pavao Antunović (privremeni gradačelnik Subotice) i dr.³ Srbi nisu bili zadovoljni što u "njihovoj" pokrajini nije najviši službenik njihov čovjek, pa je car Franjo Josip I. postavio 10. listopada 1849. za glavnog povjerenika Izidora Nikolića (postupak Srba i Dvora nisu oduševili ostale žitelje). Već u kasnu jesen spomenute godine ubilježeni su - primjerice - u subotičkoj gradskoj upravi osim već spomenutih još Šimun Markulin, Miško Vojnić, Beno Slačković, Martin Šarčević, Juraj Zarić, Đuro Vilov, Franjo Hoffman, Antun Hofbauer i dr.⁴ Za Suboticu je svakako bilo veoma važno imenovanje Pavla Antunovića gradonačelnikom, a samostanski ljetopisac zabilježio je da su 11. ožujka 1850. u grad ušli visoki gosti J. Mayerhoffer (vojvoda) i Izidor Nikolić "visoki carski povjerenik" koji su odsjeli u samostanu, a već sutradan krenuli su prema Segedinu.⁵

O Srpskoj Vojvodini onoga doba mišljenja i tumačenja pisaca veoma su različita. S takvom pokrajinom nije zadovoljan Subotičanin Istvan Ivanyi, niti većina madžarskih pisaca.⁶ O njoj su raspravljalji srpski pisci Vaso Bogdanov, Aleksa Ivić, Fedor Nikić, Stefan Ilkić (već svi spomenuti u ovom radu) i brojni drugi. Duhovito je priopćeno P. Pekić da "ni sami Srbi nisu bili zadovoljni s takvom Vojvodinom. Tome se ne treba čuditi, jer se i radilo da

Piše:

Dr. Ante SEKULIĆ

ne budu zadovoljni."⁷

Isti pisac drži da je razlog suzdržanom "držanju Bunjevaca taj što su Srbi isticali srpstvo Vojvodine (...)"⁸ No, ne smije se zaboraviti, da su u ondašnjem ustrojstvu vlasti bili također i bunje-

Josip Jelačić Bužimski (1801-1859), akvarelni potret rad Josefa Perresa nastao u vrijeme pohoda po Mađarskoj

vački Hrvati, da su otvorene nove pučke škole, uveden je hrvatski jezik u urede.⁹ Nu, vojna vlast je uredovala prema svojim mjerilima i brižno je branila vlast. U veoma teškom razmatranju o sudionistvu podunavskih, poglavito bačkih Hrvata u zbivanjima 1848. do 1850. ispuštene su brojne zanimljivosti (o prolazu Jelačićevih postrojbi kroz Podunavlje, o broju sudionika u postro-

jbama u suprotstavljenim vojskama, o broju pognulih, poglavito na Kaponji i sl.). Razmatranje je više poticaj, nego prosudba o zbivanjima o kojima se najčešće - šuti, podaci prešućuju. A vremena su bila ozbiljna, prijelomna, tekla je obilato krv. K tomu bi opsežnije proučavanje arhivske građe pomoglo tumačenju o negdašnjoj i suvremenoj Vojvodini te otporu uporabi takva naziva za Bačku, Srijemska i drugih dijelova Županije. Trebalo bi to učiniti zbog nemilih i teških nesporazuma, jučer i danas.

Nu, nameće se na kraju iskrena misao srpskog pisca koji je nakon ukidanja Srpske Vojvodine napisao: "Ovo ukinjanje bilo je od vrlo velikih posledica za odnose Srba i Beča, jer posle toga narod se uverio da ga je Beč iskorisćavao kao sredstvo, i da su njegove privilegije jedno mrtvo slovo na hartiji (...)."¹⁰

Povjesne događaje i političke igre treba doista brižno proučavati, jer uvijek nameću jasne pouke i poruke.

BILJEŠKE:

1. Usp. P. Pekić, **nav. dj.**, 151; I. Ivanyi, **nav. dj.**, I., 498; **Reichsgesch. Blatt**, 3, 1849,
2. A. Sekulić, **Tragom ljetopisa (...)**, 89.
3. Isto djelo, **ondje**.
 - 4.1. Ivanyi, **nav. dj.**, I., 499.
5. **Historia conventus Maria Theresiopolitanus anno 1847 ...**, 4.
6. Usp. I. Ivanyi, **nav. dj.**, I. (poglavlje V. i VI.) - J. Böhm, **Delmagyarországi külön történeti**, II., /I. - zbornik **Bács-Bodrog vármegye**, I-II. Budapest, (1910.) i dr.
7. P. Pekić, **nav. dj.**, 153.
8. Isto djelo, 148.
9. Isto djelo, 151.
10. F. Nikić, **nav. dj.**, 44.

OD ZAGREBA PREKO BLEIBURGA DO SLAVONSKE POŽEGE (II.)

Svjedočenje Kaje Pereković

olegice koje su bile uza me, samo su kriknule i razmakle se. Eto, na tlu te nove "slobodne" Jugoslavije samo za prsten skoro odo glava. Taj partizan imao je na rukavu zlatne vrpce, a pod vratom zlatni trokut. Kasnije sam doznala da su to oznake komesara. Dalje je bjesomučno psovalo da će ju njega zapamtitit itd. Na sreću, kad su nas utjerali natrag u vagone, on je ostao tu, dalje dočekivati one koje će voditi ista sudbina kao i nas.

Dovezeni smo u Kranj i smješteni u nekim barakama. Čuli smo od onih koji su već prije došli, daje prije nas ovamo vraćen dio hrvatske Vlade i dr. Feliks Niedzielski, upravni zapovjednik Ustaške mladeži. Ja sam se privukla do prozora jedne barake, ali zbog straže koja ih je čuvala, nisam mogla vidjeti tko je unutra. Jedino sam zapazila kako uza zid sjedi ljudska spodoba ruku sklopiljenih kao na molitvu. Možda vezana. Ne znam. Nisam sigurna, je li to Feliks, iako mislim da je to on.

Pranje krvavih odora

Ovdje ostajemo par dana. Kroz to vrijeme moramo prati oduzete uniforme njemačkih vojnika ili naše vojske. Bilo je i krvavih odora. Mislim da sam ja na pranju bila samo jednom, i to sam se nekako provukla misleći da je manje opasno dok radim, nego da me netko uoči u grupi. No moram priznati da me je i znatiželja vukla vidjeti osobno ono o čemu žene pričaju. A pričale su stravične stvari: kako su uniforme prljave - krvave, i to je sigurno od ubijenih nesretnika. U džepovima nije bilo ništa, što znači da ih je već netko pregledao i izprazio.

Ovdje su nas neprestano prebrojavali i popisivali. Mi smo iz Mladeži, uz druge žene, bile odvojene u jednu baraku. Logor je bio pun ljudi raznih odora i civila. Svaki čas dolaze kamioni kojima nekud ljudi odvoze. Kamioni se brzo vraćaju po druge. Kuda ih voze - ne znam. Samo nam je sumnjivo što se neprestano čuju strojnice. To nam ulijeva strah da negdje u blizini ubijaju ljudi. U neizvjestnosti i strahu prolaze dani. Jednog dana zapovijed da idemo dalje. Kamo? Nitko ne zna. Vode nas pješice iz Kranja. Neki vide da idemo cestom u pravcu Ljubljane. I tako smo došli u Šent Vid. To je sklop kuća kao neki samostan, škola, što li? Netko kaže da je to bogoslovija. Za vrijeme rata ovde su boravili njemački vojnici, pa je izgrađeno dosta baraka.

Kad smo ovamo stigli, moglo je biti 25. ili 26. svibnja. Ovaj logor je prenatrpan ljudima. Sve se crni kao u mravinjaku. Prljavi,

polubosi, žedni i gladni. S drveća je obršteno sve lišće. Nigdje travke. Ljudi trguju i kuhaju lipovu koru i tim ublažuju glad. Lica su im izbezumljena. Mnogi apatično sjede i čekaju neizvjestan kraj. Najteže je ženama s djecom. Djeca traže jesti, a majke ništa nemaju što bi im ublažilo glad. Vele da su prije dva dana dobili neku kukuruznu juhu bez soli i začina. Mi se težko probijamo kroz gomilu ljudstva, iako nas pratitelji požuruju. Jednoj majci s malim djetetom dodajem par kocki šećera. Uz nju je još dvoje djece. Veli da su to djeca njezine zaovine, a ona se utopila u Dravi.

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ

Линвидиране су последње непријатељске снаге у Југославији

Заробљено 20.000 усташа и прије 10.000 Немаца.

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ ЗА 14 МАЈ

РАТНИ ИЗВЕШТАЈ Генералштаба Југословенске армије за 14 мај 1942. године.

Наставак се чини утвђава и разматрајући непријатељске групе на подручју тога вена Драве. Погрешније развијене начине-усташе, групије још пружају отпор и у тој су већ копали се највећи погрешности.

За првојутвђене су подлоге, које је за брзо, успешне и потпуно извештење постављане здатима, позајмљеним храбре трупом нашим. Тада је објављен под називом генерал-плићаник Јован Јовановић, првоводиој бригади Петровачке и пуновладине Вулашине Судетска.

Dok smo prolazili zapazio me moj mlađi brat Nikola, koji je završio središnju Domobransku školu u Varaždinu, a zadnje mu je boravište bilo u jedinici PTS-tenkovska jedinica, negdje oko Krapine. Sutradan je do mene, kao bolničarka, došla njegova zaručnica. I njima sam dala malo šećera i par cigareta. Odavde se mom bratu Niki gubi svaki trag. Sigurno je završio u kojoj groznoj jami na tlu Slovenije.

Robovi na hrvatskoj zemlji

Iz ovog logora odvoze nas put Zagreba, pa i dalje kroz Hrvatsku. Tako sam koncem svibnja ili početkom lipnja stigla u Zagreb. Izkrcani smo na Zapadnom kolodvoru. Dok smo tu čekali kamo dalje, sjedili smo na klupama izpred kolodvora. Nedaleko od mene stajala je naša kolegica, Vera Stipetić. Primijetila je da ju jedna osoba uporno gleda. Prišao joj je i naredio da ide s njim. Ona je samo rekla: pozdravite moje roditelje. Svi smo zaprepašteni, jer se to može svakoj dogoditi. Netko uperi prst i ti ode... Vera nije bila u policijskoj ili vojnoj formaciji, nego dužnostnica Ustaške mladeži, no kao studentica opredijelila se za pravaštvo kao hrvatski nacionalist, paje radi toga bila zatvarana i u Lepoglavi.

Mnogo kasnije, kad sam već bila u logoru u Slavonskoj Požegi, čula sam od Verine sus-

jede, koja je bila također zatvorena na Savskoj cesti dok je tamo bila Vera, da zna noć kad su ju odveli na strijeljanje. Kaže, Veru sujako tukli, a te noći kad su ih odvodi, Veraje na hodniku vikala svima "ZBO-GOM". Veli, popela sam se na kiblu i vidjela Veru kad su je ubacili na kamion.

Mi smo po dolazku u Zagreb odvedeni u sabimo-razkužni logor u Vrapcu. Dok su razkuživali ušljive stvari (odjeću) uzeli su osobne podatke i dali nam kao neke odpustnice, pa nek se prijavimo svatko u svome mjestnom uredu, tamo gdje stanuje. Kako nisam imala kamo i ne znam gdje će stonavati, otišla sam na neko vrijeme poznanici moje mame, i ta me je obitelj zbrinula gotovo mjesec dana.

Nakon toga radila sam u menzi Svećeničkog doma u Vlaškoj. Sjećam se da sam jednog dana pomagala častnoj sestri nositi namirnice s tržnice. Putem susrećem jednu djevojku, Zoru Žegarac, Srbkinju iz Okučana. Mislim da me ona izdala, jer je nekad kao abiturijentica gimnazije bila u radnoj službi 1943/44. Drugi dan, noću, dolazi OZN-a i odvode me u zatvor na Savsku cestu. Dok sam se oblačila, kako je bilo ljeto, obučem ljetni haljinu, ali obujem cipele gojzerice. Sjetila sam se Vere da je pričala kako bole udarci po tabanima. Ja, naivna, mislim: cipele će me zaštiti (kao da se one ne bi morale skinuti).

Na Savskoj me zatvore u tamnu, vlažnu podrumsku samicu. Prljava čelija sa zabijenim prozorom pri stropu. Beton. Kibla i dvije daske, valjda umjesto kreveta. Jutrom, kad su raznosili doručak, otvore vrata da primim hranu. Kako nisam imala ni porciju ni žlicu, stražar mi dobaci neku hrđavu, olupanu vojničku porciju i zahrdalju žlicu. Hranu je dijelio Lav Znidarić, koji me je pogledao iznenadeno izpod oka. Nije pokažao da me poznaje. Kasnije sam doznala da su njega teretili uz skupinu, koja je bila osumnjičena za pomaganje "križara", a kako je on bio predsjednik Križarskog bratstva (vjerske i crkvene organizacije), sve su to izmješali i povezali u jedan lonac, kao ričet. Lav je nakon nekog vremena pušten, jer ga nisu mogli utipati u skupinu novih "križara", odnosno ustaša.

Izpitanja u zatvoru na Savskoj cesti

Nekoliko dana prolazi u strahu, pod prisilom neizvjestnosti, bez iskustva kako se ponašati u ovakvim prilikama. Svaki put kad bi netko dobio ključeve podom hodnika do stražara da nekoga izvede, srce skoči u

grlo, ritam se ubrza. Mislim, sad će mene zvati na saslušanje. Ne znam koliko je dana prošlo do prvog saslušanja. Prvo izpitivanje bilo je noću. Stražar me izvede iz ćelije, a jedan civil me povede nekud uza stube, lijevo - desno, pa u jednu sobu. Tu me preda drugoj dvojici, koji počnu ispitivati. Sjela sam na stolicu. Izpitivanje - obći osobni podaci, pa zatim što sam radila u Zagrebu, gdje i od kada, zašto sam se povlačila i po čijem nalogu i si. Izpitivanje je unakrstno. Htjeli su me zbuniti. Poslaše mi natrag u ćeliju. Drugog dana me stražar ponovno vodi, ali u jednu drugu kancelariju. Opet sve isto, no odvedoše me slikati, pa opet natrag u ćeliju.

Dani u ćeliji prolaze nekako, iako svako zastajkivanje stražara izpred ćelije uzne-miri. Noći teku u strahu, bez sna jer se stalno čuju krići i zapomaganje. I moja preslušavanja su uvijek noću. Sad me pred vratima čekaju dvojica, jedan u uniformi, a drugi u civilu. Činove partizana ne poznam, nu mislim daje ovo ipak viši oficir, jer ima puno zlatnih vrpcu na rukavu. Puno odlikovanja. Čim stižemo u sobu "islednika" ovaj u civilu reče: pa to je ona o kojoj sam ti govorio. Na to ovaj u uniformi uze stolicu, objaši je i sjede izpred mene. Ja stojim nasred sobe. Oficir mi ponudi cigaretu koju odbijem jer ne pušim, a on će:

- Vidi, ne će od nas ni cigare.

Opet zahvalim i velim: ne pušim. Na to će on:

- E, pa dobro, onda nam ipak sve lijepo ispričaj, sve o sebi i što si ti zapravo radila u ustašama.

Sad osjećam da je težak teren i da moram biti pripremljen na sve. Pokušam objasniti da ustaša mladež nije vojna formacija i da je to samo odgojna djelatnost, ali osjećam kako me žele pritisnuti na lažna priznanja. U jednom trenu, nakon dugoga unakrstnog izpitivanja, ostave me samu u sobi. Zebnja lomi srce, jer ne znam što pripremaju. Dugo tako ostah. U jednom časku sijevnu misao da se bacim kroz prozor, ali savjest progovori. Ne! Grijeh je ruku dići na se. Uostalom, zar to i nije bio razlog da provjere hoću li pokušati nešto učiniti. Tko zna. Onda je došao, kao slučajno, jedan drugi i kad me vidje samu, pita zašto sam ovdje. Odgovorim da ne znam, da su me ostavili. On me onda odvede u ćeliju. Zato držim da su to njihovi trikovi i dogovor.

Drugom prilikom, čim me odvedoše na ispitivanje, postaviše me uza zid, a prema meni upere jake reflektore. Oči sam zatvorila, ali radi jakog svjetla, suze same cure. Bila sam zaslijepljena tom svjetlošću. Osjećala sam užasnu mučninu. Ne znam koliko je to trajalo. Meni se čini vječnost. U glavi se počelo vrtjeti. Osjetim nesvijest i najednom - mrak. Pala sam. Kad sam došla svijesti, osjetim da sam sva mokra. Valjda su me polijevali vodom. Kako sam stigla u ćeliju - ne znam. Par dana me ne zovu. Strah i neizvjesnost trga živce.

Životopis nagrađen mučenjem

Opet, jednog dana, dođe nepoznati referent. Predstavio se da se zove **Vlado**, reče **Sokol**, iz Okučana. Sjetila sam se da u Okučanima ima krojač Sokol, a možde je onda ovo njegov sin. Veli daje i on bio u ustaškoj mladeži, ali je video da su to "sve koljači" i otišao je u šumu da se protiv njih borи. Kao, čudi se kako sam ja, dobra Hrvatica, mogla ostati uz njih itd. Traži i on da sve rekнем - od kada sam u Mlađeži, što sam radila, zašto sam "bježala" itd. Drugi put me taj isti Vlado pozove i samo mi da olovku i papira, neka sve o sebi i onima s kojima sam radila, pišem. Kad je gotovo, neka pošaljem po stražaru. Stražaru naredi da mi ostavi svjetlo u ćeliji. U muci mislim, što pisati? Treba samo pisati o sebi, a nikako o drugima.

Tako i učinim. Pišem o sebi i roditeljima, braći, a samo toliko što nikomu ne može škoditi; s kim sam radila ili se družila. Kako to Vladu nije zadovoljilo, pozvao me na razgovor. Počeo je strašno vikati i prijetiti da ja njih vučem za nos, a oni i tako znaju sve o meni. Veli, progovorit će ti. U tom času iz susjedne sobe uđe jedan drugi i, onako u prolazu, uhvati mi ruku i zakrene da sam kriknula od bola, te se okrenula oko njega. Iza toga netko me snažno udari u zatiljak, padnem na pod i jedan treći, koji još dode, uhvati mi obje ruke, zaveže i nabije preko koljena.

Ovaj put je u sobi, uz referenta, i pisar. Bila je to žena gruba izgleda i, čini se, ravnodušna. Ništa nije reagirala, nego je pisala sve što joj referent diktira. Naravno, on je sam oblikovao rečenice. Ja sam odbila podpisati, jer nisam tako govorila, no Vlado veli - ne treba ti podpisati i tako ćemo te suditi na smrt, jer si ustaški bandit. Plaši li me samo ili će to i ostvariti? Bilo mi je već svedeno, jer svake noći slušam krikove po hodnicima i zapomaganje ljudi koje odvode.

U Petrinjskoj, osuđena na smrt

Tako i meni jednog dana rekoše neka uzmem svoje stvari i izlazim. Prekrižih se i Bogu prepričih jer, mislim, ovo je kraj. U dvorištu čeka "marica". Ulazim, a tu je nekoliko ljudi vezanih. Mene ne vežu, ali uza me sjeda stražar i vrata se zatvaraju. Kamo i kuda nas voze - ne vidimo. Dovezeni smo u zatvor u Petrinjskoj ulici. Utrpana sam u ćeliju punu nepoznatih žena. Sjednem uza zid koji je izpisan i krvlju bivših, koji su ovdje boravili. Mnogi su odavde završili bez suda u raznim "jazovkama", jamama oko Zagreba. Noću se iz neke ćelije čuje uporno kuckanje. To traje gotovo čitavu noć. Netko Morseovim znakovima šalje poruku. Na žalost, ovdje to nitko nije znao dešifrirati. A to je, možda, očajnički pokušaj da netko pošalje poruku svojim dragima. Mi smo odgovarali kucanjem da ga čujemo. Nakon dva dana prestalo je to kucanje. Valjda su tog "glasnika" odveli u "pokoj vječni".

Drugi ili treći dan kako sam stigla u Petrinjsku, stražar me prozove i naredi nek izadem. Počnem pribirati ono malo osobnih stvari, a on zapovjedi da ništa ne nosim. Pogledom pozdravim prisutne u ćeliji i izadem. Čekame vojnik s puškom i vodi, čini mi se, s drugog kata, preko dvorišta u podrum ulične zgrade. Tu je već bilo jedno desetak žena i tri muškarca. Muškarce nisam poznavala, a neke žene jesam. Priključe me posljednju ovoj skupini.

Jedan vojnik stoji izpred nas s uperenim automatom. Razgovaratim ne smijemo... Na kraju ona dva muškarca i zubar, Modri. U ovoj skupini, do mene u redu stoje: **Zdenka Dolenčić**, **Smilja Popović**, **Mica Rončević**, **Macu Vincens**, **Anka Muhar**, **Zora Borić**, **Manda Mesić** i **Josipa Alić**. Ove žene sude na visoke kazne. Mnoge na smrt. Jedino su **Seka Alić** i **Melita Ferić** otišle na slobodu uz uvjetnu kaznu, jer im nisu mogli dokazati neku vezu sa skupinom koja je okrivljena za pomaganje "križarima". Doduše, puno je nevinih i bez bilo kakvog dokaza otišlo u smrt i na duge godine robije. Ja sam osuđena na smrt jer sam bila dužnostnica Ustaške mladeži, zapovjedništva radne službe...

(nastavit će se)

Kako sam se našla u klupku, privukoše mi neki kolac ispod koljena i prevrnuše na leđa. Preko lica prebacje prljav ručnik, kojeg je netko od njih pritisnuo nogama da čvrsto prione uz moju glavu. Po ručniku počeše zalijevati vodu. Kako sam se borila za zrak, jer sam izpod ručnika težko disala, voda mi je, uz zrak, ulazila u grlo i gušila me. Otimala sam se uzalud. Osjećala sam da će me na ovaj način zagušiti. Kad su me jako izmučili, prestala sam se otimati. Onda me podignu i objese preko dvije stolice tako da je glava visila prema podu.

Kako sam opet došla u ćeliju, ne znam. Glava me je užasno boljela i tresala me groznička da su mi zubi cvokotali. Jesam li plakala?! Ne znam. Ležala sam na golom betonu. U ovoj samici ostala sam nekoliko dana. Bio je podpun mrak, a svjetlo je dolazio tek kroz pukotinu vrata ili dok stražar dodaje hranu. Stjenicama hladnoća nije smetala, dapače, bile su aktivnije i jače su grizle. Kad koju ubijem, izpusti gadan smrad i ostane krvavi trag. Opet me jednog dana vode na preslušavanje. Strah me je.

Sjećanje na jedan naraštaj zadarske mladeži (II.)

RAD U EMIGRACIJI I OSNIVANJE HRVATSKOG VELEPOSLANSTVA

U "karakteristici" stajalo je i ovo za Marija Dešpoju:

"Njegovi ideološki pogledi su idealistički, a potkrepljuje ih pohadanjem vjeroučnika. Politički pogledi usko su povezani s ideološkim. Kao uzor države uzimao je zapadne države. Sve to ga je navelo, da je u momentu, kada se u ovoj školi pojavila ustaška grupa s ustaškim parolama, podržavao ih je smatrajući da bi trebalo nešto napraviti, da se oni ponovno prime u školu - bili su isključeni iz škole".

"Cilj tog dokumenta je bio da mi se na svakom koraku zatvore vrata" - rekao je Marijo Dešpoja u jednoj svojoj izjavi.

Ta karakteristika bila je prava slika stanja u tadašnjem jugoslavenskom režimu.

Izpitanja u zadarskoj UDBI bila su svakodnevna i Mario Dešpoja trebao je pomoći u zatvaranju zadarskog sjemeništa, pa su mu obećavali završetak velike mature bez polaganja, stipendiju za studij u Zagrebu, novčana sredstva, a oprostit će mu navodno pisanje parola po zadarskim zidovima, podržavanje "ustaške grupe" koja je bila zatvorena.

Sjemenište Sv. Franje bilo je trn u oku zadarske UDBE zbog pripremanja novih svećenika i održavanje jednom tjedno vjeroučnika za zadarske srednjoškolce. To nije bio običan vjeroučnik, već su se održavala predavanja o vjeri, filozofiji, književnosti, povijesti i politici.

Jedna od tema je bila: "Vjera kroz francusku književnost", za razliku od dosadnih tema u školi o "narodno-oslobodilačkoj borbi" i "marksizmu-lenjinizmu-titoizmu", ovakva predavanja u crkvi Sv. Franje bila su pravo osvježenje, za to je interes zadarske mladeži bio velik.

Svojim predavanjem osobito se isticao franjevac **padre Robert Škunca**, pokrajinski provincijal franjevačkog reda, umro od tumora na mozgu oko 1960. i **padre Dinko Vlašić**, profesor francuzkog jezika na zadarskom sjemeništu. Proslavljeni i u narodu omiljeni govornik franjevac **Bandera**

Piše:

Bruno ZORIĆ

održao bi ponekad svoje glasovite govore.

Na ta predavanja odlazili su oni najbolji učenici, a to nije promaklo UDBI. Zadarska UDBA htjela je po svaku cijenu pronaći denuncijante među zadarskim srednjoškol-

drage mu Domovine.

U to vrijeme Josip Kolega izlazi iz zatvora, do suđenja. Bio je član te "ustaške bande" i zatvoren. Zašto je Josip Kolega pušten iz zatvora? On je bio član grupe Slavka Dobrovića. Nalazio se u zatvoru. Prije suđenja, kada je zatvorenika trebalo "dotjerati" za javnost, Josip Kolega je zgradio škare kojima mu je brijač rezao kosu i zadao je sebi tešku ranu u trbuhi.

Toliko je bio izmučen ranijim izpitivanjem, da se odlučio na takav korak.

Uspjeli su ga "ozdraviti" za sudski proces, na kojem je bio kažnjen s 18 mjeseci zatvora. Kako je imao manje od 18 godina, on i drugi malodobnici pušteni su iz zatvora, dok viši sud u Zagrebu ne odluči o njihovim žalbama protiv odluke zadarskoga suda.

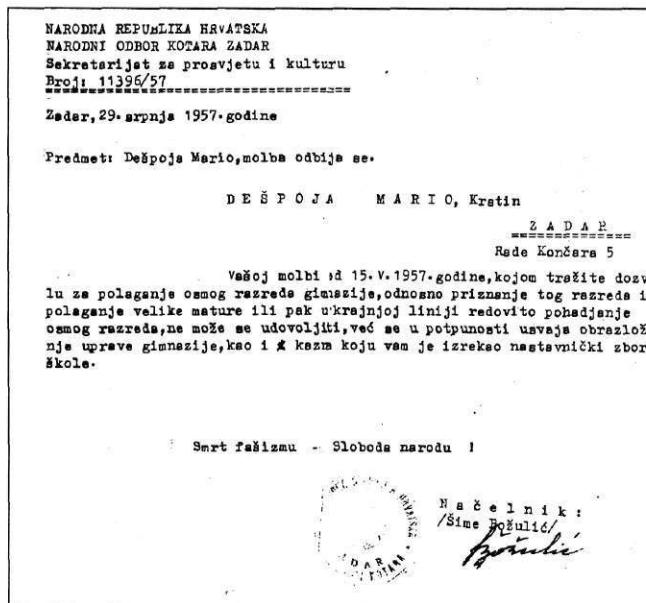
Marijo Dešpoja i Josip Kolega donijeli su konačnu odluku za bijeg. Odlučili su se rijetko viđati, a planirali su bježati preko mora, jer je to izgledalo najsigurnije. Josip Kolega je bio rodom iz Kali na Dugom Otku, pa je dobro poznavao okolne otoke u zadarskom otočju, a kako je često ribario na ribarskim brodovima,

dobro je poznavao i brodove.

27. svibnja 1957. u zadarsku UDBU, doveđen je bio Josip Kolega, neobrijan, iscrpljen, zavezanih ruku i Mario Dešpoja na suočenje. Josip Kolega je bio uvjeren da Marijo Dešpoja surađuje s UDBOM, jer nije znao što se vani događa.

12. listopada 1957. godine, oko šest sati navečer, Josip Kolega, Renato

Dešpoja, **Nedjeljko Bakija** i Marijo Dešpoja u malenom čamcu napuštaju Zadar, a nakon skoro 44 sata plovidbe, 14. listopada oko dva sata poslijepodne, stupaju na tlo Italije. Iskrčali su se u Porto San Giorgio, oko 60 km južno od Ancone. Istoga dana, talijanska policija odvela ih je u Ascoli Piceno sjedište istoimene provincije, gdje su ostali do 26. listopada, a zatim su bili odvedeni u logor kod Cremona, u sjevernoj Italiji. U Cremoni su ostali do 21. ožujka

1958.

Ovaj bijeg imao je snažan odjek u hrvatskom Zadru, a UDBA je bila obezglavljenja. Žešće su se osvećivali onima koje su imali u zatvoru. UDBA se htjela pod svaku cijenu dočepati zadarskih prebjega, ali im to nije uspjelo. Za bijeg zadarske grupe znali su pok. Gojko Matulina i Davor Romić. Oni nisu otkrili njihove planove, koji su na sreću uspjeli. Domogli su se slobode.

Talijanski dnevnik "Il Messaggero" od 15. listopada 1957. objavio je mali članak o uspješnom bijegu zadarskih srednjoškolaca i dolaska u slobodnu zemlju.

U veljači 1958. godine Gojko Matulina piše razglednicu Mariju Dešpoji: "Ugodno me je iznenadilo kad sam doznao da me moj najbolji drug iz školskih dana nije zaboravio. Zaista, Marijo, bili smo prijatelji koji smo skupa dijelili dobro i зло. Da znaš, Marijo, kako mi je bilo teško kad si drugima pisao, a meni ni rijeći. Mnogi su me pitali gdje si, kako ti je, pišeš li mi i si? A ja sam mogao odgovoriti samo ono što sam od drugih znao. Marijo tebi nije pisao, mnogi su se sa čuđenjem pitali?"

Pismo upućeno Gojku Matulini zadržala je zadarska UDBA. Bijeg zadarskih srednjoškolaca uzbudio je čitav Zadar.

8. ožujka 1958. godine u demonu stižu Davor Romić i Mile Alavanja. Tada su se mnoge stvari razjasnile.

Gojko Matulina im je poručio da će se i sam njima pridružiti.

16. veljače 1958. u demonu su došle još dvije skupine Zadrana. Jednu je poveo Krunoslav Mašina, brat legendarnog Ive Maštine, idola zadarske nacionalističke mladeži. Deset dana kasnije, u logor je stigao Branko Dobrović, brat Slavka Dobrovića, vođe "ustaške grupe", koji je bio u zatvoru, i Neven Vidučić.

13. travnja 1959. zadarska grupa (Mario i Renato Dešpoja) odlaze u Australiju.

9. listopada 1972. godine ubijen je Gojko Matulina i Vice Vlatković.

Ubojica Vulinović, mladi četnik, prvo je počeo pucati u Gojkova prijatelja Vicu Vlatkovića, a kad gaje Gojko Matulina želio zaštititi svojim tijelom, pucao je i u njega i ubio ga.

Na ispraćaju tijela pok. Gojka Matuline iz Zadra bilo je 40 tisuća Zadrana.

Pavao Despot, hrvatski pjesnik, na grobu pok. Gojka Matuline u Silbi, izrekao je i ove riječi:

"Ulicama Zadra sada urlaju vuci. Ali već vidim budućnost, u kojoj kolone tvojih

Petar S. Ujević

Abeceda klanca

što su puti
puti gdje su
davno bili

puti prošli
razasuti po uputi

puti uski
neuputni
i putnici otuđeni
razapeti
puti novi
nesuđeni
stranputnici
puti strani
raspućeni

prijeku puti
kolovozi

svi stražari
golog duha
mozgovnici
krajputaši

zaplotnjaci
baketaši

brdski puti

avenije
mali klanci
uličice

nesmotreni slijepi puti
oputine
i putnici namjernici
razasuti neslućeni
puti uma
puti srca
nepočudni ostvareni

zamršeni puti novi
puti stari
ohrabreni

ogorčene
staze mira
uzaludne
staze rata

nepomutni puti Neba
puti pakla

korak križa
tijela straha
korak nade
ruke mača
ova noge
i dalje korača

stranputicom smijeha
ulicama plača

učenika u slobodnoj Domovini Tvoj grob
kite cvijećem!" Pavao Despot je istoga dana,
pri povratku sa sprovoda u Silbi, bio
dočekan od strane UDBE i otpremljen u zadarski zatvor.

Mario Dešpoja i njegov brat Renato dolaze u Australiju 13. rujna 1959. Uključuje se u emigrantske hrvatske udruge. Djeluje politički. Uči englezki jezik, proučava australsku povijest i 1963. sudjeluje na TV kvizu australse televizije te, kao Hrvat, dobiva prvu nagradu.

Godine 1977. u Canberrije otvoreno hrvatsko veleposlanstvo i nakon 22 mjeseca zatvoreno. To je bila simbolična ambasada svih hrvatskih emigranata, čijaje jedina želja bila slobodna i samostalna Hrvatska. Ideju o otvaranju hrvatskog veleposlanstva u Australiji, u kojoj živi preko 300 tisuća Hrvata,

dao je Hrvatski međudružredni odbor u Canberri. Cijela je akcija pažljivo planirana i držana je u tajnosti sve do dana otvaranja. Otvaranje hrvatskog veleposlanstva izazvalo je veliki šok u Australiji, a osobito su bučno reagirali tadašnji jugoslavenski diplomati. Tadašnja Jugoslavija prijetila je prekidanjem svih diplomatskih odnosa. Hrvatsko veleposlanstvo u Canberri bilo je simbol hrvatskog otpora protiv jugoslaventstva.

Ovim činom Hrvati u Australiji pokazali su da Jugoslavija nije država Hrvata, da jugoslavenska diplomatska predstavništva nisu hrvatska i ne mogu predstavljati Hrvate, da jugoslavenske vlasti tjeraju Hrvate iz domovine i da ih tjeraju i proganjaju i u emigraciji.

(nastavlja se)

Popis osoba kojima je izplaćena naknada (nastavak)

Ime	Prezime	Mjesto	God.	Iznos rođ.
Bozo	Abović	zagreb	1927	256.50
Bozo	Abović	Zagreb	1927	270.00
Ivan	Abramović	Podgajci Pos.	1932	3.645,00
Matija	Abramović	Gospic	1914	4.306.50
Slavka	Abramović	Rijeka	1924	9.855J0
Josip	Adamović	Rakitovica	1924	4.927,50
Stjepan	Adanić	Zagreb	1922	4.050.00
Andrija	Adrić	Novi Perkovci	1930	6.547.50
Antun	Adrić	Piškorevc	1927	4.927.50
Josip	Afrić	Jurdani	1925	5.899.50
Kata	Agičić	Vinkovci	1927	12.285,00
Orhan	Ahmagić	Sarajevo	1926	41.134*50
Mate	Akrap	Dicmo	1930	9.855.00
Mijo	Akrap	Zagreb	1927	4.374.00
Ivan	Alebić	Split	1933	10.975.50
Štipan	Alebić	Sinj	1919	7.357.50
Petar	Alfirević	Šibenik	1931	8.923.50
Frano	Alilović	Zagreb	1925	48.573.00
Jure	Alilović	Ljubuški	1927	7.249.50
Mate	Alilović	Ljubuški	1928	14.782,50
Ljubomir	Amančić	Karlovac	1924	1.809.00
Blaž	Andabak	Osijek	1927	2.430.00
Slavko	Andlar	Delnice	1928	11.029,50
Petar	Andrić	Zagreb	1930	14.782,50
Jerko	Andrijanić	Sesvete	1921	1.525.50
Petar	Andrijolić	Slatine	1927	7.357.50
Vjekoslav	Andrun	Sarajevo	1927	8.802.00
Ivan	Andelić	Zagreb	1926	14.782,50
Anica	Aničić	Mostar	1925	5.103.00
Drago	Anić	Ljubuški	1935	1.215.00
Dragutin	Anić	Varaždin	1924	21.370.50
Marko	Anić	Sarajevo	1929	3.658.50
Matija	Anić	Zagreb	1925	7.992.00
Velimir	Anić	Plomin	1930	6.142.50
Boris	Ankon	Zagreb	1923	6.142.50
Leopold	Antić	Zagreb	1924	4.927.50
Josip	Antićev	Ždrelac	1935	13.851.00
Nada	Antolić	Krap. Toplice	1927	9.382.50
Ilona	Antolović	Rokovci-Andrijaševci	1926	4.050,00
Marko	Antolović	Funtana	1926	9.085.50
Marko	Antolović	Koška	1924	9.855.00
Stjepan	Antolović	Kaptol	1923	1.836.00
Ivan	Antoljak	Rugvica	1924	19.345.50
Milan	Antončić	Josipdol	1930	2.430.00
Tomo	Antončić	Modruš	1924	24.435.00
Veljko	Antonini	Žman	1930	3.037.50
Miho	Aračić	Imotski	1925	4.927.50
Viktorija	Arapović	Kiseljak	1909	13.864.50
Bruno	Aras	Zadar	1930	7.357.50
Slavica	Asančaić	Sarajevo	1926	27.067.50

Ime	Prezime	Mjesto	God.	Iznos rođ.
Ruža	Asić	Vela Luka	1918	18.829,00
Spasenija				
Marija	Atlić	Mostar	1931	499.50
Mate	Azenić	Šljivoševci	1924	14.927,50
Manda	Azinović	Malinska	1929	10.786.50
Ivan	Baban	Split	1932	9.855.00
Dragutin	Babić	Dvor	1931	8.653.50
Ivan	Babić	Unešić	1928	12.285.00
Ivan	Babić	Feričanci	1927	1.620.00
Ivana	Babić	Zagreb	1926	1.269,00
Petar	Babić	Imotski	1920	67.149,00
Ruža	Babić	Županja	1921	12.150,00
Stanko	Babić	Gospic	1900	42.039,00
Žiea	Babić	Marijanci	1918	1.431,00
Anton	Bačac	Pićan	1928	14.458,50
Anton	Bačac	Bajci	1927	14.094,00
Antun	Bacani	Bjelovar	1926	29.119,50
Darinka	Badanjak	Zagreb	1926	19.710,00
Milan	Badovinac	Radatovići	1930	10.665,00
Ana	Bagarić	Kiseljak	1930	4.455,00
Ivan	Bagarić	Mostar	1923	1.269,00
Jozo	Bagarić	Tomislavgrad	1922	73.912,50
Bozo	Bago	Zagreb	1925	19.885,50
Vinko	Bago	Zagreb	1929	14.377,50
Ignacij	Bahorić	Draganići (Karlovac)	1926	7.357,50
Stjepan	Bahorski	Kutina	1923	2.430,00
Bono	Bajić	Zagreb	1932	648,00
Ivan	Bajić	Požega	1923	958,50
Pavle	Bajić	Osijek	1932	337,50
Eugen	Bajilo	Zadar	1929	7.762,50
Aueust.	Bajkuša	Vel. Gorica	1925	38.340,00
Antun	Bajtal	Osijek	1922	14.782,50
Karolina	Bakić	Vinkovci	1928	28.687,50
Mirko	Baković	Livno	1931	8.788,50
Vladimir	Baković	Zagreb	1926	4.414,50
Anda	Bakula	Kiseljak	1926	4.927,50
Jerko	Bakula	Posušje	1928	12.285,00
Jozo	Bakula	Kiseljak	1923	7.357,50
Marko	Bakula	Kiseljak	1927	3.645,00
Slavko	Bakula	Posušje	1911	7.357,50
Dragutin	Balaško	Zagreb	1930	7.128,00
Ankica	Balažić	Štrigova	1926	12.487,50
Juraj	Baldani	Zagreb	1929	7.762,50
Ruža	Balenović	Izaereb	1925	13.753,00
Terezija	Balentović	Sl.-Brod	1920	837,00
Milovan	Baletić	Zagreb	1930	999,00
Tonka	Baletić	Piškorevc	1928	9.855,00
Stjepan	Baličević	Vinkovci	1926	3.645,00
Abdo	Balićekod	Zagreb	1927	39.973,50
	D. Petračija			

SVIBANJ 1945. U BRITANSKIM

DOKUMENTIMA (IV.)

Dok. br. 3 (nastavak)**RATNI DNEVNIK**

Jedinica 38. (IRSKE) PJEŠAČKE_BRI-GADE (W.O. 170/4465)

(nastavak iz predhodnog broja)

Zapovjednik Brigadir T.P.D._SCOTT
D.S.O.

Vojni obrazac C.2118

Mjesec i godina svibanj 1945.

Kratak opis događaja i ostalih informacija

Mjesto: WOLFSBERG

(Y 6305)

Datum: 14. svibnja

18⁰⁰ sati

Tehničari za kontrolu zračnih operacija stigli kao i oklopni izviđači za nadziranje jugoslavenske granice.

Rano ujutro primili smo obavijest 17. terenske postrojbe o borbama između Hrvata i Titovih jugoslavenskih trupa. Kasnije tijekom dana HRVATSKI ČASTNIK ZA VEZU stigao u stožer 17. terenske postrojbe nudeći predaju BRITANCIMA ljudi oružja pri prijelazu naših nadzornih točaka.

Negdje oko 21 sat HRVATSKI ČASTNIK stigao u ovaj stožer i dao sljedeću izjavu stožernom brigadiru. Postoje dvije naoružane skupine HRVATA, obje se sastoje odprilike od po 100.000 ljudi, koji pokušavaju proći pored BUGARA i JUGOSLAVENA, te se predati britanskim snagama. Oni žele izbjegći Titov režim i sve jedno imje u kojoj zemlji završe. Uz te dvije naoružane skupine također ima nekih pola milijuna civila (žena i djece), a za njima ostaci dvije njemačke divizije, (jedna je Princ Eugen SS planinska divizija).

Jedna skupina od 100.000 HRVATA se nalazi između BLEIBURGA i DRAVOGRADA, a druga skupina od 100.000 JUŽNO od DRAVOGRADA. Hrvatski častnik je rekao da su veze s Bugarima dobre, ali su nastale ozbiljne borbe s Titovim snagama (8. JUG. BRIGADA). Hrvati su izgubili dosta ljudi tog dana, kao i tri od trideset tenkova, od bazuka.

Kasnije, negdje oko 23 sata zapovjednik 1. RIR F kod LAVAMUNDA je obavijestio da je u tijeku konferencija o predaji između BUGARA i HRVATA, ali da su se Jugoslaveni postavili između BUGARSKE i HRVATSKE vojske, te natjerali BUGARE da se povuku i odkažu svoj dogovor.

Naredba izdana 1. RIR F i 17. terenskoj postrojbi da ni u kojem slučaju ne čemo prihvati predaju HRVATA, pa i silu treba upotrijebiti da bi se takvo što sprječilo. Tu informaciju smo prenijeli i HRVATSKOMU ČASTNIKU koji se odmah vratio svom generalu.

Datum: 15. svibnja

Kriza je postigla svoj vrhunac 15.-og. Stožerni brigadir stigao je u BLEIBURG negdje oko 12,30 sati i nakon što se provozao kroz područje, otisao je u dvorac odmah na domaku mesta. Čulo se dosta pucnjave iz vatrenog oružja manjega kalibra, ali vjerojatno nije bilo usmjerena prema nikome. Protivni zapovjednici su pozvani i stigli su u dvorac nakon nekih pola sata. Jugoslavenski komesar, potpukovnik Milan Basta, u pratnji zapovjednika divizije, a obo su bila nekih dvadesetak godina stari, izjavio je da imaju naredbu započeti borbu u roku od pola sata i da je sve u stanju pripravnosti. Njihova je nakana bila pobijediti hrvatsku vojsku na terenu. Ni u kojem slučaju nisu htjeli bilo kakvo odgađanje. Nisu zatražili vojnu pomoć, držeći da su njihove snage dostatne za razrješavanje situacije, jer je navodno ostatak jugoslavenske vojske trebao stići u brda i okolicu.

Rečeno im je da bi eliminacija hrvatske vojske bila brža ako bi ona predali svoje oružje, nego da se bore s tolikom snagom. Oni su se suglasili s tim i izjavili da su spremni odgoditi borbe za pola sata, ako bi stožerni brigadir bio tako dobar privoljeti Hrvate da se predaju njima. Kad su se povukli, hrvatski general i njegovo osoblje primljeni su na razgovor sa stožernim brigadrom.

Na početku su bili uporni u tvrdnjama da bi i vojska i civilno stanovništvo radije bilo spremno umrijeti, boreći se do zadnjeg čovjeka, nego se predati "nekakvim boljševicima". Oni su ukazali da je ovo kretanje politička emigracije hrvatskog naroda, koji je odlučio da je za nj nemoguće živjeti pod

ruskim utjecajem. Zatražili su da se pitanje riješi političkim kanalima. Objašnjeno im je da emigracija takvih razmjera, u ovom trenutku, bez posebnih priprema, ne dolazi u obzir, jer u onim dijelovima Europe gdje bi mogli emigrirati, ne bi bilo hrane, pa bi time cijela skupina izglađnjela. Oni su i dalje insistirali da je i to bolji izbor nego predaja. U međuvremenu, jugoslavenski je zapovjednik poslao poruku da ne može više čekati i da borba mora početi. Hrvatskom izaslanstvu je dano pet minuta da odluči hoće li se predati kao ratni zarobljenici jugoslavenskim snagama, s tim da će se bilo koji pokret njihove vojske prema britanskim crtama sprječiti svim oružjem, posve bez obzira na to koju akciju Jugoslaveni poduzmu. Nakon nekoliko trenutaka oni su se odlučili predati.

Jugoslavenski su predstavnici onda pozvani unutra, te im je priobćen sažetak razgovora. Uz nazočnost stožernog brigadira postignut je dogovor, da će se hrvatska vojska predati i istaknuti bijelu zastavu svojih vodećih postrojba, u roku od sat i četvrt nakon što komesar napusti ovu sobu. Prema vojsci treba postupati kao prema ratnim zarobljenicima, izključujući političke zločince, koji će biti privedeni savezničkim sudovima, kako bi se odlučilo što će se s njima. Civile će se nahraniti i vratiti ih u Hrvatsku cestom uz granicu. U pet preostalih minuta Hrvati su podpisali predaju i počeli polagati oružje. U skladu s dogовором, evakuirani su kroz LAVAMUND prema MARIBORU.

Sve pripreme u svezi s predajom i evakuacijom izvršene su hitro, djelotvorno i, koliko smo mi mogli suditi, korektno tijekom sljedećih 24 sata.

08³⁰ sati

Još jedan eskadron kao i stožer 2. RTR dolaze pod naše zapovjedništvo, te su upućeni u sektor BLEIBURG. Zapovjednik 16. DLI prijavljuje se stožernom brigadiru za daljne naredbe. Satnja također treba pasti pod zapovjedništvo, a trenutno je u pokretu prema BLEIBURGU.

10⁰⁰ sati

Generalu Löhru, zapovjedniku armijske skupine 'E' i njegovu osoblju naređeno da se prijave Jugoslavenima u 17 sati zbog uputa daljnog razmještaja.

1 trupi 56. izviđača naređeno prijaviti se 1. R IRF.

Vod B 1. IR F kod LAVAMUNDA izvješće da će Bugari pomesti područje DRAVOGRAD -- LAVAMUND i ZAPADNO do jugoslavenske granice, kako bi pokupili HRVATE koji se možda nalaze u tom području.

10⁰⁰ sati

27. L sad pod zapovjedništвом. 1. eskadronu naređeno da ide u RUDEN i pod zapovjedništvo 17. terenske postrojbe. 1. eskadron će krenuti iz JUDENBURGA do TWIMBERGA danas.

13⁰⁰ sati

Zapovjednik armije posjetio stožer brigade. Stožerni brigadir je bio odsutan u posjetu Bugarima i Jugoslavenima, ali je podpukovnik Bredin, zapovjednik 2. LIR, koji se slučajno nalazio u stožeru i imao ovlaštenje, mogao opisati vjernu sliku stanja vojnom zapovjedniku.

16⁰⁰ sati

16. DLI stigao u BLEIBURG. Stožer brigade uzpostavljen u DVORCU kod BLEIBURGA. 13. baterija 17. terenske postrojbe, eskadrona C 2. RTR bez jedne trupe i podpora skupina D bi trebali pasti pod njihovo zapovjedništvo i uzpostaviti garnizon u BLEIBURGU.

Tijekom razgovora, stožerni je brigadir dopustio Bugarima da prevezu dvije topničke postrojbe do ceste za WOLFSBERG prema KOFLACHU i GRAZU. Prijevoz prošao kasno popodne i večeri i nije bilo nikakvih posebnih incidenta.

21⁰⁰ sati

254. tenkovska baterija A, izvjestila da je neki civil ranio jednog vojnika dok je bio na straži SJEVERNO od postaje u WOFLSBERGU.

Datum: 16. svibnja

Stožerni brigadir otiašao u LAVAMUND u susret zapovjedniku 3. BUGARSKE DIVIZIJE. S obzirom na hrvatske borbe dogovoren je da će se vrijeme za prikupljanje ratnog plijena produljiti do 18 sati 18-og između LAVAMUNDA i izključivo S. PAULA, te do 18 sati 20-og u području od LAVAMUNDA do VOLKERMARKTA.

Bugarski zapovjednik zatražio da vremensko ograničenje bude produljeno do 22-og, ali to stožerni brigadir nije mogao dopustiti. Zbog nedostatka goriva i običih upravnih nedostataka, bugarsko povlačenje s britanskog teritorija dosta zaostaje za dogovorenim, pa je težko procijeniti kad će posljednji Bugar bitiiza vojne međe.

Dogovorena je nogometna utakmica između Bugara i 5. zbora, te je bugarski zapovjednik dao do znanja da će i on biti nazočan.

Stožerni brigadir se također tog jutra sastao s jugoslavenskim šefom general-stožera i

izjavio da će BRITANSKA granična straža biti postavljena negdje između LAVAMUNDA i JUGOSLAVENSKE GRANICE.

Straža je uzpostavljena carinarnici 1 milju jugoistočno od LAVAMUNDA, a nije izazvala neku reakciju jugoslavenskog komesara ili vojnih predstavnika.

14⁰⁰ sati

Častnik za vezu 46. divizije se pojavio sa sljedećom naredbom. "Sjeverni sektor područja pod nadzorom sadašnje brigade će preuzeti 128. brigada. Među između dviju brigada će teći od S. STEFANA Y 6302SJEVER+ uključujući KOFLACHA B 5807".

5. Hamps. će zamijeniti 2. LIR u WOLFSBERGU.

2. Hamps. u TWIMBERGU će zamijeniti 254. tenkovsku bateriju A kod S. OSWALDA i trupe 27. L kod TWIMBERGA, a jedna trupa eskadrona A 56. izviđača će nadzirati ceste i pruge.

1/4 Hamps. do KOFLACHA, gdje će zamijeniti jedan vod 2. LIR i 27. L.

14⁰⁰ sati

Naše prestrojavanje prema sljedećem:

2. LIR će krenuti za LAVAMUND (pod zapovjed) trupe eskadrona C 2. RTR, eskadrona A 56. izviđača bez jedne trupe.

254. tenkovska baterija A će krenuti prema GRIFFENU (pod zapovijed) 17. terenske postrojbe.

1. R IR F s trupom 56. izviđača (pod zapovijed) povući vod iz BLEIBURGA, ali bez promjena u položajima.

16. DLI uzpostaviti se u BLEIBURGU uz (pod zapovijed) 13. bateriju 17. terenske postrojbe, potporne skupine D, eskadrona C 2. RTR bez jedne trupe.

17. terenska postrojba bez 13. baterije ostati u GRIFFENU uz (pod zapovijed) 254. tenkovske baterije A, ekadron 27. L, 2. RTR bez 2 eskadrona.

Stožer brigade ostaje gdje jest.

254. tenkovska baterija A bez jedne trupe premjestila se u GRIFFEN.

18⁰⁰ sati

Tijekom dana većina predanog osoblja evakuirana i smještena u sabirališta pod izravnim nadzorom stožera 46. divizije.

Iztraga tijekom dana nije odkrila mnogo glede vojnika 254. tenkovske baterije, koji je sinoć upucan. Misli se da ga je ubio prebjeg koji se skriva u brdima i koji je u očajnu stanju zbog gladi i nedostatka odjeće.

Datum: 17. svibnja

10⁰⁰ sati

Zapovjednik 46 divizije održao konferenciju u stožeru brigade glede zapovjedništva 38. i 128. brigade.

10³⁰ sati

Častnik za vezu ide u jugoslavenski stožer u LAVAMUNDU, kako bi dogovorio predaju 800 Hrvata, vojske i civila koji se trenutno nalaze u WOLFSBERGU.

11⁰⁰ sati

Stožerni brigadir održao konferenciju u stožeru. Zapovjednik 128. brigade i njegovi častnici su bili nazočni.

Sljedeće preustrojavanje i zamjene treba izvršiti:

38. (irsku) brigada će zamijeniti 128. i 138. brigada, te pasti pod zapovjedništvo 78. divizije na zamjeni.

38. (irsku) brigada premjestiti se u TARVISIO gdje će preuzeti dužnosti 138. brigade.

15⁰⁰ sati

Zamjena 1. R IR F od 2. i 5. HAMPS. počinje. 2. HAMPS. zamijene satniju 1. R IR F kod LAVAMUNDA i ostatak brigade 5. HAMPS. u S. ANDRE.

19⁰⁰ sati

Zamjena 1. R IR F završena. Brigada kreće u TARVISIO, gdje će zamijeniti 6. LINCOLNS do svitanja 18. svibnja.

Datum: 18. svibnja

08⁰⁰ sati

Zamjena 17. terenske postrojbe od strane 1/4 HAMPS započela.

12⁰⁰ sati

Zamjena 17. terenske postrojbe završena. Postrojba kreće za CAMPOROSSA ISTOČNO od TARVISIO.

13⁰⁰ sati

Stožer brigade sva pitanja glede područja WOLFSBERGA predaje 2. LIR, koja ostaje nadzirati ovo područje dok ih ne smjeni 6. LINCOLNS.

Stožer se premješta u TARVISIO gdje preuzima sektor od 138. brigade.

14⁰⁰ sati

800 Hrvata u pratnji 2. LIR predani jugoslavenskim snagama kod LAVAMUNDA. To nije bilo jednostavno izvršiti, ali uspjeli smo nakon mnogo pregovaranja i molbi.

(dokument se nastavlja)

UMRO JE MILAN VOJVODIĆ, BIVŠI MANOLIĆEV SMRTNJAK (Hrvatska zastava na Kipu slobode u New Yorku)

ilan Vojvodić rođen je 25. travnja 1926. u Kletištu, kotar Kutina. Otac mu bijaše Hrvat katolik, a majka pravoslavka. To je od početka obilježilo težki život našeg pokojnika: u kojoj ga crkvi krstiti, koje mu ime nadjenuti. Roditelji ne bijahu vjenčani, niti su imali osobnih izprava, pa su kumovi uzalud hodali od jedne do druge crkve. Onda je baka Šara, čiji sin bijaše oružnik ("žandar") 13. lipnja uzela dijete, stavila ga u vrbovu košaru u s njim krenula u sedam kilometara udaljenu Mikleušku.

Srbskopravoslavni prota opet je odbio krstiti "kopile". Tada se oglasio oružnik i počeo nagovaratati protu da krsti dijete, jer će ono sutra biti ljuti Srbin, jednako kao i on. Na to se prota smilovao i krstio dijete, a baka mu dade ime po svom pokojnom mužu: **Milan**. Kako mu je majka nakon nekoliko mjeseci umrla, Milan je ostao na očevoj skribi, a otac ga je učio zgoljnomu hrvatstvu. **Anton** Vojvodić (Tona) je, naime, pripadao desnom krilu HSS-a. I kad je uzpostavljena NDH, moslavački pravoslavci prijeđe na katolištvo. Među njima bi i naš Milan, čiji je otac postao seoskim starješinom.

Već iduće godine, sa svojih 16, Milan ode u ustašku vojnicu, pravac k **Maksu Luburiću**.

Upoznali smo se one vruće i krvave godine, u ljeto 1945., kad su glave padale kao snoplje. Kad sam nakon neopisivih muka, nakon kliznoga puta od Dravogradu do Zagreba, uz pomoć **Stjepana Leška**, razoružao partizanskog kapetana **Štimca** u Smičiklasovoj 18, obukao njegovu odoru, uzeo strojnicu i sa svim se njegovim priborom prebacio do sela Šartovca, gdje nas je dočekao Stjepanov mlađi brat **Zvonko**. On nas je spojio s drugima koji su se skrivali.

U našoj skupini bili su, koliko se sjećam, Milan Vojvodić, Stjepan i Zvonko Leško, Ante Rupčić, Ivan Rendulić, Stipo Bizjak, Stipo Balog, Ivica Rupčić,

Anton Blažetić i još neki, kojima se imena ne mogu sjetiti. Osim mene i Milana, svi su bili oženjeni, a s nama su bile i žene: **Eugenija Leško**, **Marija Leško** (Stjepanova supruga), **Marija Leško** (Zvonkova supruga), **Tonka Gašparović**, **Milka Rupčić**, **Veronika Rupčić**, **Rozarija Balog**, **Jelka Krizmanić**, **Ivka Kosač** (bolničarka) i **Anka Gradiček**.

Kako sam samo ja imao oružje, planirali smo se nekako naoružati i probiti se na zapad. U ome se umalo uspjelo, da nije bilo izdaje. Naime, Jelka Krizmanić, koja je čitavo vrijeme skrbno kuhala za nas, imala je muža Josipa, koji je čitavo vrijeme rata bio u UNS-u. Sad se nalazio u kutinskom zatvoru. Nekako mu je dojavila da gore u Gariću ima puno križara.

Agent je to izkoristio: jednog dana dođe Jelka i reče kako joj je muž pobegao iz zatvora, pa da ja odredim gdje ćemo ga i kada dočekati. Te noći upali smo u zasjedu. Stipo Leško se uspio junački ali nakratko probiti, a ja i Zvonko smo se pritajili i tako spasili. Ostali su bili uhićeni i u Bjelovaru osuđeni na drastične kazne. Stipo Leško i Milan Vojvodić osuđeni su na strijeljanje, pa su ih **Manolićevi** krvnici zajedno okovali. Bili su okovani šest mjeseci, dok nisu pomilovani, a kazna im preinačena na 20 godina robije. Ostali su dobili od tri do osam godina. Članovi obitelji Leško izdržali su 24 godine robije, a otac im je u jesen 1945. ubijen iz zasjede.

Po izlazku iz zatvora, nakon 14 godina (a bio je zapravo osuđen za ono što sam ja učinio, s tim da me nikad nije izdao!), Milan se odlučuje na bijeg preko granice. Biva uhićen i osuđen na pola godine robije. Nakon što je i to izdržao, pokušava ponovno. Ovaj put uspijeva: našli smo se nakon dvadeset godina, u emigraciji.

Od mnogih zatvorskih slika, koje mi je izpričao, spominjem jednu. U jesen 1945. Manolićevi krvnici u bjelovarskom zatvoru (Manolić je tamo bio šef okružnog zatvora!) donijeli su pred robijaše ods-

ječenu glavu i pitali ih, znaju li čija je. Nitko nije znao. Tek kasnije se doznao da je to glava **Drage Klepe**, ustaše iz sela Šandrovca kod Bjelovara.

Koristim ovu prigodu, neka ostane zapamćeno: Milan je u New Yorku dao saštiti pet metara dugu i dva metra široku zastavu, te se popeo na Kip slobode. Na njemu se zavijorila hrvatska zastava! Sva se policija uzbunila, helikopteri su počeli kružiti. Milana su odveli u zatvor, a on iz njega nije htio izići dok mu ne vrate zastavu, malo nakon toga odbio je ponudu da se učlani u neku od postojećih hrvatskih organizacija (zbog toga su ga često sumnjičili!), nego je utemeljio HPO, Hrvatsku političku os (Zavjet mladih Hrvata).

Umro je 17. kolovoza i pokopan je na ivanićgradskom groblju, u nazočnosti rodbine i brojnih prijatelja. (*Napomena uredničtva: Ovdje zbog skučenosti prostora donosimo samo sažetak vrlo obširnoga nekrologa, koji su podpisali Vojvodićevi suborci i supatnici, Stjepan Leško i Antun Blažetić, New York, U.S.A.JO*)

Stjepan Dialto

NA PUSTOJ CESTI

Koga ću sresti
na cesti
bez ljubavi?

Nosim srce na dlanu,
vičem ljudima da stanu:
srce im svoje nudim
i proglašiše me ludim.

Stjepan Zerec

NA POSLJEDNJEM IZPRAĆAJU HRVATSKOG VITEZA PETRA MI- LOŠA NA KLAGENFURTSKOM GROBLJU

Čim smo primili tužnu vijest da je preminuo Petar Miloš, hrvatski vojnik i mučenik, u tidoj zemlji, naša predsjednica Kaja Pereković, organizirala je odlazak na sprovod u austrijski Klagenfurt, zajedno s predstavnicima Saborske komisije za utvrđivanje žilava rata i porača, gg. B. Vukušićem i Kraljem. U ime HDPZ odputovali su predsjednica, gđa Pereković i tajnik, g. S. Zerec. Kod odra, na klagenfurtskom groblju, položili smo vijenac u ime HDPZ-a, sa sljedećim tekstom:

"ČUVARU GROBOVA I USPOMENE NA NEVINE HRVATSKE ŽRTVE 1945. - VELIKO HVALA - UD-RUGA HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA"

Petar Miloš kraj spomenika kojega je postavio na bleiburžkom polju

nakon sprovođanja i održao Misu zadušnicu. Neposredno od naših Hrvata - emigranata koji žive u Klagenfurtu i okolicu čuli smo kako je pok. Petar Miloš bio ugledan austrijski građanin jednako cijenjen od Austrijanaca i Hrvata. Nesebično je svima pomagao, a osim svoga žrtvovanja na čuvanje i održavanju grobova hrvatskih žrtava, dao je i dva sina, koji su položili život u obrani ove naše Hrvatske države u ovome Domovinskom ratu. Petar Miloš i njegovi sinovi ostali su s nama u sjećanju koje nas obvezuje da upoznamo našu hrvatsku mladež s takvim svjetlim primjerima, kako ne bismo nikad više dopustili slična stradanja i žrtve.

Zajedno s velikim brojem Hrvata iz Domovine i inozemstva izrekli smo molitvu za pokoj njegove nesebične i domoljubne duše. Sprovod je vodio naš svećenik iz austrijske misije sa sjedištem u Klagenfurtu, koji je

U SPOMEN

IVAN LJUBIĆ

(20.3.1966.-20.3.1999)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

RAFO BORO

član Dubrovačke podružnice
preminuo u siječnju 1999.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

EUGEN RUKAVINA

umro 28. siječnja 1999. u 91. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

NIKOLA BATUR

(10.9.1929.-15.1.1999.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

TADIJA PRTEŇAČA

(29.10.1919.-19.12.1998)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MATIJA GDJILAS

član podružnice Sisačko-moslavačke županije

umro 21. siječnja 1999. u 91. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

IN THIS ISSUE

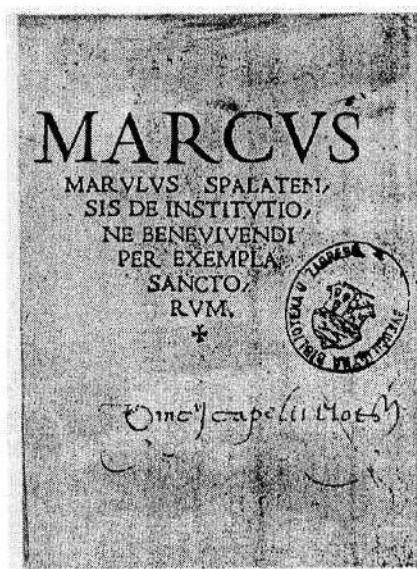
A delegation of the Croatian Association of Political Prisoners mid January 1999 visited Croat detainees at the International Crimes Tribunal for the former Yugoslavia. In this issue we bring a report on that visit written by **Andrija Vučemil.**

While supporting the existence of the International Tribunal and maintaining that all suspects of war crimes, crimes committed against humanity and values protected by international law should be brought to trial, the Croatian Association of Political Prisoners cannot however remain indifferent to the politicising of the International Tribunal and some of the insufficiencies of the Tribunal's Statute and Regulations. Here we primarily refer to the unacceptable fact that the Tribunal in its Regulations has not set a time limit for investigative procedures. Also, suspects who have been acquitted do not have the right to material and non-material compensation for damages. As such, the Croatian Association of Political Prisoners forwarded an appeal to the Croatian and international public, seeking protection for all detainees regardless of their nationality, religious confession or political beliefs.

Provisions such as those stipulated in these Regulations are deeply inhumane placing detainees in an extremely unfavourable position in relation to the Prosecution and furthermore, act as a deterrent for any possible suspects who may have decided to voluntarily give themselves up.

We also bring a critical review of the political connotations of the commemoration of the Xth Corps, a Yugoslav Partisan army formation. The review is written by **Josip Ljubomir Brdar..** The political objective of the Yugoslav Partisan movement was always, Yugoslavia. Manifestations such

as this, today incite unrest in the majority of Croats, for the seven decades under Yugoslavia have to be the darkest in Croatia's history. Nothing can change that fact not even attempts to portray Yugoslav communists, who were originally Stalinists, who today wish to be seen as "Croatian anti-fascists". The reality is somewhat different especially since the communist authorities in the post-war period, mercilessly dealt with representatives of the Croatian people regardless of the fact that the majority of

*Cover page of Marko Marulić's book: *Istoria svete udovice Judit u versih hrvatski složena* 'The History of the Holy Widow Judith Written in Croatian Verse (written in 1501, printed in 1521, 1522 and 1523), one of the greatest works of Croatia's renaissance literature.*

these were sincere democrats, true anti-fascists, Catholic priests and Islamic religious officials..

Darko Sagrak presents a study of Dr. Milan Šufflay, one of the world's most renowned researchers of Al-

bania. A renowned scholar and ideologist of the Croat struggle for an independent state, Šufflay found himself the target of the Yugoslav monarchical regime and in February 1931 he was mercilessly murdered in the middle of the street with an iron bar. Numerous world scientists and public officials protested against this horrific act including Albert Einstein, Heinrich Mann and others, condemning this act of terrorism against a young, highly civilised Croatian nation.

Professor Bruno Zorić writes about the persecution of Croats in Zadar and the prosecutions conducted against high school and university students. **Dr. Mate Šimundić** writes about the post-war terror in Split and its surroundings. **Nikola Bičanić** writes about the Partisan horror in Gospic and **Stjepan Dolečec** continues his list of a thousand names of those killed by the Partisans.

Apart from her memoirs as a political prisoner, president of the Croatian Association of Political Prisoners **Mrs. Kaja Pereković**, in this issue presents us with a review of the internment of Zagreb Archbishop, Cardinal Alojzije Stepinac who was last year beatified by Pope John Paul II. In addition to Mužić's analysis of the Free Masons in Croatia, particular attention should be given to **Dr. Augustin Franić**'s debate on the role that Stepinac's imprisonment had towards the resistance and dignity of other detainees.

In diesem Heft

Die Delegation der Kroatischen Gesellschaft ehemaliger politischer Gefangener besuchte Mitte Januar 1999 kroatische Häftlinge des Internationalen Gerichts für Kriegsverbrechen, die auf dem Gebiet des früheren Jugoslawien begangen wurden. Es wird eine Reportage, die **Andrija Vučemil** verfasste, veröffentlicht.

Die Kroatische Gesellschaft ehemaliger politischer Gefangener unterstützt das Bestehen des Internationalen Gerichts und setzt sich für das Richten aller, die des Kriegsverbrechens gegen Menschheit und gegen die, durch das internationale Recht geschützte Werte verdächtigt sind, kann jedoch nicht gleichgültig auf die Politisierung des Internationalen Gerichts und etliche Mängel des Statuts und Regel bleiben.

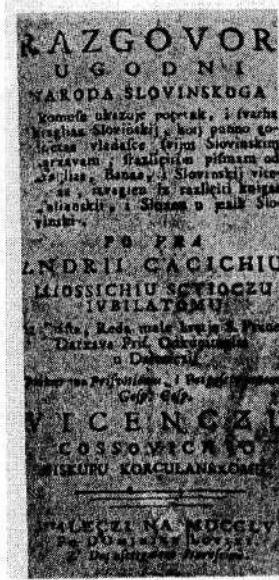
Hierbei wird vor allem auf die unannehmbare Tatsache hingewiesen, dass in den Vorschriften des Internationalen Gerichts die Dauer der Untersuchungshaft zeitlich nicht begrenzt wird und dass Verdächtigte, die rechtskräftig freigesprochen werden, kein Recht auf Schadensersatz haben. Deshalb hat sich die HDZP an die kroatische und ausländische Öffentlichkeit gewandt, um Schutz für alle Häftlinge zu suchen, unabhängig von ihrer National- und Glaubenszugehörigkeit.

Solche Verordnungen in Regeln sind äußerst unmenschlich, sie bringen Häftlinge im Verhältnis zur Staatsanwaltschaft in eine ungünstige Lage und wirken auf alle jene Verdächtige, die sich vielleicht freiwillig ergeben würden, entmutigend.

Kritisch blickt **Josip Ljubomir Brdar** auf politische Konnotationen zur Jahresfeier des X. Korpus, einer Formation der jugoslavischen Partisanen, zurück. Jugoslawien war immer das politische Ziel der jugoslawischen Partisanen-

bewegung. Solche Manifestationen rufen auch heute noch Missbilligung der meisten Kroaten hervor, da sieben Jahrzehnte lang in Jugoslawien verbracht, die finstere Zeit der kroatischen Geschichte sind. Daran kann die Tatsache, dass jugoslawische Kommunisten, die ursprünglich Stalinisten waren und sich heute als "kroatische Antifaschisten" darstellen, nichts andern. Die wirkliche Wahrheit ist wesentlich anders, da die kommunistische Macht nach Kriegsende rücksichtslos mit kroatischen Volksverttern abrechnete ohne Rücksicht darauf, dass

Ideologe bezüglich des Kampfes der Kroaten für einen selbständigen Staat, befand sich Šufflay als Zielscheibe des monarchiefaschistischen Regimes und wurde im Februar 1931, durch einen Schlag mit der Eisenstange, unbarmherzig Mitten auf der Straße getötet. Auf diesen Meuchelmord reagierten herausragende weltbekannte Wissenschaftler und bekannte Persönlichkeiten scharf, unter ihnen befanden sich auch Albert Einstein, Heinrich Mann u.a., die den Terror am kleinen, jedoch hochzivilisiertem kroatischen Volk, verurteilten.

Titelseite des Werkes von Andrija Kačić-Miošić: Angenehmes Gespräch des slow>inischen Volkes (1756)

die Mehrheit von ihnen aufrichtige Demokraten, echte Antifaschisten, katholische Priester und islamische Glaubensdiener ausmachte.

Ober einen der größten weltbekannten Albanologen, dr. Milan Šufflay, schreibt **Mag. Darko Sagrak**. Als herausragender Wissenschaftler und

Prof. Bruno Zorić schreibt über Verfolgungen der Kroaten in Zadar und dortigen Prozessen mit Mittelschülern und Studenten und **dr. Mate Šimundić** über den Nachkriegsterror in der Umgebung von Split; **Mag. Nikola Bičanić** berichtet über partisanische Bestialien in Gospic. **Stjepan Dolenc** setzt seine Namensliste von Menschen, die seitens der Partisanen umgebracht wurden, fort.

Ausser Sträflingserinnerungen der HDZP-Präsidentin, Frau **Kaja Pereković**, bringt dieses Heft auch mehrere Anlagen über die Strafzeit des Zagreber Erzbischof und Kardinal, dr. Alojzije Stepinac, der vorigen Jahres selig gesprochen wurde. Neben Mužić's Analyse seiner Beziehung zum Freimaurertum, nimmt die Abhandlung des Dr. Augustin Franić über die Rolle, die Stepinac's Einkerkierung auf den Widerstand und Würde anderer Gefangenen hatte, einen besonderen Platz ein.

